

კოჰეზიური მოწყვეტა – მასალის მოწყვეტა ფუძისგან ბიტუმის რულონური და ბიტუმ-პოლიმერული მასალების დალაგების ხარისხის შემოწმებისას. სამუშოს ხარისხიანად შესრულებისას, სახურავის მასალას შრეებად ჰყოფენ და არ წყვეტენ მის ფუძეს.

კოჰერენტულობა [ლათ. cohaerens (cohaerentis) კავშირში მყოფი] – რამდენიმე რხევითი და ტალღური პროცესის შეთანწყობილი მიმდინარეობა დროში, რომელიც გამოვლინდება მათი შეკრებისას, მაგ., ტალღების ინტერფერენციისას.

კრამიტი – 1. გამომწვარი თიხის (თიხის კრამიტი), ცემენტქვიშის ხსნარის (ცემენტის კრამიტი) ან (იშვიათად) კირქვიშის ხსნარისაგან (სილიკატური კრამიტი) დამზადებული ცალობითი საბურღე მასალა (ნახ. 1). ფორმისა და დაწეხის მეთოდის მიხედვით კ. არის კილოებიანი (დაშტამპული და ლენტური) და ბრტყელი (ლენტური). კრამიტს ქვემოდან უკეთებენ კოტას სახურავის ლარტყეებზე მისამაგრებლად. კ. ხანგამძლე და ცეცხლმედეგია. მცირეა მისი საექსპლუატაციო ხარჯები, მაგრამ დიდი წონის, სიმყიფისა და სახურავის დიდი ქანობის აუცილებლობის გამო აძვირებს სამშენებლო კონსტრუქციას. კ. წარმოება დაიწყო ძვ. წ. VI საუკუნეში. საბერძნეთში იყენებდნენ ორი სახის კრამიტს ბრტყელსა და ღარისებრს. ბრტყელი გვერდებანაწილი კ. სახურავზე ეწყობოდა გვერდიგვერდ: ყოველი ზედა რიგის კ. ქვედა ბოლო გადადიოდა ქვედა რიგის კრამიტზე. ღარისებრ კ. აფარებდნენ ბრტყელი გვერდით წიბოებით. სახურავის კეხს ზოგჯერ სპეციალური კეხის კ. ხურავდნენ. სახურავის ქვედა რიგის ღარისებრი კ. ქვედა ბოლოებს ხშირად ჰქონდა დეკორატიული რელიეფი, რომელსაც ანტიფიქს უწოდებდნენ. კ. საბერძნეთიდან სხვა ქვეყნებშიც გავრცელდა, განსაკუთრებით ელინიურ ხანაში. ძველ რომში შემოიღეს უფრო ეკონომიური S-ებრი განივკვეთის კ. ხმარობდნენ ღარისებრ კ., რომელსაც სახურავზე წაღმა-უკულმა აწყობდნენ. როგორც S-ებრი, ისე ღარისებრი კრამიტი, დასავლეთ ევროპაში ბოლო დრომდე შემორჩა, პირველი ესპანური, ხოლო მეორე თურქული კრამიტის სახელწოდებით. ორივე ტიპი ამერიკაშიც გავრცელდა. ძველ ჩინეთსა და იაპონიაშიც პრინციპულად იმავე ტიპის კ. იყო გავრცელებული, როგორც ძველ საბერძნეთში, ოღონდ ჩინური და იაპონური კრამიტი კამკაშა ფერადი ჭიქურითაა დაფარული. ჩინეთში ტაძრებზე უპირატესად ყვითელი კ. იხმარებოდა. იაპონიის ბუდისტურ ტაძრებს ხურავდნენ რუხი ფერის კ., რომელიც დაფარული იყო სპეციალური საღებავით – ლუსტრით. საქართველოში კ. გავრცელდა ძვ. წ. IV საუკუნის ბოლოს შავიზღვისპირეთის ბერძნების ახალშენებიდან. კ. ქართული სახელწოდებაც ძვ. ბერძნულიდან მომდინარეობს (karamidos). ანტიკური ხანის ქართული (ე.წ. მცხეთური) კ. ბერძნული პროტოტიპებისაგან განსხვავდება კონსტრუქციის ცალკეული დეტალებით, ნაწილობრივ დამზადების ტექნიკითაც. გვიანდელ ანტიკურ ხანაში კ. წარმოება ფართოდ გავრცელდა მთელ საქართველოში. შუა საუკუნეებში კრამიტის ტიპი არ შეცვლილა, ოღონდ გავრცელდა კრამიტის ფერადი (მწვანე, ცისფერი და სხვ.) ჭიქურით დაფარვის წესი. შედარებით იშვიათად იხმარებოდა ღარისებრი კ., რომელიც აღმოსავლეთ საქართველოში კახური კრამიტის სახელწოდებითაა ცნობილი. ცნობილია აგრეთვე თევზის ქერცლის ფორმის ბრტყელი ქართული კრამიტი, XX საუკუნის დასაწყისიდან საქართველოში დაიწყო ევროპული ე.წ. მარსელის კრამიტის ქარხნული წარმოება; 2. კეცის ლორფინი.

ნახ. 1

კრამიტი ესპანური – საბურულე ცალობითი ნატურალური კერამიკული კრამიტი, რომელსაც ნახევარცილინდრული ფორმა აქვს მარჯვენა მხარეს ნაშვერით (ნახ. 1).

ნახ. 1

ნახ. 1

კრამიტი კეხის – სახურავის ბურულის სამკუთხა ან ნახევარწრიული ფორმის კრამიტი, რომელიც გამოიყენება კეხის (წვერო, აპექსი) ან ორი ფერდის შეერთების წიბოს (ქედი) გადასახურად (ნახ. 1).

კრამიტი პოლიმერ-ქვიშის – კრამიტის სახეობა დამზადებული პორტლანდცემენტის, გაცხელებული კვარცის ქვიშის, ტუტემედეგი პიგმენტის, პოლიეთილენის დაქუცმაცებული ნარჩენებისა (ბოთლი, აფსკი და სხვ.) და წყლისაგან. ნარევი თავსდება მბრუნავ დოლში და გარკვეული დროის შემდეგ იწინხება. დამზადების პროცესში გაცხელებული ქვიშა ადნობს პოლიეთილენის, რის გამოც პოლიმერი თანაბრად ნაწილდება ნარევის მასაში და მიღებული პროდუქცია (კრამიტი) გამოირჩევა დარტყმისადმი დიდი სიმტკიცით, აგრეთვე სოკოსა და ხავსის მიმართ მედეგობით.

კრამიტი საკურტნე – კეხის გასწვრივ დალაგებული საგანგებო ფორმის (უმეტესად ნახევარწრიული განივკვეთის) კრამიტი.

კრამიტი ცემენტ-ქვიშის – კრამიტის სახეობა დამზადებული შეღებილი დულაბის დაწნხვით. ნარევი შედგება შემდეგი კომპონენტებისაგან: პორტლანდცემენტი, კვარცის ქვიშა, ტუტემედეგი პიგმენტი და წყალი. მოცულობითი შეღებვა კრამიტს უნარჩუნებს ფერს მთელი ექსპლუატაციის პროცესში. კრამიტის ყველაზე გავრცელებული შეფერილობაა გამომწვარი თიხის აგურის ფერი (ტერაკოტა), წითელი ოხრის და ყავის ელფერით.

კრაფტ-ქალაღი (გერმ. kraft ძალა და იტალ. bambagia ბამბა) – მაღალი სიმტკიცის ქალაღი. მზადდება გრძელბოჭკოვანი სულფატური ცელულოზისგან. გამოიყენება შესაფუთად, აგრეთვე ქალაღის ისეთი ნაკეთობების დასამზადებლად, რომელთაც მოეთხოვებათ სიმტკიცე და ცვეთამედეგობა: გოფირებული მუყაო, კრაფტ-ტომარა, პაკეტები, კონვერტები და სხვ.

კრაფტ-ცელულოზა (გერმ. kraft ძალა და ლათ. cellula უჯრედი) – სუსტად გამოხარშული გრძელბოჭკოვანი ხის ცელულოზა, რომლისგანაც კრაფტ-ქალაღს, ქალაღის ნართს, თოკსა და ხეზს ამზადებენ.

კრედიტი (ლათ. creditum<credere ნდობა) – დროებით თავისუფალი ფულადი სახსრების ან საქონლის გაცემა ვალად განსაზღვრული ვადით ფიქსირებული პროცენტის საფასურად.

კრედიტი აქცეპტურ-რამბუსნული – აქცეპტური კრედიტის გართულებული ფორმა, რომლის დროსაც თამასუქი წარედგინება არა იმპორტიორის ბანკს, არამედ ორივე მხარეს შეთანხმების საფუძველზე, რომელიმე პირველხარისხოვან ბანკს საერთაშორისო ბაზარზე.

კრედიტი აქცეპტური – საბანკო კრედიტის სახე, რომელსაც იღებს მსესხებელი მის მიერ გაცემული თამასუქის ბანკისთვის გადაცემის გზით.

კრედიტი გრძელვადიანი – ფულადი სახსრების სესხად გაცემა ხანგრძლივი პერიოდით – 10-დან 60 წლამდე.

კრედიტი იპოთეკური – კრედიტის ერთ-ერთი ყველაზე ადრეული ფორმა, სესხი, რომელსაც გასცემს იპოთეკური ბანკი ხანგრძლივი ვადით (10-დან 15 წლამდე) უძრავი ქონების (მიწა, შენობა-ნაგებობები) გირაოდ დატოვების საფუძველზე.

კრედიტი კომერციული – კრედიტი, რომელსაც გამყიდველი აძლევს მყიდველს იმ პირობით, რომ იგი ნაყიდი საქონლის საფასურს განვადებით გადაიხდის.

კრედიტი როლოვერული – კრედიტი, რომელიც ითვალისწინებს პროცენტის განაკვეთის პერიოდულ გადასინჯვას პროცენტული განაკვეთისა და ვალუტის კურსის ცვალებადობის გათვალისწინებით. სახელშეკრულებო ვადა იყოფა მოკლე პერიოდებად (3-6 თვე). კ. რ. თავიდან აცილებს საბაზრო რისკს როგორც კრედიტორს, ისე მსესხებელს.

კრედიტი საბანკო – ბანკის მიერ აკუმულირებული თავისუფალი ფულადი სახსრებისა და საკუთარი კაპიტალის გაცემა კლიენტებზე დროებითი სარგებლობისათვის.

კრედიტი საერთაშორისო – კრედიტი, რომელიც გამოიყენება სხვადასხვა ქვეყნის ფირმებსა და სახელმწიფოებს შორის საკრედიტო ურთიერთობაში. არსებობს კომერციული, საბაჟო და სახელმწიფო კრედიტის სახით.

კრედიტი საექსპორტო – კრედიტი, რომელიც გაიცემა საზღვარგარეთის ქვეყნებში იურიდიულ ან ფიზიკურ პირზე საქონლისა და მომსახურების ექსპორტის დაფინანსების მიზნით.

კრედიტი სავალუტო – კრედიტი, აღებული უცხოური ვალუტით.

კრედიტი სამომხმარებლო – კრედიტის ერთ-ერთი ფორმა, რომელიც გულისხმობს საქონლის გაყიდვას უშუალოდ მომხმარებლების მიერ საფასურის განვადებით გადახდის პირობით.

კრედიტის დაფარვის პირობები – 1. გადახდა პერიოდულად: თვის, კვარტლის, ნახევარი ან ერთი წლის განმავლობაში; 2. თანაბარ ნაწილებად გადახდა: ძირითადი თანხისა და დარიცხული პროცენტების გადახდა თანაბარი ოდენობით დათქმული ვადის განმავლობაში; 3. მზარდი ჯამით გადახდა: ვალის დაფარვისათვის დათქმულ პერიოდში ყოველ მომდევნო წელს გადასახადი თანხის წილის გაზრდა; 4. ნაშთის ერთჯერადი დაფარვა: ფულის საბოლოო გადახდა ვადის დადგომისას. ჩვეულებრივ გადასახდელი თანხა ვალის საერთო რაოდენობის 15-25%-ს არ აღემატება.

კრედიტორი – სესხის გამცემი იურიდიული ან ფიზიკური პირი, რომელიც ვალად იძლევა რაიმე თანხას.

კრეკინგი [ინგლ. cracking დანაწევრება<შუაინგლ. crak(k)en ბზარი<ძვ. ინგლ. cracian მკვეთრი ხმაური]) – 1. ნახშირწყალბადების თერმული და თერმოქიმიური დაშლის პროცესი; 2. მძიმე ნავთობპროდუქტების (მაგ., მაზუთის) გადამუშავება სპეციალურ დანადგარებში ბენზინის მისაღებად. არსებობს კ. ორი ძირითადი სახეობა: თერმული, რომელიც ხორციელდება მაღალი ტემპერატურისა და წნევის და კათალიტური – ტემპერატურის, წნევისა და კათალიზატორის ერთდროული ზემოქმედების პირობებში; 3. ქარხანა ან დანადგარი კ. პროცესის საწარმოებლად. კრეკინგი ძირითადად გამოიყენება ნავთობის გადასამუშავებლად ძრავების საწვავისა (ბენზინი) და ქიმიური მრეწველობისათვის საჭირო ნედლეულის მისაღებად.

კრეკინგი კატალიზური – ნავთობის ფრაქციების თერმოკატალიზური გადამუშავება, მაღალი ოქტანობის ბენზინის, მსუბუქი ან მძიმე გაზოლინისა და განუსაზღვრი ცხიმოვანი აირის კომპონენტების მიღების მიზნით. პროცესი მიმდინარეობს რეაქტორში (ტემპერატურა 510-540°C, წნევა 0,5-2 ატმ.) ან რეგენერატორში (ტემპერატურა 650-730°C, წნევა 1-3 ატმ.).

კრემლი – რუსულად აღნიშნავს ციხესიმაგრეს, ციტადელს, ციხე-კოშკს, ციხე-ქალაქს შემოსაზღვრულს გალავნითა და კოშკებით და მიუთითებს დიდ გამაგრებულ ცენტრალურ კომპლექსზე, რომელიც ტიპურია ისტორიული რუსული ქალაქებისთვის. კრემლის კომპლექსის აგების ადგილად ხშირად მდინარის ან სხვა რაიმე ბუნებრივი წინააღობის პირას არსებულ შემაღლებას ირჩევდნენ. ძველად რუსეთში ქალაქად მოიხსენიებოდა მხოლოდ ისეთი დასახლებული პუნქტი, რომელსაც გააჩნდა კრემლი. კრემლის კედლების ასაგებად გამოიყენებოდა ქვა, ხე, ან ქვა და ხე კომბინაციაში. რუსეთში კრემლი გააჩნიათ შემდეგ ქალაქებს: ასტრახანი, ბელგოროდი, ვიაზმა, ვლადიმირი, ვოლოგდა, ზარაიცკი, კალუგა, კოლომნა, კოსტრომა, მოჟაისკი, მოსკოვი (ნახ. 1), ნიჟნი ნოვგოროდი, ნოვგოროდი, ფსკოვი, რიაზანი, როსტოვი, სარანსკი, სეპუხოვო, სმოლენსკი, ტობოლსკი, ტულა, უფა, ყაზანი და სხვ.

ნახ. 1

კრენტის – დანამატი, რომელსაც აძლევენ ცემენტს დაფქვისას მისი თვისებების გასაუმჯობესებლად.

კრეოზოტი (ბერძ. kreas ცოცხალი, რეალური და sōtēr გადამრჩენი, შემნახველი) – ზეთოვანი პროდუქტი, ფენოლის სხვადასხვა ეთერის ნარევი, რომელშიც ჭარბობს კრეოზოლი და გვიაკოლი. მიიღება მშრალი მერქნის გამოხდით (წიფელი). აქვს ძლიერი ანტიბაქტერიული მოქმედება. ძირითადად გამოიყენება მერქნის გასაჟღენთად, როგორც ანტისეპტიკი (რკინიგზის შპალები).

კრეპიდომა – იხ. სტერეობატი.

კრია – ძვ. ქვიანი მიწა.

კრიალა – ლითონის შემცველი მინერალი, რომელსაც არ აქვს ლითონის შესახედაობა. მას მიეკუთვნება: თუთიის კრიალა (იხ. სფალერიტი), კადმიუმის კრიალა (იხ. გრინოკიტი), რქოვანი კრიალა და სხვ. ის, როგორც წესი, მადანია.

კრიზისი (ბერძ. krisis გადაწყვეტილება, განაჩენი, გადაწყვეტი ხასიათის ცვლილება) – 1. დიდი გარდატეხა, მკვეთრი ცვლილება; მძიმე გარდამავალი პერიოდი; 2. ეკონომიკაში – საქონლის პერიოდული ჭარბწარმოება, რასაც თან სდევს წვრილ მეწარმეთა გაღატაკება; 3. რისამე მწვავე ნაკლებობა.

კრიზისული – კრიზისისათვის დამახასიათებელი; ის რაც შეესაბამება კრიზისს (მაგ., საწვავის მიწოდების კრიზისი; ქვეყნის, რეგიონის პოლიტიკური კრიზისი და ა.შ.).

კრიზისული რაიონი – რაიონი, სადაც შეინიშნება წარმოების შემცირება და, როგორც შედეგი, უმუშევრობის ზრდა.

კრიმინალისტიკა (ლათ. criminalis დანაშაულან დაკავშირებული) – იურიდიული დისციპლინა, რომელიც სწავლობს სისხლის სამართლის დანაშაულის კვლევის მეთოდებს, ტაქტიკასა და ტექნიკას.

კრიოგენები (ბერძ. kruos სიცივე, ყინული და -genēs დაბადებული, წარმოშობილი) – ერთობლიობა ფიზიკურ, ქიმიურ და სხვა პროცესებისა, რომლებიც მიმდინარეობს კრიოსფეროს ფარგლებში და რომლებსაც თან ახლავს ყინულის წარმოქმნა.

კრიოგენული (ბერძ. kruos სიცივე, ყინული და -genēs დაბადებული, წარმოშობილი) – დაბალ ტემპერატურასთან, ვაკუუმთან, გაყინვასთან დაკავშირებული.

კრიოგენული სითხე – შეკუმშული აირი, რომელიც იმყოფება თხევად მდგომარეობაში ძალიან დაბალ ტემპერატურაზე. აქვს დუდილის ტემპერატურა ნაკლები -150°C (ფარენგეიტით 238°F) (ზოგჯერ ამ კატეგორიის მიაკუთვნებენ ნახშირბადის ორჟანგსა და აზოტის ჟანგს, რომელთაც უფრო მაღალი დუდილის ტემპერატურა აქვთ). ნებისმიერი კ. ს. ნორმალურ ტემპერატურასა და წნევაზე აირადი ნივთიერებაა. ყველა კრიოგენი გადაიქცევა სითხედ სხვადასხვა ტემპერატურისა და წნევის პირობებში, თუმცა აქვთ ორი საერთო თვისება: ყველა ძალიან ცივია და მცირე რაოდენობის კ. ს. შეიძლება გაფართოვდეს ძალიან დიდი მოცულობის აირად. კლასიფიკაციით კრიოგენული სითხეები მიეკუთვნება "შეკუმშულ აირებს".

კრიოლითი (ნატრიუმის ჰექსაფთორალუმინატი) (ინგლ. cryolite<ბერძ. kruos სიცივე, ყინული და lithos ქვა) – თეთრი ან უფრო ბუნებრივი მინერალი, რომელიც შედგება ნატრიუმის ფთორიდისა და ალუმინისაგან. ფორმულა – Na_3AlF_6 . სიმკვრივე – $2950\text{-}3010$ კგ/მ³. გამოიყენება ალუმინის, მინისა და ემალის წარმოებაში. არსებობს კ. სინთეზური გზით მიღების ხერხიც.

კრიოსტატი (ინგლ. cryostat<ბერძ. kruos სიცივე, ყინული და statos მდგომი, უძრავი) – ერთგვარი თეროსტატი; იყენებენ კრიოგენურ ტექნიკაში.

კრიოსფერო (ბერძ. kruos ყინული, სიცივე და sphaira სფერო, ბირთვი, ბურთი) – დედამიწის წყვეტილი გარსი ატმოსფეროს, ჰიდროსფეროსა და სტრატოსფეროს სასაზღვრო ზონაში. ხასიათდება ყინულის რეალური ან შესაძლო არსებობით. ვრცელდება დედამიწის ქერქის ზედა ფენებიდან იონოსფეროს ქვედა ფენებამდე.

კრიპტა (ბერძ. kruptē საცავი<kruptos საიდუმლო, ფარული) – 1. ძველ რომში, კამარებიანი მიწისქვეშა სათავსი; 2. ძველი რომის კატაკომბებში სადგომი, სადაც პირველი ქრისტიანები ასრულებდნენ ღვთისმსახურებას და მარხავდნენ თავიანთ მიცვალებულებს; 3. ძველ ევროპაში – მიწისქვეშა სამლოცველო (ნახ. 1. მეროვინგების ეპოქის ნოტრ-დამის სააბატოს კრიპტა ჟუარიში, III-VII სს., საფრანგეთის რესპუბლიკა).

ნახ. 1

კრიპტო (ბერძ. kryptos საიდუმლო, ფარული) – რთული სიტყვების პირველი შემადგენელი ნაწილი – ნიშნავს ფარულ, საიდუმლო რასმე.

კრიპტოგრაფია (ბერძ. kryptós საიდუმლო, ფარული და gráphein წერა, ხატვა, კაწვრა) – კომუნიკაციების კონტროლის საწინააღმდეგო ქმედითი სისტემა. შეტყობინების დაშიფრვა იმგვარად ხდება, რომ მხოლოდ მიმღებს შეუძლია მისი გაშიფრვა და ინფორმაციის წაკითხვა.

კრიპტოდეპრესია (ბერძ. kryptos საიდუმლო, ფარული და ლათ. depressio დეპრესია) – ჩავარდნილი ადგილი, ღრმული დედამიწისა, რომლის ფსკერი ზღვის დონეზე დაბლაა, ხოლო მასში არსებული წყლის დონე – ზღვის დონეზე მაღლა.

კრიპტოპორტიკი (ბერძ. kryptos საიდუმლო, ფარული და ლათ. porticus პორტიკი) – გადახურვაში მოწყობილი დიობების საშუალებით განათებული მიწისქვეშა გალერეა.

კრისტალგრაფია (ბერძ. krýstallos ყინული, მთის ბროლი, ლიპყინული და gráphein წერა, ხატვა, კაწვრა) – კრისტალების ფიზიკის შესწავლა, რომელიც ითვალისწინებს კრისტალების სტრუქტურის რღვევისა (დეფექტების) და რენტგენოსტრუქტურული ანალიზის (დიფრაქციის ტექნოლოგიის) შესწავლას, რომელიც გამოიყენება ნივთიერების ფაზური მდგომარეობის კვლევებისათვის.

კრისტალი (ბერძ. krystallos ყინული, მთის ბროლი, ლიპყინული) – მყარი მაგარი სხეული, რომელსაც ბუნებრივად აქვს სწორი, სიმეტრიული მრავალკუთხედის ფორმა. მასში ატომები განლაგებულია კანონზომიერად, რომლებიც ქმნის სამგანზომილებიან პერიოდულ სივრცით წყობას – კრისტალურ მესერს. არსებობს იდეალური კ. (მათემატიკოსებისათვის) და რეალური კ. (პრაქტიკოსი ინჟინრებისათვის). კრისტალების შემსწავლელი ფიზიკური დარგებია: კრისტალგრაფია, სტრუქტურული კრისტალგრაფია, კრისტალოპტიკა, კრისტალფიზიკა და კრისტალქიმია. არსებობს კრისტალის სახეები: ალმასის (ნახ. 1), არაორიენტირებული, დაზრდილი, დეტექტორული, ენანტომორფული, ერთღერძა, თხევადი, იდეალური, იზომორფული, კამერული, კოლოიდური, მოწესრიგებული, ნემსისებრი, ორიენტირებული, ორღერძა, რეალური, სვეტისებრი, სრულყოფილი,

ნახ. 1

კრიტერიუმი გენეტიკური – ყველა ცოცხალი არსებისთვის (სახეობისთვის) დამახასიათებელი, მკაცრად განსაზღვრული რაოდენობის, ფორმისა და ზომის ქრომოსომათა კომპლექტი. ეს სახეობის მთავარი ნიშანია. სხვადასხვა სახეობის ინდივიდებს ქრომოსომათა განმასხვავებელი კომპლექტები აქვთ და ამის გამო არ შეუძლიათ ერთმანეთთან შეჯვარება, რის შედეგადაც ბუნებრივ პირობებში გამოცალკევებულია ერთმანეთისგან.

კრიტერიუმი გეოგრაფიული – გარკვეული არეალი (ტერიტორია, აკვატორია), რომელიც სახეობას უკავია ბუნებაში. ის შეიძლება იყოს დიდი ან მცირე, მთლიანი ან წყვეტილი. არსებობს ძალზე ფართოდ გავრცელებული სახეობები, რაც ხშირად ადამიანის საქმიანობასთან არის დაკავშირებული (მაგ., სარეველა მცენარეებისა და მავნებელი მწერების მრავალი სახეობა).

კრიტიკული – 1. ის რაც იმყოფება კრიზისულ მდგომარეობაში (ასაკი, ტემპერატურა, წნევა, მომენტი, სიტუაცია და სხვ.); 2. ჯანმრთელი განსჯის უნარი, რომელიც იძლევა შეფასებას, დაფუძნებულს ფაქტებსა და კვლევებზე; 3. შენიშვნა, რომელიც იძლევა რისამე უკმარისობის შეფასებას (მაგ., დისერტაციის კრიტიკული შეფასება); 4. კონსტრუქციის მდგომარეობა, საერთო სიტუაცია ან არსებული პრობლემა, რომელიც პოტენციურად შეიძლება გახდეს ნაგებობის კატასტროფის მიზეზი; 5. წერტილი, რომელიც განსაზღვრავს ერთი ნივთიერების მდგომარეობის მეორეში გადასვლას (მაგ., მყარი საწვავის თხევადში, სითხის აირში და სხვ.).

კრიტიკული ზომა (რეაქტორის) – უმცირესი აქტიური ზონის მქონე ბირთვული რეაქტორი, რომლის დროსაც ჯერ კიდევ შესაძლებელია ბირთვული საწვავის დაშლის თვითშენარჩუნების რეაქცია. ჩვეულებრივ, კ. ზ. იღებენ ე.წ. აქტიური ზონის კრიტიკულ მოცულობას. კრიტიკული ზომა დამოკიდებულია რეაქტორის კონსტრუქციაზე, ბირთვული საწვავის სახეზე და საწვავის შემადგენლობაზე. ნეირონების ამრეკლის გამოყენებისას მცირდება კრიტიკული ზომა.

კრიტიკული ინფრასტრუქტურა – სტრატეგიული და სასიცოცხლო მნიშვნელობის ურთიერთდაკავშირებული მომსახურების სტრუქტურებისა და ეკონომიკის ობიექტების კომპლექსი, რომელთა უმთავრეს ამოცანას წარმოადგენს გარკვეული პრობლემის გადაჭრის უზრუნველყოფა; მომეტებული ტექნიკური საფრთხის შემცველი ობიექტები, რომლებიც თავად შეიძლება წარმოადგენდნენ პოტენციურ საფრთხეს, იქ მოსალოდნელი საგანგებო სიტუაციების განვითარების თვალსაზრისით, როგორც კრიტიკული ინფრასტრუქტურისათვის, ასევე ზოგადად ქვეყნისა და მოსახლეობისათვის.

კრიტიკული მდგომარეობა – მდგომარეობა, რომლის დროსაც ორი განსხვავებული ფაზა იმყოფება წონასწორობაში და იდენტური ხდება ყველა თავისი თვისებით. კ. მ. შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, როდესაც ორი თანაარსებობის ფაზა თვისობრივად მსგავსია, უფრო სწორედ, ორივე იზოტროპიულია (სითხე – ორთქლი, სითხე – სითხე, გაზი – გაზი) ან ორივე კრისტალურია ერთი და იმავე ტიპის კრისტალური მესერით. წერტილს მდგომარეობის დიაგრამაზე, რომელიც შეესაბამება კრიტიკულ მდგომარეობას, ეწოდება კრიტიკული წერტილი. ერთკომპონენტური სისტემის შემთხვევაში (სუფთა ნივთიერება) კ. მ. შესაძლებელია მხოლოდ წონასწორობისას სითხე – ორთქლი. ასეთ მდგომარეობაში მყოფ სისტემის პარამეტრებს ეწოდებათ კრიტიკული პარამეტრები: კრიტიკული ტემპერატურა $T_{კრ}$, წნევა $P_{კრ}$ და მოლური მოცულობა $V_{μკრ}$ წყლისათვის $T_{კრ} = 547,3K$, $P_{კრ} = 22,1$ მპა და $V_{μკრ} = 5,6 \cdot 10^{-5} \text{ მ}^3 \cdot \text{მოლ.}$ ორკომპონენტური სისტემაში მდგომარეობა ხასიათდება 4 პარამეტრით (ტემპერატურა, წნევა,

მოცულობა და შემადგენლობა) და ნაცვლად ერთი კრიტიკული წერტილისა გვაქვს კრიტიკული წერტილების მრუდი. კრიტიკულ და მასთან ახლოს მყოფი მდგომარეობის სისტემა თვისებებით მკვეთრად განსხვავდება სხვა არეში მყოფი სისტემის თვისებებისგან. კ. მ. მოლეკულური დიფუზიის სიჩქარე ეცემა ნულამდე და მკვეთრად იზრდება ფლუქტაციის ზომები, რაც ვლიდება, მაგ., კრიტიკულ ოპალესცენციაში.

კრიტიკული ტემპერატურა – ნივთიერების ტემპერატურა მისი კრიტიკული მდგომარეობისას. სუფთა ნივთიერებებისათვის კ. ტ. ის მაქსიმალური ტემპერატურაა, რომლის დროსაც რეალურია სითხის არსებობა ორთქლთან წონასწორობაში. აირის გათხევადება შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა მისი ტემპერატურა ნაკლებია კ. ტ.-ზე.

კრიტიკული წერტილი – წერტილი მდგომარეობის დიაგრამაზე, სადაც ორი თანაარსებობის ფაზა თვისობრივად ერთნაირია და იმყოფება წონასწორობულ მდგომარეობაში.

კრიჭა – პატარა ღარი, წისქვილის ხვიმირას ქვეშ მიკრული, დასაფქვაკვი მარცვლეულის სადენად.

კრიჭა შალაშინის – შალაშინის დანასა და კალაპოტს შორის შუალედური ჭვრეტი, საიდანაც ბურბუმელა ჭრის ზედაპირიდან გარეთ გამოდის.

კროკი – იხ. ესკიზი.

კროკუსი (ლათ. crocus<ბერძ. krokos შაფრანი) – 1. ფხვნილისებრი, კრისტალური რკინის ჟანგი. გამოიყენება, როგორც აბრაზივი ძვირფასი ქვების, მინის, ლითონების გასაპრიალებლად.

კრომლები (ინგლ. cromlech<ბრეტონ. crom წრე<crwm მრუდი, მოღუნული, მოხრილი და lech ქვა) – 1. ჰორიზონტალური ფილებით გადახურული, წრეზე შვეულად დაყენებული ქვები, ნეოლითის და, უმთავრესად, ბრინჯაოს ხანის მეგალითური საკულტო ნაგებობა (ნახ. 1); 2. უელსში, მეგალითური სამარხი, რომელიც შედგება შვეულად დაყენებული დიდი ბრტყელი ქვისაგან.

ნახ. 1

კრონა (გერმ. krone<ლათ. corona გვირგვინი) – 1. სინთეზური არაორგანული პიგმენტი, რომლის ფერს განსაზღვრავს ქრომოფორმი. ტყვიის კ. – კრონა ლიმონის ფერიდან წითლამდე, არის ერთდროულად დალექილი ტყვიის ქრომატი და სულფატი ან ტყვიის ოქსიქრომატი. ტყვია-მოლიბდენის კ. – კრონა ნარინჯისფრიდან წითელ ფერამდე, არის ერთდროულად დალექილი ტყვიის ქრომატი და მოლიბდენი ან ტყვიის სულფატი. სტრონციუმის კ. – კრონა მოყვითალო ფერის, არის სტრონციუმის ქრომატი. თუთიის კ. – კრონა ყვითელი ფერის, არის თუთიის ტეტრაოქსიქრომატის ან თუთიის ტრიოქსიქრომატის ან ერთდროულად დალექილი თუთიისა და კალის ქრომატები. გამოიყენება საღებავების წარმოებაში; 2. ხის ვარჯი; ხის ტოტები ერთობლივ; 3. ფულის ერთეული ჩეხეთში, შვედეთში, ნორვეგიასა და სხვ. ქვეყნებში.

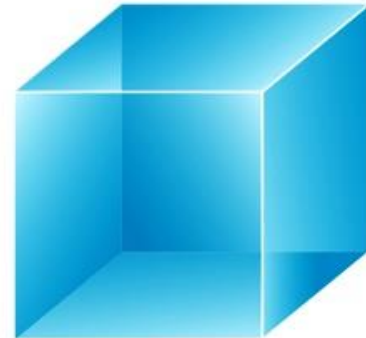
კრონმინა – ოპტიკური მინა, რომელიც არ შეიცავს ტყვიას და გამოირჩევა სხვადასხვა სიგრძის სინათლის ტალღების გადატეხის მაჩვენებლების მცირე სხვაობით.

კრონშტეინი (გერმ. kragstein<ლათ. limus ლორწო და stīria ლოლუა) – იხ. კონსოლი.

კროსინგი (ინგლ. crossing გადაჯვარედინება, გადაკვეთა) – გვირაბების ურთიერთგადამკვეთი, საჰაერო ჭავლების გამმიჯნავი სავენტილაციო ნაგებობა.

კუბატურა – რისამე მოცულობა, გამოსახული კუბური ერთეულებით.

კუბი (ბერძ. kubos სათამაშო ძვალი) – წესიერი მრავალწახნაგების ხუთი ტიპიდან ერთ-ერთი (ნახ. 1). აქვს კვადრატული ფორმის 6 წახნაგი, 12 წიბო, 8 წვერო (თითოეულ წვეროში თავს იყრის ურთიერთმართობულად განლაგებული 3 წიბო). თუ წიბოს სიგრძეა b , მაშინ კუბის მოცულობა $V = b^3$, ზედაპირის სრული ფართობი $S = 6b^2$.

ნახ. 1

კუბიზმი (ფრანგ. cubisme<ბერძ. kubos სათამაშო ძვალი) – მოდერნისტული მიმართულება სახვით ხელოვნებაში, პირველ რიგში მხატვრობასა და ქანდაკებაში, რომელიც ჩაისახა XX საუკუნის დასაწყისში (1905-1907 წწ.) საფრანგეთში და რომლის დამახასიათებელი იყო რეალური საგნებისა და გეომეტრიული ფიგურების პირობითი ფორმების კომბინაციები, სიბრტყეების ერთმანეთში არევა, ბუნდოვანი გამჭვირვალე სივრცეები და სხვ. თანდათან მან ადგილი დაიმკვიდრა არქიტექტურაშიც (ნახ. 1). კუბიზმის წარმოშობა დაკავშირებულია ფრანგი მხატვრების პოლ სეზანის, პაბლო პიკასოს და ჟორჟ ბრაკის სახელთან, ხოლო თვით ტერმინი პირველად გამოიყენა ანრი მატისმა. კუბიზმმა ძლიერი გავლენა იქონია მე-20 საუკუნის პირველი დეკადების მხატვრებზე, რამაც შემდგომში დასაბამი მისცა ისეთი ახალი მიმდინარეობების განვითარებას, როგორიცაა ფუტურიზმი, კონსტრუქტივიზმი, ვოტიციზმი და ექსპრესიონიზმი.

ნახ. 1

კუბიკულა – სამინებელი ოთახი რომაულ სახლში; დარბაზი.

კუბოიდი (მართკუთხა პარალელეპიპედი) – მრავალწახნაგა ექვსი წახნაგით, რომელთაგან თითოეული წარმოადგენს მართკუთხედს. წინამდებარე წახნაგები ტოლია. ერთ წერტილში შემავალი წიბოები ურთიერთმართობულებია და წიბოს სიგრძეს განზომილება ეწოდება (მაგ., ასანთის კოლოფის განზომილებაა: 15×35×50 მმ). თუ k ორი განზომილება ტოლია, მაშინ ასეთ კუბოიდს წესიერი ეწოდება, თუ სამი განზომილება ერთნაირი, მაშინ – კუბი. კუბოიდის ფორმა აქვს აგურს, ოთახს, ასანთის კოლოფს და ა.შ.

კუბონიტი – იხ. ელბორი.

კუერდა სეკა (ესპ. cuerda seca მშრალი თოკი<ლათ. chorda მუსიკალური ინსტრუმენტის სიმი, კეტუტი<ბერძ. khordé ნაწლავი, მუსიკალური ინსტრუმენტის სიმი, სიმი, ნაწლავისგან

ნახ. 1

დამზადებული სიმი, კეტუტი, თოკი და ლათ. siccus მშრალი) – კერამიკულ ფილებზე ფერადი ჭიქურის დატანით მოზაიკისა და ტიხრული მინანქრის ეფექტის იმიტირების ტექნიკა (მეთოდი). ჩვეულებრივ, გამოწვის დროს კერამიკის ფილაზე დატანილი ფერადი ჭიქურები ერთმანეთს შეერწყმის. კუერდა სეკას მეთოდით კი წყალში ხსნადი ჭიქურები ფილის ზედაპირზე ერთმანეთისგან ცხიმოვანი ნივთიერების თხელი ზოლებით გამოიყოფიან და, შესაბამისად, აკავებენ მათ განსაზღვრულ არეებში. როგორც წესი, ნაკეთობის ზედაპირის თითოეული ფერადი

ნახ. 2

ნაწილის ირგვლივ მუქი ზოლის შესაქმნელად, ცხიმოვან ნივთიერებაში ურევენ შავ პიგმენტს (მაგ., მანგანუმის კარბონატი). ამ მეთოდით ფერადი ფილების დამზადების მეთოდი ცენტრალურ აზიაში გავრცელდა მე-14 საუკუნის მეორე ნახევრიდან. კუერდა სეკას ტექნოლოგიით კერამიკული ფილები დიდი რაოდენობით იწარმოებოდა თემურიდების იმპერიასა (1370-1507 წწ.) და ირანში, სეფიანთა დინასტიის პერიოდში (1502-1736 წწ.) [(ნახ. 1; ნახ.

2. კუერდა სეკას ფილები, ირანი (XVII ს.)] XV საუკუნეში თავრიზელმა სპარსმა მეთუნეებმა კ. ს. ტექნოლოგია თურქეთში შეიტანეს, სადაც მას მე-16 საუკუნის მეორე ნახევრამდე იყენებდნენ.

კუთრი გამტარობა (ელექტროგამტარობა) – ტანის ან გარემოს თვისება გაატაროს ელექტროდენი ელექტროველის ზემოქმედების შედეგად.

კუთრი დრეკადობის მოდული – იუნგის მოდული, გამოსახული პასკალებში ან ნ/მ², გაყოფილი კუთრ წონაზე ნ/მ³, გაზომილი 23±2°C ტემპერატურისა და 50±5% ფარდობითი ტენიანობის პირობებში.

კუთრი ელექტროწინალობა – ფიზიკრი სიდიდე, რომელიც არის ნივთიერების უნარი წინააღმდეგობა გაუწიოს მასში ელექტროდენის გატარებას. მისი საწინააღმდეგოა კუთრი გამტარობა.

კუთრი მასა – ნივთიერების მოცულობის ერთეულის მასა. სიმკვრივისაგან განსხვავებით კ. მ. არ არის ნივთიერების ფიზიკურ-ქიმიური მახასიათებელი, ვინაიდან დამოკიდებულია გაზომვის ადგილზე.

კუთრი მოცულობა – ფიზიკური სიდიდე V, რომელიც ტოლია ნივთიერების მიერ დაკავებული მოცულობის ფარდობისა მის მასასთან: $V = dV/dm$, სადაც dm-ნივთიერების მასა, რომელიც

მოთავსებულია dV მოცულობაში. კ. მ. ρ სიმკვრივის შებრუნებული სიდიდეა: $V = 1/\rho$. ერთეულთა საერთაშორისო SI სისტემაში კ. მ. განზომილებაა $მ^3/კგ$.

კუთრი სიმტკიცე – მასალის სიმტკიცის მახასიათებლის (R , მპა) ფარდობა ამ მასალის სიმკვრივესთან (d , ტ/მ³): $R_{კუთრი} = R/d$. საუკეთესო კონსტრუქციულ მასალებს აქვთ დიდი სიმტკიცე და მცირე საკუთარი სიმკვრივე. ზოგიერთი მასალის კუთრი სიმტკიცის რიცხვითი მნიშვნელობები ასეთია (მპა-ში): მინაპლასტიკი – 225; მერქანი (მანკების გარეშე) – 200; მტკიცე ფოლადი – 127; ჩვეულებრივი ფოლადი – 51; მსუბუქი კონსტრუქციული ბეტონი – 22,2; მძიმე ბეტონი – 16,6; მსუბუქი ბეტონი – 12,5; აგური – 5,56.

კუთრი წონა – ფიზიკური სიდიდე γ , რომელიც ტოლია სხეულის წონის ფარდობისა მის მოცულობასთან: $\gamma = dP/dV$, სადაც dP – სხეულის უსასრულოდ მცირე ელემენტის წონა; dV – ამ ელემენტის მოცულობა. ერთეულთა საერთაშორისო SI სისტემაში კუთრი წონის განზომილებაა ნ/მ³.

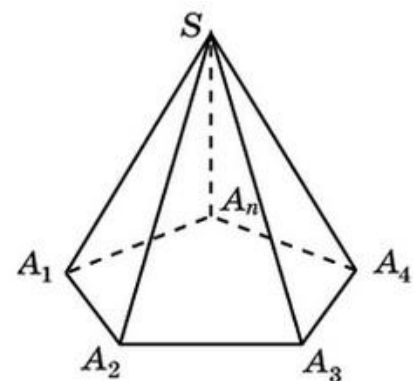
კუთხე – 1. მათემ. ერთი წერტილიდან გამოსულ ორ სწორ ხაზს შუა მოქცეული ფართობი; 2. ადგილი, სივრცის ნაწილი, სადაც ერთმანეთს კვეთს ორი საგანი ან საგნის ორი მხარე; 3. ქვეყნის ნაწილი, მხარე. ტექნიკაში გამოყენებული კუთხის სახეებია: არეკვლის, ბლაგვი, ბრტყელი, ბრუნვის, გადაკვეთის, გაბნევის, გარდატეხის, გარე, გაფრქვევის, გაშლის, გრეხის, დამატებითი, დარტყმის, დაყენების, დახრილობის, დაჯდომის, დირექციული, ვარდნის, ზღვრული, ირიბი, კონუსური, მართი, მახვილი, მთავარი, მიმდებარე, მობრუნების, მოდების, მოპირდაპირე, მოსაზღვრე, მრუდწირული, მხედველობის, ნულოვანი, ორწახნაგა, პირმოდების, პოლარული, საკოორდინატო, სამწახნაგა, საორიენტაციო, საყრდენი, სივრცითი, სიმრუდის, ფაზათა ძვრის, ფერდოს, ქარის, შემოხაზული, შიგა, ჩამოქცევის, ცენტრალური, ძვრის, წონასწორობის, ჭრის, ხახუნის, ჯვარედინა და სხვ.

კუთხე ასტროლაბიური – გეოდ. მიმართულებათა შორის 180°-ზე ნაკლები სიდიდის კუთხე.

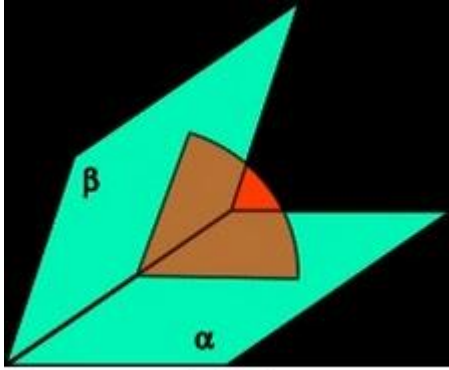
კუთხე ბრტყელი – გეომეტრიული ფიგურა, შედგენილი ერთი წვეროდან გამოსული ორი სხივის მიერ. კუთხის საზომი ერთეულებია გრადუსი და რადიანი. კუთხე შეიძლება იყოს მახვილი, მართი და ბლაგვი. კუთხე, როგორც ერთ-ერთი პარამეტრი, ფართოდ გამოიყენება ადგილმდებარეობის დაგეგმვის, მშენებლობის, კონსტრუქციების დამზადების, მონტაჟის, რეკონსტრუქციის, აღდგენა-გადლიერების, მანქანების სამუშაო მდგომარეობის, სამუშაო პროცესისა და სხვათა მახასიათებლად. მაგ.: ასვლის, ბრუნვის, ფერდოს, ყალიბის დაყენებისა და დახრილობის, მობრუნების, მოდების, მოხვევის, შიგა ხახუნის, ძვრის, ჭრის, ხახუნის, დარტყმის, კვეთის მობრუნებისა და სხვ. კუთხეები.

კუთხე დირექციული – გეოდ. კუთხე, რომელსაც მიმართული ქვედებული ქმნის ღერმა მერიდანის პარალელური ღერძის ჩრდილო მიმართულებასთან.

კუთხე მრავალწახნაგა – სივრცის ნაწილი, შემოზღუდული ერთი ბრტყელი მრავალწახნაგა კონუსური ზედაპირით, რომლის მიმმართველი ბრტყელი მრავალკუთხეა ($A_1A_2-A_n$) ურთიერთგადაკვეთის გარეშე (ნახ. 1).

ნახ. 1

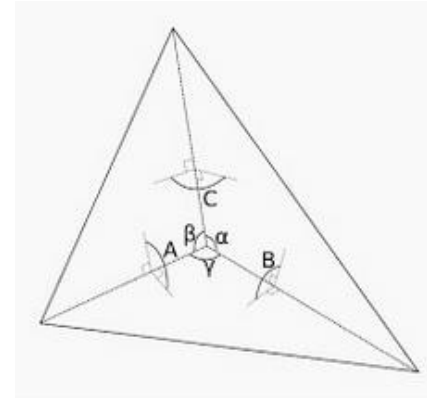

ნახ. 1

კუთხე ორწახნაგა – სივრცითი გეომეტრიული ფიგურა, შედგენილი ორი ნახევარსიბრტყით, რომლებიც გამოდის ერთი წრფიდან, აგრეთვე სივრცის ნაწილი, შემოზღუდული ამ ნახევარსიბრტყით (ნახ. 1).

კუთხე სამწახნაგა – სივრცის ნაწილი,

შემოსაზღვრული სამი ბრტყელი კუთხით, ერთი საერთო წვეროთი და წყვილი საერთო წახნაგებით, რომლებიც არ მდებარეობენ ერთ სიბრტყეში (ნახ. 1. სამწახნაგა კუთხე: α , β , γ – ბრტყელი კუთხეები; A, B, C – ორწახნაგა კუთხეები).

ნახ. 1

კუთხე სივრცითი – სივრცის ნაწილი, შემოსაზღვრული რომელიღაც კონუსური ზედაპირით. სივრცითი კუთხის კერძო შემთხვევებია სამწახნაგა და მრავალწახნაგა კუთხეები.

კუთხედი – 1. სახაზავი, საზეინკლო, სადურგლო ინსტრუმენტი კუთხეების ასაგებად. ყველაზე მეტად გავრცელებულია მართკუთხა სამკუთხა მახვილი კუთხეებით 30° და 60° ან ორივე მახვილი კუთხე 45° . ძირითადად ამზადებენ ხისა და პლასტმასისაგან, იშვიათად – ლითონისაგან. კ. ერთ-ერთ გვერდზე დაიტანება დანაყოფები (მმ, სმ); 2. ინსტრუმენტი მანქანათა ნაწილების ზედაპირების ურთიერთმართობულობის შესამოწმებლად; 3. იხ. გონიო; 4. მილგაყვანილობების მოკლე შემაერთებელი რგოლი (ფიტინგი); 5. ცხლად ან ცივად ნაგლინი ლითონის ან პლასტმასის პროფილი.

კუთხესაზომი – ხელსაწყო კონტაქტური მეთოდით მანქანათა ნაწილებისა და სხვა ნაკეთობების სიბრტყეებს შორის კუთხეების გასაზომად.

კუთხესანიშნი – სახუროე, სადურგლო სახაზავი, რომლითაც კუთხეების მონიშვნას აწარმოებენ.

კუთხვილი – ბრუნვით სხეულზე მონაცვლეობითი შვერები და ღრმულები, რომლებიც განლაგებულია ხრახნულ ხაზზე. გამოიყენება როგორც შემაერთებელი, შემამჭიდროებელი და მოცემული გადაადგილების საშუალებები მანქანების, მექანიზმების, ხელსაწყოების და სხვათა ნაწილებში (ნახ. 1. კონუსური კუთხვილი). შვერის კვეთის ფორმის მიხედვით არის სამკუთხა, ტრაპეციული, ნახევრადმრგვალი და სხვ. ძირითადი პარამეტრებია: გარე, საშუალო და შიგა დიამეტრები, ბიჯი და კუთხე პროფილის წვერზე (α). განასხვავებენ მეტრულ ($\alpha = 60^\circ$) და მილისებრ ($\alpha = 55^\circ$) კუთხვილებს.

ნახ. 1

კუთხვილის საზომი ინსტრუმენტი – ხელსაწყო კუთხვილის ცალკეული მონაკვეთების ხრახნის ელემენტების შემოწმებისათვის. კ. ს. ი. მიეკუთვნება: თარგი (შაბლონი), მიკრომეტრი, ლოგარითმული სახაზავი, მზომი მიკროსკოპი, ოპტიმეტრი, დომკრატი და სხვ.

კუთხვილსაკეჭნი ინსტრუმენტი – სხვადასხვა დეტალებზე გარე (შიგა) კუთხვილების მოსაჭრელი ინსტრუმენტი (მაგ., მრგვალი ნაკეჭნი გორგოლაჭი, ბრტყელი დაკეჭნილი გარესახსარი). კ. ი. მასობრივად გამოიყენება მოკლე მომჭერი კუთხვილების დასამზადებლად (ნახ. 1. შიგა კუთხვილსაკეჭნი გორგოლაჭი).

ნახ. 1

კუთხვილსაჭერი – ხელის მანქანა კუთხვილური შეერთებების მოსაჭერად. საბურღი მანქანისაგან განსხვავებს ტრანსმისიის ქუროს ზღვრული მომენტის არსებობა, რომლის მიღწევისას ის თიშავს სამუშაო ორგანოს ძრავისგან. სამუშაო ინსტრუმენტი – ტორსული ქანჩები ქანჭიკებთან, ხრახნებთან და სახრახნისები შურუპებთან და სარჭებთან სამუშაოდ.

კუთხვილური შეერთება – დეტალების შეერთება კუთხვილის მეშვეობით. კუთხვილური შეერთებები ქმნის მოქმედ მექანიზმებს, როგორებიცაა: ხრახნული წნები, დომკრატი, მოძრავი ქანჭიკი ლითონმჭრელ ჩარხში და სხვ.

კუთხის ბოძი – ხის კარკასული კონსტრუქციის ელემენტი, რომელიც განთავსებულია ორი კედლის შეერთების ადგილზე.

კუთხის კოშკი – კოშკი, აგებული ციხე-სიმაგრის კედლების გადაკვეთის ადგილზე.

კუთხის ტრისექცია – ამოცანა კუთხის სამ ტოლ ნაწილად დაყოფის შესახებ ფარგლისა და სახაზავის მეშვეობით. არის ერთ-ერთი კლასიკური გადაუწყვეტავი ამოცანა დღევანდლამდე.

კუთხური აჩქარება – ვექტორული სიდიდე, რომელიც ახასიათებს მყარი სხეულის კუთხური სიჩქარის ცვალებადობის სისწრაფეს. სხეულის ბრუნვისას უძრავი ღერძის გარშემო, როდესაც მისი კუთხური სიჩქარე ω იზრდება (ან მცირდება) თანაბრად, კუთხური აჩქარების აბსოლუტური სიდიდე ტოლია $\varepsilon = \Delta\omega/\Delta t$, სადაც $\Delta\omega$ არის კუთხური სიჩქარის ნამატი დროის Δt მონაკვეთში.

კუთხური ბორდიური – ქვის წყობის ტიპი, რომელიც შემოზღუდავს კედელს გვერდიდან.

კუთხური კავშირი – ჰორიზონტალური ძელი, რომელიც კრავს მაუერლატებს შენობის კუთხეში.

კუთხური მომენტი – იგივეა, რაც მოძრაობის რაოდენობის მომენტი.

კუთხური სანივნივო ფეხი – ნივნივი, რომელიც ქმნის ოთხფერდა სახურავის დახრის კუთხეს.

კუთხური სიჩქარე – ვექტორული სიდიდე, რომელიც ახასიათებს მყარი სხეულის ბრუნვის სისწრაფეს. უძრავი ღერძის გარშემო სხეულის თანაბარი ბრუნვისას მისი კუთხური სიჩქარის აბსოლუტური სიდიდე $\omega = \Delta\varphi/\Delta t$, სადაც $\Delta\varphi$ არის მობრუნების კუთხის ნამატი დროის Δt შუალედში.

კუთხური სიხშირე – რხევების რიცხვი, შესრულებული 2π წამის განმავლობაში: $\omega = 2\pi\nu = 2\pi/T$, სადაც ν – რხევების რიცხვი წამში, T – რხევების პერიოდი.

კუთხური შეერთება – ორი ძელის შეერთება რაღაც კუთხით.

კულინა – სამზარეულო რომაულ სახლში.

კულისა (ფრანგ. coulisse ფარდა) – ბერკეტული მექანიზმის რგოლი, რომელიც ბრუნავს უძრავი ღერძის ირგვლივ და მეორე მოძრავ რგოლთან ქმნის წინსვლით წყვილს.

კულისი (ფრანგ. coulisse ამოდება, ღარაკი; საკვალთი) – რამპის პარალელურად განლაგებული, მოხატული ტილოთი ან მკვრივი ქსოვილით გადაკრული ჩარჩოების რიგი, რომელიც მაცურებლისგან ფარავს სცენის გვერდით ნაწილს.

კულმანი (გერმ. kuhlman <სახაზავი ხელსაწყოების დამამზადებელი გერმანული ფირმის კულმანის სახელის მიხედვით) – დახრილად დამაგრებული სპეციალური სახაზავი დაფა და პანტოგრაფიული მოწყობილობა (იხ. პანტოგრაფი). კულმანით სარგებლობისას ხაზვის პროცესში საწირო არ არის რაისშინა, სამკუთხა სახაზავები, ტრანსპორტირი, მასშტაბიანი სახაზავი და სხვ. მისთ.

კულმინაცია [ინგლ. culmination <ლათ. culmen (culminis) მწვერვალი] – 1. რაიმეს დამაბულობის, აწევის, განვითარების, აღმავლობის უმაღლესი წერტილი; 2. ასტრ. მნათობის გავლა ცის მერიდიანზე; 3. ლიტერატურული ნაწარმოების განვითარების უმაღლესი დამაბულობის მომენტი; 4. მუსიკალური ნაწარმოების განვითარების უმაღლესი დამაბულობის მომენტი.

კულონი (ფრანგ. coulant <ფრანგი ფიზიკოსის შ. კულონის სახელის მიხედვით) – ელექტრობის რაოდენობის საზომი ერთეული. ერთი კულონი არის ელექტრული მუხტის ის რაოდენობა, რომელსაც გადაიტანს ერთი წამის განმავლობაში ერთი ამპერი მუდმივი ელექტრული დენი, ან ერთი კულონი არის აგრეთვე ელექტრული მუხტის ის რაოდენობა, რომელიც არის მოთავსებული ერთი ფარადი ტევადობის მქონე სხეულზე როდესაც პოტენციალთა სხვაობა 1 ვოლტის ტოლია.

კულუარი (ფრანგ. couloir დერეფანი, კორიდორი) – 1. პარლამენტში, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციაში და სხვ.: დარბაზი, ოთახი დეპუტატების, დელეგაციის წევრების შესაკრებად შესვენების დროს, სადაც წარმოებს არაოფიციალური შეხვედრები, აზრთა გაცვლა-გამოცვლა; 2. სხდომათა დარბაზის გვერდით განლაგებული დასასვენებელი ოთახების ჯგუფი.

კუმარინი – კუმარუს ხის ფისი.

კუმარუ (ჰაეროვანი დიპტერიქსი, კომაროე, კაიმენური გვიაკვი, შიხუახუაკო, ვისგუერო, მუიმაპაჟე, იესგუერო) (ლათ. dipteryx odorata) – ფოთლოვანი ხის ტროპიკული ჯიში, რომელიც გავრცელებულია ცენტრალურ და სამხრეთ ამერიკაში. სიმაღლე აღწევს 48 მ-ს, დიამეტრი 2 მ-მდე და მეტს. მას ხშირად ბრაზილიურ ტიკსაც უწოდებენ. მერქანი ყვითელ-ყავისფერი აქვს. გამოირჩევა მაღალი სიმკვრივითა (1100 კგ/მ³) და სიმაგრით (10 კგ/მ² ბრინელის მიხედვით). ჯიშის მექანიკური მდგრადობა საშუალებას იძლევა კ. გამოყენებული იქნეს ნებისმიერი ტენისა და ამინდის პირობებში. მედეგია ლპობისა და ბიომავნებლების მიმართ. ადვილად შრება, კარგად იჭერს ლურსმნებს, თუმცა საკმაოდ რთული დასამუშავებელია (მაღალი სიმკვრივის გამო აფუჭებს საჭრელ ინსტრუმენტებს), ცუდად წებდება. შესანიშნავი

მექანიკური მახასიათებლების გამო ფართოდ გამოიყენება მრეწველობასა და ყოფაცხოვრებაში. კ. მერქნისაგან მზადდება: ტერასული ფიცრები (ნახ. 1), გემის გემბანი, გემმისადგომები, მასიური ძელები და ფიცრები სამოქალაქო და სამრეწველო მშენებლობისათვის, უმაღლესი ხარისხის ავეჯი, ხელსაწყოების სახელურები, საცურო აუზების საფარი (ნახ. 2), რკინიგზის შპალები, ხის შპონი, სადურგლო პროდუქცია და სხვ., ხოლო კ. ფისს (კუმარინს) მოიხმარებენ პარფიუმერიაში, მედიცინაში, კვების მრეწველობასა და ა.შ.

ნახ. 1

ნახ. 2

კუმულაცია (ლათ. *cumulatio* დაგროვება) – 1. ფიზ. აგეოტექტონიკის ენერჯის კონცენტრაცია გარკვეული მიმართულებით, რომელიც მიიღწევა ყუმბარის კონსტრუქციის განსაკუთრებულობით ან ასაფეთქებელი ნივთიერების მუხტის ფორმით; 2. ლიტ. თხრობითი და დრამატული სიუჟეტების კომპოზიციის აგების მეთოდი; 3. მედიც. ბიოლოგიურად აქტიური ნივთიერების დაგროვება (მატერიალური კუმულიაცია) ან მისი ეფექტი (ფუნქციური კუმულაცია) წამლებისა და შხამების განმეორებითი გამოყენებისას; ორგანიზმში შეყვანილი სამკურნალო პრეპარატების, ტოქსინების და დასხივების დოზების დაგროვება, შეჯამება; 4. სამოქ. ერთ ადგილზე დაზღვეული ობიექტების თავმოყრა; 5. ბიზნ. საინვესტიციო შემოსავლის მიღების მეთოდი, რომელიც საშუალებას აძლევს ინვესტორს ერთდროულად, ან გარკვეული ხნის მანძილზე, თანაბარ წილებად მიიღოს რამდენიმე წლის განმავლობაში დაგროვილი შემოსავალი.

კუმურდოს ტაძარი (ინგლ. *Kumurdo Cathedral*) – X საუკუნის ქართული ხუროთმოძღვრების ძეგლი, ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ქართული საკათედრო ტაძარი (ნახ. 1. საერთო ხედი). მდებარეობს სამხრეთ საქართველოში, ჯავახეთში, ახალქალაქის მუნიციპალიტეტში,

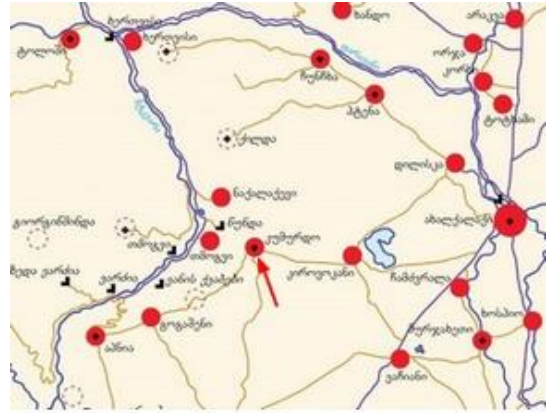

ნახ. 1

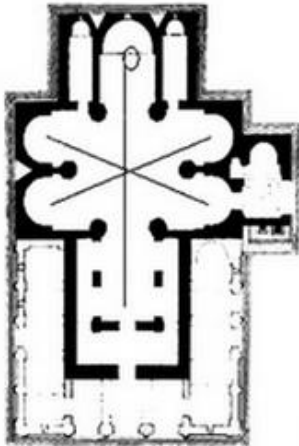
ახალქალაქიდან – 14 კმ-ში, მაღალ პლატოზე, ზღვის დონიდან – 1740 მეტრზე (ნახ. 2. ადგილმდებარეობის რუკა). ტაძრის კედლებზე შემორჩენილი წარწერებიდან ირკვევა, რომ აფხაზთა მეფის ლეონ III-ს დროს (964 წ.), იოანე ეპისკოპოსის (ზოსიმე კუმურდოელის) თაოსნობით ქართველ ხუროთმოძღვარს საკოცარს, დაუწყია ტაძრის მშენებლობა. XI საუკუნეში საქართველოს მეფის ბაგრატ IV-ის (1027-1072 წწ.) დედამ მარიამ დედოფალმა ტაძარს დასავლეთის მკლავის სამივე მხრიდან მიაშენა

დეკორატიული კამარებით შემკული წართეხის, სამხრეთი მხრიდან კი – სტოა. დასავლეთი შესასვლელის წარწერის მიხედვით, ტაძარი საფუძვლიანად გადააკეთეს, თუმცა მალევე დაზიანდა (სავარაუდოდ მიწისძვრისაგან), გუმბათი ჩამოიშალა, ხოლო დასავლეთი ნაწილი ჩაშენებებით დაამახინჯეს.

ქვით ნაშენი ტაძარი, აღმოსავლეთიდან დასავლეთისაკენ წაგრძელებული ჯვარგუმბათოვანი ნაგებობაა თავისებური, გარდამავალი ხასიათის გეგმით: გარედან ჯვრისებრი მოხაზულობისაა, შიგნით კი აქვს ხუთი ნახევარწრიული აფსიდი და ერთი (დასავლეთი) მართკუთხა მკლავი. საკურთხევლის ორივე მხარეს აფსიდებიანი სადიაკვნე და სამკვეთლოა, ხოლო სამხრეთი და ჩრდილოეთი აფსიდები განლაგებულია არა რადიალურად (როგორც ექვსაფსიდიან ეკლესიებში, რომლებთანაც ტაძარი გენეტიკურად არის დაკავშირებული),

ნახ. 2

ნახ. 3

არამედ წყვილ-წყვილად და ერთმანეთის პარალელურად (ნახ. 3. გეგმა). ტაძრის ზომებია (კარიბჭისა და სტოების გარეშე): სიგრძე – 29 მ, სიგანე - 20 მ, სიმაღლე გუმბათის ყელის ძირამდე – 15.3 მ, გუმბათის დიამეტრი – 9 მ.

ფასადთა დამუშავების დროს არ არის გამოყენებული დეკორატიული თაღები, რომელიც X–XI საუკუნეების მიჯნიდან ქართული ეკლესიების გარემორთულობის საფუძველს შეადგენდა, მაგრამ ახალი ეპოქის სხვა ნიშნები უკვე თვალსაჩინოა: ადრინდელი ხანის ძეგლებთან შედარებით საერთო პროპორციები უფრო აზიდულია, არსებითი

მნიშვნელობა ენიჭება მორთულობას (სარკმელთა მოჩუქურთმებული საპირეები), ფასადთა წყობაში ჩართულია გარკვეული ფერადოვანი მახვილები (მაგ., აღმოსავლეთი ფასადის სარკმლის სათაური და კაშკაშა წითელი ფერის ჯვარი, რომლებიც მკაფიოდ გამოიყოფა კედლის საერთო მოვარდისფრო სიბრტყეზე), ხოლო სამკუთხა ნიშები (მოტივი, რომელიც შემდეგ საუკუნეებში დიდად გავრცელდა) ფასადთა საერთო კომპოზიციის საფუძველს შეადგენს. მცენარეული და გეომეტრიული ჩუქურთმის გარდა გვხვდება რელიეფური გამოსახულებებიც, ხოლო შიგნით, გუმბათქვეშა აფრებში – საქართველოს მეფის ბაგრატ III-ის დედის გურანდუხტ დედოფლისა და მისი ძმის, ლევან მეფის გამოსახულებანი. გარდა ამისა, კუმურდოს ტაძარი მიეკუთვნება იმ იშვიათ ქართულ ძეგლთა რიცხვს, რომელთაც თავისსავე კედლებზე აქვთ საკუთარი “პასპორტი” – სამშენებლო წარწერა (ნახ. 4. ძველი ქართული სამშენებლო წარწერები), რომელშიაც მოხსენებული არიან ქტიტორი

ნახ. 4

ნახ. 5

(მშენებლობის მოთავე, ხარჯის გამღები) და ხუროთმოძღვარი, მითითებულია აგების თარიღი; არის სხვა წარწერებიც (ნახ. 5. ძველი ქართული წარწერები), რომლებიც ძველის შემდგომ ისტორიულ თავგადასავალს ასახავს. გუმბათი ეყრდნობა შვერილ აბსიდებზე წაბმულ წახნაგოვან სვეტებს, მაგრამ ექვსაფსიდიან ეკლესიებისგან განსხვავებით, გარედან ეს შიგა გეგმა ჩასმულია ჯვრის ფორმაში. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ „კუმურდოს გეგმაში თითქოს შეთავსებულია წარსული და მომავალი – მრავალაფიდიანობა, რომელსაც არ გადმოუღწევია X-XI საუკუნეთა მიჯნის აქეთ, და წაგრძელებული სწორკუთხა გეგმა, დამახასიათებელი მთელი მომდევრო ხანის საეკლესიო არქიტექტურისათვის“ (ვ. ბერიძე).

კუმურდოს ტაძრის ტექნიკური შესრულების ხარისხი, კედლებში, კამარებსა და

თაღებში გამოყენებული სუფთად გათლილი ქვების ზუსტი წყობა, პროპორციები, უმაღლესი მხატვრული ღირსებანი, შიდა სივრცის მონუმენტურობა იშვიათი სიფაქიზითაა შესრულებული (ნახ. 6. კარის მორთულობა; ნახ. 7. რელიეფი; ნახ. 8. ორნამენტი; ნახ. 9. ბოლნური ჯვარი; ნახ. 10. ინტერიერი). ჩუქურთმები და ფასადთა სიბრტყეების ფერადოვნება განსაკუთრებულ ადგილს ანიჭებს კუმურდოს ტაძარს ქართული ხუროთმოძღვრების ისტორიაში და დამახარებულად ითვლება განვითარებული შუასაუკუნეების უნიკალურ ძეგლად.

ნახ. 6

ნახ. 7

ნახ. 8

ნახ. 9

ნახ. 10

კუმშვა (შეკუმშვა) – 1. ღეროს (ძელის) გრძივი დეფორმაციის სახე, რომელიც ხდება ღეროს გრძივი ღერძის გასწვრივ მკუმშავი ძალის მოდებისას. ამ დროს ღეროში გრძივი ძალების ზემოქმედებით ხდება ღეროს გეომეტრიული სიგრძის შემცირება. სამშენებლო კონსტრუქციებისათვის ძირითადად კ. ორი სახე არსებობს: ცენტრალური (ძალა მოდებულია ღეროს გრძივი ღერძის გასწვრივ) და ექსცენტრული (ძალა მოდებულია ღეროს გრძივი ღერძიდან გადანაცვლებულად). ზოგადად შეკუმშული ელემენტის გაანგარიშება სიმტკიცეზე წარმოებს ფორმულით: $\sigma = N_3/A_5 \leq R_3$, სადაც σ – კუმშვის ძაბვა; N_3 – მოქმედი მკუმშავი ძალა; A_5 – ღეროს განივკვეთის ნეტო ფართობი (შესუსტებების გათვალისწინებით); R_3 – მასალის საანგარიშო წინაღობა კუმშვაზე; 2. თერმოდინამიკაში – გაზის მოცულობის შემცირება გაცივებისას; 3. გაზების კომპრესიაში – გაზისმაგვარ ტანზე ძალური ზემოქმედება, რასაც თან ახლავს დაკავებული მოცულობის შემცირება, ხოლო წნევისა და ტემპერატურის გაზრდა. კომპრესია ხორციელდება კომპრესორის ან შიგაწვის ძრავის გამოყენებით. კუმშვაზე მუშაობს სამშენებლო კონსტრუქციების ბევრი ელემენტი: სვეტი, კოლონა, საძირკველი, ნივნივი, წამწის გისოსის ელემენტები და სხვ.

კუმშვადობა – ნივთიერების თვისება შეიცვალოს მოცულობა თანაბარი გარე წნევის მოქმედების შედეგად.

კუნია (კუნიაუმი) – სექტორი ანტიკური ტაძრის მაცურებელთა დარბაზში სოლისებურად განლაგებული სკამებით.

კუნსტკამერა (გერმ. kunstkammer იშვიათი ნივთების კაბინეტი) – სხვადასხვა იშვიათი საბუნებისმეტყველო, პათოლოგიური, ისტორიული, ეთნოგრაფიული თუ არქეოლოგიური საგნების კოლექცია; ასეთი კოლექციის საცავი.

კუნძი – ჯირკვი, ჯირკვი, ძირკვი; 20 სმ-ზე მეტი დიამეტრის ხის ტანის ქვედა ნაწილის (კინტის) გადანაჭერი (ნახ. 1), რომელიც გამოიყენება სპეციალური დანიშნულების ხის პროდუქციის მისაღებად (საავიციო, რეზონანსული, სათხილამურე, დაჭურჩნილი და ანათალი შპონი, შპალი და სხვ.).

ნახ. 1

კუნწუხი – ხის კენწერო.

კუპე (ფრანგ. coupé < couper გამოყოფა) – 1. მატარებლის ვაგონში რამდენიმე კაცისათვის განკუთვნილი ცალკე განყოფილება; 2. კარადა-კუპე – ბინის შემოსასვლელში განთავსებული კარადა განკუთვნილი ტანისამოსის (უპირატესად სეზონური მოხმარების) და ფეხსაცმელების შესანახად.

კუპელჰალე (გერმ. kuppelhalle დარბაზი დახურული გუმბათით) – გუმბათიანი დარბაზი, გუმბათოვანი დარბაზის ტიპის ეკლესიის ერთ-ერთი ვარიანტი. სვეტებით დაუნაწევრებელი, დარბაზით ერთიანი სივრცის ტაძარი, რომელსაც გუმბათი აგვირგვინებს. ის (გუმბათი) აფსიდის კუთხეებსა და გრძივი კედლებიდან შვეულად გამოწეულ შვერილებს ეყრდნობა და არა ცალკე მდგომ ბურჯებს (ნახ. 1).

ნახ. 1

კუპიურა (ფრანგ. coupure ნაჭერი) – ნომინალური ღირებულება, რომელიც აღნიშნულია ქალაქის ფულზე, ბანკნოტებზე, ობლიგაციებზე და სხვა ფასიან ქალაქებზე, აგრეთვე თვით ეს ქალაქის ფული, ბანკნოტი, ობლიგაცია და სხვ.

კუპონი (ფრანგ. coupon მოსაჭრელი ტალონი) – ფასიანი ქალაქის ნაწილი, რომელიც იჭრება და ხელწერილის ნაცვლად ეძლევა პროცენტის ან დივიდენდის მიმღებს.

კუპრბეტონი – კუპრის, ღორღისა და წიდის ნაერთი; გამოიყენება გზების, აეროდრომებისა და სხვა სახის მშენებლობებში.

კუპრი – მუქი ყავისფერი ან შავი ბლანტი სითხე, მიღებული ფართო სპექტრის ორგანული მასალებისაგან (მერქანი, ქვანახშირი, ნავთობი, ტორფი, ფიქალი) დესტრუქტიული დისტილაციის გზით (მშრალი გამოხდით). მის შემადგენლობაში შედის: ბენზოლი, ფენოლი, ქსილოლი, კრეზოლი, ტოლოლი, გვიაკოლი, ფისები და სხვ. გამოიყენება საგზაო მშენებლობაში და საზღვაო გემების ხის ნაწილების გასაპოხად.

კურანტი (ფრანგ. courant მიმდინარე, მორბენალი) – კოშკის ან კედლის ძველებური საათი, რომელიც რეკავს და თან ასრულებს რაიმე პატარა მუსიკალურ ნაწარმოებს (ნახ. 1. მოსკოვის კრემლის კურანტები); ასეთი საათის მუსიკალური მექანიზმი.

ნახ. 1

კურდონერი (ფრანგ. cour d'honneur საპატიო ეზო) – ბერძნული ასო Π-ს მოყვანილობის შენობის გამონაშვებებით ან ცალკე მდგომი კორპუსებით წარმოქმნილი სააღლუმო ეზო, რომელიც ქუჩის მხარესაა გახსნილი (ნახ. 1).

ნახ. 1

კურვატურა (ლათ. curvatura სიმრუდე) – თანამედროვე ტერმინი, გამოყენებული ანტიკური არქიტექტურის მიმართ – სწორხაზოვანი არქიტექტურული ელემენტების უმნიშვნელო გამრუდება, რომელსაც მიმართავენ რაკურსით აღქმისას შესაძლებელი დამახინჯების თავიდან ასაცილებლად. პირველად გამოყენებული იქნა ძვ. წ. V საუკუნეში ბერძნული არქიტექტურის უნატიფესი ნიმუშის – პართენონის მშენებლობაში (იხ. პართენონი, ნახ. 1), სადაც სვეტები ოდნავ დახრილია ცენტრისაკენ, განივი კვეთები არ არის იდეალური და ზევით ვიწროვდება.

კურვიმეტრი [ლათ. curvus (curvi) მრუდი და ბერძ. métron გაზომვა] – ხელსაწყო რუკასა და გეგმებზე მრუდი ხაზების სიგრძის გასაზომად.

კურზალი (გერმ. kursaal<kurort სამკურნალო ადგილი და ფრანგ. salle დარბაზი, ოთახი) – კონცერტების, კრებებისა და მისთ. განკუთვნილი შენობა, სადგომი კურორტებზე.

კურია (ლათ. curia სასამართლო) – თავდაპირველად ტერმინი აღნიშნავდა რომაელი ხალხის უძველეს დაყოფას, შემდეგ – რომის სენატის სხდომათა ადგილს, მოგვიანებით კი სხვა რომაულ დაწესებულებათა შენობებს. შუა საუკუნეებში ჰქონდა სხვადასხვა მნიშვნელობა, თუმცა მალე დამკვიდრდა როგორც სასამართლოს ან მართლმსაჯულების აღსრულებისათვის განკუთვნილ შენობათა კომპლექსის აღმნიშვნელი სახელი.

კურორტი (გერმ. kurort სამკურნალო ადგილი) – ათვისებული ტერიტორია, სადაც არის ბუნებრივი პირობები მკურნალობის, სამედიცინო რეაბილიტაციის, დაავადების პროფილაქტიკის, გამოჯანმრთელობისა და დასვენებისათვის და განთავსებულია აუცილებელი შენობები და ნაგებობები. არსებობს კურორტის 3 ძირითადი ჯგუფი: ბალნეოლოგიური, კლიმატურ-ბალნეოლოგიური და კლიმატური. კლიმატური თავის მხრივ შეიძლება იყოს მთის, ზღვის სანაპირო, ტყისა და ველის, ხოლო ბალნეოლოგიური კურორტი მინერალური წყლის გამოყენების მიხედვით – სასმელი წყლის, აბაზანებით სამკურნალო და ტალახით სამკურნალო. თუ კურორტზე ერთდროულად არსებობს რამდენიმე ბუნებრივი სამკურნალო ფაქტორი, ის შერეული პროფილისაა – კლიმატურ-ბალნეოლოგიური, ბალნეოლოგიურ-ტალახის, კლიმატურ-ტალახის, კლიმატურ-ბალნეოლოგიურ-ტალახისა და სხვ. საქართველოს ცნობილი კურორტებია: 1) ბალნეოლოგიური – ასპინძა, ახალციხე, ახტალა, გორმალა, ამალეხა, თბილისი, კოდიბანი, ლაგოდეხი, მენჯი, ნაბეღლავი, ნაგუთნი, ნასაკირალი, ნოქალაქევი, ნუნისი, საირმე, სამტრედია, სულორი, სქური, ტყვარჩელი, ყვარელი, ცაიში, წყალტუბო, ხიდიკარი, ხოვლე, ჯავა; 2) კლიმატურ-ბალნეოლოგიური – აბასთუმანი, ავაღბარა, ახალდაბა, ბესლეთი, ბიისი, ბორჯომი, ბუგეული, გაგრა, გორიჯვარი, ვაჟას წყარო, ვარძია, თორღვას აბანო, კვერეთი, კინდლი, კუმისი, კურსები, ლაშიჭალა, ლეზარდე, მუაში, სორტუანი, უწერა, უჯარმა, ფასანაური, ქვიშხეთი, ყანჩავეთი, ყაზბეგი, შოვი, წაღვერი; 3) კლიმატური – აგუძერა, ანაკლია, არხილოს კალო, ახალი ათონი, ბაზალეთი,

ბათუმი, ბაკურიანი, ბახმარო, ბეშუმბი, ბიჭვინთა, განთიადი, გომის მთა, გრიგოლეთი, გუდაუთა, გუდაური, გულრიფში, გუმისთა, ეშერა, კიკეთი, კოჯორი, ლიბანი, მალთაყვა, მანგლისი, მახინჯაური, მიუსერა, მწვანე კონცხი, ოქროს ნაპირი (გუდაუთა), ოქროყანა, ოჩამჩირე, პატარა ცემი, ნიწა, სიონი, სოხუმი, სურამი, ტბა, ურეკი, ჩითახევი, ცემი, ცივი კოდა, ქობულეთი, ციხისჯვარი, წავკისი, წოდორეთი, წყნეთი.

კურსი (ლათ. cursus სრბოლა, მიმდინარეობა) – 1. სვლის მიმართულება; 2. მიმართულება, გეზი, ორიენტაცია (პოლიტიკაში); 3. რაიმე მეცნიერების ან მისი ნაწილის სისტემატური გადმოცემა უმაღლეს სასწავლებელში; 4. სწავლების დასრულებული ციკლი.

კურსორი (ლათ. cursorius შიკრიკი, მაცნე) – მოძრავი ნიშანი, რომელიც კომპიუტერის მონიტორზე აისახება და სამუშაო წერტილს აღნიშნავს.

კურტინა (ძვ. ფრანგ. cortine ფარდა, გობელენი, მოფარდვა, საბანი<გვ. ლათ. cortina ფარდა) – 1. პარკში გაზონის ღია ნაკვეთი, რომელიც შემოსაზღვრულია სუფთად გაკრეჭილი ერთი ჯიშის ბუჩქებით ან ხეებით; ცალკე ჯგუფად მდგარი ხეები, ბუჩქები; 2. ბაღის, ტყის ცალკე გამოყოფილი ნაკვეთი; 3. ძვ. ციხე-დარბაზის მეზობელ ბასტიონებს შორის ზღუდე კედლის ან მიწის ნაყარის სახით, აგებული თავდაცვის მიზნით (ნახ. 1); 4. ზეწარი, ფარდა (ნახ. 2).

ნახ. 1

ნახ. 2

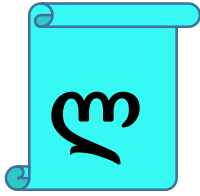
კუტალი – ხის ტუჩიანი ჭურჭელი წყლისათვის; მთლიანი ხისაგან გამოთლილი კოკა (ჩვეულებრივ კოკაზე მცირე მოცულობისა); ძირჩადგმული, ცილინდრისებრი, სამ დაბალ ფეხზე შემდგარი ხის (ჩვეულებრივ, ნაძვის, კატრის) ჭურჭელი, რომელსაც აქვს მილი, ყელი, ტანი, "გვამი" და სახელური. კუტალი ითლებოდა ორი მტკაველი სიგრძის ხისაგან; მის ტანს ხოწით ამოთლიდნენ, ხოლო ყელს შამფურით ჩასწვავდნენ. ნედლ კუტალს ფიჭვის ხმელ ძირს ჩაუდგამდნენ. კ. დიდი რაოდენობით ამზადებდნენ მესხეთ-ჯავახეთის სოფლებში, რომელთაგან განსაკუთრებით გამოირჩეოდა ს. გოდერძისა და ს. წინუბნის კუტალები. წყლით ავსებულ კუტალს სახელურით ზურგზე მოიკიდებდნენ. სწორედ აქედანაა წარმოშობილი იმერულ დიალექტში შესული სიტყვა: "მოკუტალება". დამატებით იხ. კოკა.

კუტი – მანქანის ურნალის დასარტყმელი ნაწილი ქვის სამსხვრევად, ხიმინჯის ჩასასობად.

კუტიკარი – პატარა ჭიშკარი.

კუწუბი (კუწუბო) – 1. რაიმეს გარშემო შემოვლებული არშია, ხერხის პირივით დაკბილული, ოკრობოკრო; დაკბილული ნივთის თითოეული ნაკვთი, წვერი; ბრტყელ ზედაპირზე ბუსუსივით ამოჩრილი წვერიანი რამ. 2. იხ. ყვავილწნული.

კუწუბო – იხ. კუწუბი.

ლაზა (რუს. халадец) – მაღალმოლეკულური ნივთიერებათა ხსნარი.

ლაბიერი – ჭერის კოჭებს ზევით აყვანილი კედელი.

ლაბირინთი (ბერძ. labýrinthos დომხალი, აბდაუბდა, დიდი შენობა ჩახლართული გასასვლელებით) – ქუჩების, ხეივანების (ნახ. 1), კორიდორებისა და სხვათა რთული, დახლართული განლაგება (ნახ. 1. ვილა პიზანის ლაბირინთი, კომუნა სტრა, იტალიის რესპუბლიკა).

ნახ. 1

ლაბორატორია (ლათ. laboratorium<laboro მუშაობა) – ობიექტი, რომელიც უზრუნველყოფს საკონტროლო პირობებს სამეცნიერო და ტექნოლოგიური კვლევების, სამრეწველო-საკონტროლო ან სასწავლო ექსპერიმენტებისა და გაზომვების ჩასატარებლად. სამეცნიერო-კვლევით ლაბორატორიებს სპეციალისტების მოთხოვნათა შესაბამისად, სხვადასხვა ფორმა და ექსპერიმენტული ბაზა აქვთ, მაგ., საშენი მასალების ლაბორატორია აღჭურვილია ბეტონის კვანძით, ავტოკლავით, სხვადასხვა სიმძლავრის წნეხებით, წნევის, ტემპერატურის, ტენიანობის და მისთ. გამოზომი ხელსაწყოებით, დეფექტოსკოპებით, საშრობი კამერებითა და სხვ.; მეტ ალურგიული ლაბორატორია – ლითონების საჩამომსხმელო და რაფინირების საამქროებით, სხმულების, ნაკეთობების სიმტკიცის დასადგენი მოწყობილობებითა და სხვ.; ფიზიკური – ვაკუუმ კამერებით, ელემენტარული ნაწილაკების ამჩქარებლებით და სხვ.; ქიმიური და ბიოლოგიური – გამაცხელებელი (გასაცივებელი) ხელსაწყოებით, შეკუმშული ჰაერით, რეაქტივების საწყობით, კარგი მომდენი და გამწოვი სავენტიალაციო კარადებით, წყლის სადისტილაციო აპარატურით, კოლბებით, სამუშაო მაგიდებით, ელექტროსასწორებითა და სხვ.; კომპიუტერული – კომპიუტერული ტექნიკით, სუპერკომპიუტერებით, ტესტირების აპარატურითა და სხვ. თანამედროვე ლაბორატორია დაკომპლექტებული უნდა იყოს კვალიფიციური კადრებითა და უთანამედროვესი სამეცნიერო-საკვლევო აპარატურით.

ნახ. 1

ლაბრადორიტი (ინგლ. labradorite<კანადის ნახევარკუნძულ ლაბრადორის სახელის მიხედვით) – გაბროს ჯგუფის მაგმური ქანი. მეტწილად მსხვილმარცვლოვანი შავი ან მუქი ნაცრისფერი ქვა,

რომლის მონატეხზე ან პოლირებულ ზედაპირზე ლაბრადორის კრისტალები მოცისფრო-მომწვანოდ ბზინავს (ნახ. 1). გამოიყენება შენობების, ძეგლების, ობელისკებისა და ა.შ. მოსაპირკეთებლად.

ლაგი (ინგლ. log მორი, ხის მასიური ნაწილი) – 1. იხ. წოლანა; 2. დროის გარკვეული მონაკვეთი მიზეზ-შედეგობრივ კავშირში მყოფ მოვლენებსა და პროცესებს შორის; 3. სანავიგაციო ხელსაწყო გემის სვლის სიჩქარისა და გავლილი მანძილის საზომად; 4. გემის ბორტი; 5. გემზე განლაგებული კასრების რიგი.

ლაგი ადაპტაციის – დრო, რომელიც აუცილებელია ცვლადი სიდიდის, მაგ., ძირითადი კაპიტალის განმსაზღვრელი ფაქტორების ცვლილებათა ადაპტაციისათვის.

ლაგი ადმინისტრაციული – ლაგის ერთ-ერთი სახეობა, რომელიც გავლენას ახდენს ფულად-საკრედიტო პოლიტიკაზე; დროის მონაკვეთი იმ მომენტს შორის, როდესაც ხელისუფლება განსაზღვრავს, რომ მოქმედება აუცილებელია, და იმ მომენტს შორის, როდესაც ეს მოქმედება ხორციელდება. ამ დროის ხანგრძლივობა დამოკიდებულია ხელისუფლების ეფექტიანობაზე და იმაზე, რასაც ისინი ეყრდნობა: სწრაფ რეაგირებაზე თუ იშვიათ, მაგრამ უფრო რადიკალურ ცვლილებებზე.

ლაგი გადაწყვეტილების მიღების – დროის მონაკვეთი ეკონომიკური პრობლემის გადაწყვეტისათვის მოქმედების აუცილებლობის დადგენის მომენტსა და პოლიტიკური გადაწყვეტილების მიღების მომენტს შორის. იგი შიგა (პოლიტიკური) ლაგის შემადგენელი ნაწილია.

ლაგი მოქმედების – დროის შუალედი პოლიტიკურ გადაწყვეტილებასა და მის განხორციელებას შორის. ჩვეულებრივ მოქმედების ლაგს წინ უსწრებს გადაწყვეტილების ლაგი. ეს უკანასკნელი პოლიტიკური ლაგის შემადგენელი ნაწილია.

ლაგი შიგა – შეფერხება დროში მოქმედების აუცილებლობის დადგენის მომენტსა და მის განხორციელებას შორის. იგი პოლიტიკური ლაგია და შეიძლება დაიყოს სამ შემადგენელ ნაწილად: გამოვლენის, გადაწყვეტილების მიღების და მოქმედების ლაგი.

ლაგრანჟის განტოლებები – მეორე რიგის დიფერენციალურ განტოლებათა სისტემა, რომელიც აღწერს მექანიკური სისტემის მოძრაობას მასზე მოდებული ძალების მოქმედებით.

ლაგუნა (იტალ. laguna<lacun თხრილი, ორმო, გუბე, ტბორი) – 1. მეჩხერი ბუნებრივი წყალსატევი, რომელიც ზღვასთან ვიწრო სრუტითაა შეერთებული; 2. ზღვის ნაწილი მარჯნის კუნძულებსა და მატერიკის ნაპირს შორის.

ლაგურკა – ქართული ხუროთმოძღვრების ძეგლი, X საუკუნის კალას წმინდა კვირიკესა და წმინდა ივლიტას სახელობის მონასტერი (ნახ. 1. საერთო ხედი; ნახ. 2. პანორამული ხედი). მდებარეობს სვანეთში, მესტიის მუნიციპალიტეტში, სოფრლ კალაში. ძირითადი ნაგებობებია: ეკლესია, სამხრეთისა და ჩრდილოეთის მინაშენები, სამრეკლო, გალავანი.

მოყვითალო ფერის შირიმის ქვით ნაგები ეკლესია დარბაზული ტიპისაა. ინტერიერში ნახევარწრიული საკურთხევლის აფსიდი, დარბაზის ძირითადი სივრცისგან გამოყოფილია ქვის კანკელით (ნახ. 3. ინტერიერი). ცილინდრული კამარა ერთ საბჯენ თაღს ეყრდნობა. გრძივი კედლები დანაწევრებულია ორ-ორი თაღით. სარკმლები გაჭრილია აფსიდსა და დასავლეთ კედელში. ეკლესია 1112 წელს მოიხატა მეფის კარის მხატვარ თევდორეს მიერ,

კალის ხევის ფეოდალთა დაკვეთით. აქცენტირებულია კვირიკესა და ივლიტეს ფიგურები დასავლეთ კედელსა და კანკელზე. ხოლო მათი ცხოვრების სცენები (კვირიკეს სიკვდილი, ივლიტეს თავის კვეთა) გამოსახულია სამხრეთ კედლის თაღებში. მხატვრობა მონუმენტური ხასიათისაა. მისი განაწილება კედლებზე მკაცრად შეესატყვისება ინტერიერის არქიტექტურულ დანაწევრებას. გამოსახულებათა ექსპრესიით და ემოციური გამომხატველობით, სცენათა თემატიკური შინაარსის ინტერპრეტაციით ლაგურკის მხატვრობა უნიკალურია არა მარტო ამ პერიოდის ქართულ მონუმენტურ მხატვრობაში, არამედ, საერთოდ, შუა საუკუნეების მხატვრობაში. იგი ერთ-ერთი ადრინდელი ნიმუშია იმ მიმართულებისა, რომელმაც თავი იჩინა ხელოვნებაში XII საუკუნის II ნახევრიდან. ლაგურკაში დაცულია კალას თემის X-XIII საუკუნეების მთელი საგანძური – ჭედური და ფერწერული ხატები (სულ 10 ხატი, რომლებიც სპეციალურად ლაგურკის ეკლესიისათვის იყო შესრულებული). აქვე ინახება მინანქრებით შემკული ბიზანტიური ხელოვნების სანაწილე ხატი, რომელსაც სვანები „შალიანის ხატს“ უწოდებენ. ეკლესიის ეზოს ამშვენებს საჯილდაო ქვა და შემოწირული ლითონის ზარი (ნახ. 4. ეკლესიისთვის შემოწირული ზარი).

ლაგურკის ეკლესიაში ყოველი წლის 28 ივლისს, წმინდა კვირიკესა და ივლიტას წამების დღეს, სვანები და მათი სტუმრები აღნიშნავენ რელიგიურ დღესასწაულს – კვირიკობას.

ნახ.1

ნახ. 2

ნახ. 3

ნახ. 4

ლავა (ესპ. lava დენადი წვიმის ნაკადი) – 1. ცეცხლოვანი სილიკატური მდნარი, რომელიც ამონთხევა დედამიწის ზედაპირზე ვულკანური ამოფრქვევების დროს. მაგმისაგან განსხვავებით, ლავა არ შეიცავს აირებს, ისინი ამოფრქვევისას ქროლდება; 2. გრძელი საწმენდი გვირაბი ორი გამოსასვლელით.

ლავგარდანი (კარნიზი) – 1. კედლის ან მისი ნაწილის დამაგვირგვინებელი, ჩვეულებრივ, დაპროფილებული ელემენტი; 2. ანტაბლემენტის ზედა ნაწილი.

ლავგარდნის განაკიდი – სახურავის პერიმეტრის ქვედა კიდე, რომელიც გადასულია (გადაცილებულია) გარე კედლების სიბრტყეზე.

ლავრა (ბერძ. laúra ქუჩა, გასასვლელი, ბილიკი) – დიდი მართლმადიდებლური მამათა მონასტერი (ნახ. 1. პოჩაევის ლავრა, ქ. პოჩაევი, უკრაინა), რომელსაც აქვს განსაკუთრებული ისტორიული და სასულიერო მნიშვნელობა.

ნახ. 1

ლავსანი – პოლიეთილენტერეფთალატისგან მიღებული სინთეზური ჰეტეროჯაჭვური ბოჭკო. ვისკოზისაგან განსხვავებით ის მთლიანად სინთეზური ნივთიერებაა, რომელიც მიიღება ნავთობის გადამუშავების პროდუქტებიდან (მაგ., ქსილოლი ან ტოლუოლი). პირველად მიღებული იქნა ინგლისში XX საუკუნის 40-იან წლებში. ლავსანის ძაფი მიიღება თხევადი პოლიმერული მასის დაწნევით წვრილნახვრეტებიან საცერში (ფილერში), რომელთა გასუფთავებისა და გადამუშავების შემდეგ იღებენ ლავსანის ბოჭკოს. ქიმიური ფორმულა – $(C_{10}H_8O_4)_n$; სიმკვრივე მყარ მდგომარეობაში – 1380 კგ/მ^3 , ამორფულში – 1370 კგ/მ^3 ; დნობის ტემპერატურა – $250-260^\circ\text{C}$. ლავსანის სინონიმებია: ტერილენი (ინგლისი), დაკრონი (აშშ), ტრევირა, ლანონი, ტეკადური (გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკა), ტერგალი (საფრანგეთის რესპუბლიკა), ტეტრონი, მაილარი (ესპანეთის სამეფო), ტეტრონი, პოლიესთერი (იაპონია) და სხვ. ლავსანის გამოიყენების სფეროებია: ქიმიური ბოჭკო საყოფაცხოვრებო მიზნებისათვის, ჭურჭელი კვების თხევადი პროდუქტებისათვის, საავტომობილო საბურავების დაარმირება, ინფორმაციის მატარებლები (მოქნილი დისკები, მაგნიტური ლენტები, ფოტო-, კინო- და რენტგენის ფირები და სხვ.), მშენებლობა და სოფლის მეურნეობა (მზის სხივებისათვის გამჭვირვალე ფურცლები, დეკორატიული, თბოსაიზოლაციო, სხივამრეკლი, არქიტექტურულ-სამშენებლო მასალები) და სხვ. მნიშვნელოვანია ის ფაქტი, რომ ლავსანისაგან დამზადებული ნაკეთობები ექვემდებარება მექანიკურ და ქიმიურ უტილიზაციას.

ლავური ნაკადი (ლავური ღვარი) – ლავის განლაგების ფორმა, რომელიც წარმოიქმნება ლავის ამონთხევის შედეგად. წარმოადგენს სიგრძეში გადაჭიმულ გეოლოგიურ სხეულს, რომლის სიგრძე და სიგანე დამოკიდებულია ლავის სიბლანტესა და ტერიტორიის დახრილობაზე. ჩვეულებრივ, მჟავა ლავური ნაკადის სიგრძე უმნიშვნელოა (1-10 კმ), თუმცა დამახასიათებელია დიდი სისქე (25-30 მ). ბაზალტური ლავური ნაკადებისთვის

ნიშანდობლივია დიდი სიგრძე (რამდენიმე ათეული კილომეტრი), შედარებით მცირე სიგანე და სისქე. ნაკადის სიჩქარე აგრეთვე დამოკიდებულია ლავის სიბლანტესა და რელიეფზე. ლავური ღვარების ყველაზე დიდი სიჩქარე შეინიშნება ვულკანური კრატერიდან ლავის გადმოდინებისას, ხოლო შემდეგ გზის გაგრძელებისას სიჩქარე თანდათანობით იკლებს. ლ. ნ. ზედაპირი ზოგჯერ ხეობებითაა გართულებული და მასზე წარმოდგენილია მცენარეულობა. ლავა თანდათანობით ცივდება, ხოლო შემდეგ, მრავალი წლის განმავლობაში ჩერდება (დამოკიდებულია გადმოდინების სისქეზე). ამასთანავე ღვარზე წარმოქმნილი მცენარეულობა, ზოგჯერ ნამდვილ ტყეში გადადის. ნაკადები თავის ბოლოს, ტბაში ან სულაც ზღვაში პოულობენ. საქართველოში ფართოდ არის განვითარებული ლ. ნ. (ღვარები), რომლებიც ხაზობრივად არის წარმოდგენილი და კლასიკურად გამოხატულია სამხრეთ საქართველოსა და ყელის რაიონში. ზოგი მათგანი მოკლე სიგრძით გამოირჩევა, ზოგსაც კი პირიქით, დიდი სიგრძე ახასიათებს. საქართველოს ყველაზე დიდი ლავური ნაკადია ხუნანის ლავური ღვარი (სიგრძე 125 კმ), რომელიც ჯავახეთის ქედის სამხრეთი კალთებიდან ჩამოვიდა და თავისი ბოლოებით მარნეულის ვაკემდე მიდის (უფრო ზუსტად მდინარე ხრამის ხეობამდე).

ლავური პლატო (ვულკანური პლატო) – ვულკანური მოქმედების შედეგად დედამიწის ზედაპირზე შექმნილი ვრცელი პლატო ან ვაკე (ნახ. 1. საერთო ხედი). წარმოიქმნება უმთავრესად ფუძე (ბაზალტური) ლავის ამონთხევის შედეგად, რომელიც იღვრება აფეთქებითი პროცესების გარეშე, რადგან ბაზალტური ლავისთვის ნიშანდობლივია მცირე სიბლანტე და აირების სიმცირე. შედეგად, ნაკადის გავლენით იქმნება ხმელეთის ზედაპირის რელიეფის უსწორმასწორო ფორმები. ლ. პ. ფართობი შეადგენს რამდენიმე ასობით ათას კვადრატულ კილომეტრს. მასზე შესაძლოა წარმოიქმნას ფარისებრი ვულკანი, შლაკური კონუსი და სხვა ვულკანური რელიეფის ფორმები. ზოგჯერ, ლ. პ. არის კონკრეტულად რომელიმე ვულკანის ნაწილი. ლ. პ. ხშირად დაკავებულია ტბებით. დამახასიათებელია კანიონისებრი ხეობები. საქართველოში გავრცელებული ლ. პ. აღსანიშნავია ახალქალაქის ლ. პ., რომელიც შეადგენს ჯავახეთის ზეგანის ცენტრალურ ნაწილს. ზედაპირი ბრტყელია, თუმცა აქა-იქ გართულებულია მცირედ ამაღლებული ბორცვებით. მნიშვნელოვანია აგრეთვე ყელის ზეგანი, რომელიც შეიქმნა ვულკანების მოქმედების შედეგად. ის წარმოადგენს ლავურ ფარს, რომელიც დაბალი საფეხურებით ეშვება სამხრეთით – არხის ქედისაკენ და აღმოსავლეთით – არაგვის სათავეებისკენ. არის ტაფობები. პლატოდან გაწვდილია სხვადასხვა მიმართულების ლავების მეტად ან ნაკლებად გრძელი შტოები – ლავური ღვარები, რომლებიც ძველ ხეობებს მიჰყვება.

ნახ. 1

ლაზარეთი (იტალ. lazzaretto<წმინდა ლაზარეს სახელის მიხედვით, რომელიც ითვლებოდა ყველა ავადმყოფის მფარველად) – სამკურნალო დაწესებულება ავადმყოფთა ხანმოკლე სტაციონარული მომსახურებისათვის, ჩვეულებრივ, სამხედრო ნაწილთან.

ლაზერი (ოპტიკური კვანტური გენერატორი) (ინგლ. laser<აბრევიატურა ინგლისური დასახელების მიხედვით: Light Amplification by Stimulated Emission Radiation სინათლის

გამლიერება იძულებითი გამოსხივების შედეგად) – მოწყობილობა, რომელშიც ენერგია (სითბური, ქიმიური, ელექტრული) გარდაიქმნება ელექტრომაგნიტური ველის ენერგიად – ლაზერულ სხივად. ასეთი გარდაქმნისას, ენერგიის გარკვეული ნაწილი იკარგება, მაგრამ მთავარი ისაა, რომ მიღებული ლაზერული ენერგია მაღალი ხარისხისაა. ლაზერული ენერგიის ხარისხი განისაზღვრება მისი კონცენტრაციით სივრცეში და იმით, თუ რამდენად შორ მანძილებზე შეიძლება გადაგზავნა. ლ. წარმოადგენს სინათლის ყველაზე მძლავრ წყაროს, რომელსაც შეუძლია შექმნას ძალიან მცირე გამლის კუთხის მქონე სინათლის კონა (დაახლოებით 10^{-5} რად). დედამიწიდან მთვარეზე გაშვებული ასეთი კონა მთვარის ზედაპირზე შექმნის 2 კმ დიამეტრის ლაქას. ჩვეულებრივი სინათლის წყაროსაგან განსხვავებით, სადაც ატომები დამოუკიდებლად ასხივებენ სინათლეს, ლაზერებში ატომები სინათლეს შეთანხმებულად ასხივებენ. ამიტომ ტალღების ფაზები არ განიცდის არარეგულარულ ცვალებადობას. ლაზერების გამოყენების პერსპექტიული მიმართულებებია: კომუნიკაცია, განსაკუთრებით კოსმოსურ სივრცეში, სადაც არაა სინათლის შთანთქმელი ღრუბლები; ინფორმაციის ჩაწერა და შენახვა (ლაზერული დისკები, სკანერები, პრინტერები); მძლავრი სხივებით სხვადასხვა ნივთიერების აორთქლება, შედუღება; ქირურგიული ოპერაციების ჩატარება; მოცულობითი გამოსახულების მიღება (ჰოლოგრამა); შუქლოკატორები, რომელთა დახმარებითაც საგნამდე მანძილის გაზომვა ხდება რამდენიმე მილიმეტრის სიზუსტით; ატომებისა და მოლეკულების აღზნება ქიმიური რეაქციების ჩასატარებლად; ძლიერი სხივების გამოყენება თერმობირთვული რეაქციების წარმართვისათვის და სხვ. ლაზერის სხივების პირველ აღმომჩენებად ითვლებიან, ნობელის პრემიის ლაურეატები: ნ. ბასოვი, ა. პროხოროვი (რუსეთი) და ჩ. ტაუნსი (აშშ).

ლაზურიტი (ლილაქვა) [ინგლ. lazurite<ლათ. lapis ქვა (ძვ. ლათ. lazur ლურჯი ქვა)] – ალუმინის სილიკატის, ნატრიუმისა და კალციუმის ნაზავი, რომელსაც ღია ლურჯი, ცისფერი ან მწვანე-მოცისფრო ფერი დაკრავს (ნახ. 1). ლ. კრისტალები იშვიათად გვხვდება, უმეტესად მათი ზომა ბარდის მარცვალს არ აღემატება. მაღალი ხარისხის ლ. მოიპოვება ავღანეთში, სადაც განასხვავებენ ძვირფას (ინდიგო-ლურჯი ფერის), ნაკლებად ძვირფას (ცისფერ-ლურჯი) და იაფფასიან (მომწვანო-მოცისფრო) ლაზურიტს. აღმოსავლეთის ქვეყნებში ლ. "ცის ქვას" უწოდებდნენ. ლ. განასახიერებს ღმერთის კეთილგანწყობას, წარმატებას. ჩინელებისათვის ლაზურიტი – შვიდიდან ერთ-ერთი ძვირფასი ქვაა; ბერძნულ-რომაული ტრადიციებით კი აღნიშნავს სიყვარულს და არის აფროდიტას (ვენერას) ემბლემა; შუმერულ კულტურაში მას ფართოდ იყენებდნენ ტაძრებში, სადაც ზეციური კამარისა და მისი სარკალური ძალაუფლების სიმბოლო იყო.

ნახ. 1

ლაინერი (ინგლ. liner<line ხაზი) – 1. შორეული ნაოსნობის დიდი სწრაფმავალი სატრანსპორტო გემი (უმეტესად სამგზავრო), რომელიც განრიგის მიხედვით ასრულებს რეგულარულ რეისებს; 2. მრავალადგილიანი, ჩქაროსნული სამგზავრო თვითმფრინავი, რომელიც ემსახურება მგზავრთა გადაყვანას დიდ მანძილებზე.

ლაკმუსი (ლათ. lacca musci ლიქენის წვენი) – ზოგი სახის ხავსურასაგან მიღებული საღებავი ნივთიერება. ტუტოვან გარემოში იღებს ლურჯ ფერს, მჟავა გარემოში – წითელს. გამოიყენება როგორც ქიმიური ინდიკატორი.

ლაკოილი (ლათ. lacca ლიქენი და oleum ზეთი) – პიროლიზის პროდუქტების ფრაქცია, გამოყოფილი გუდრონიდან არომატული ნახშირწყალბადების გასუფთავებისას გოგირდმჟავათი. გამოიყენება ხელოვნური ოლიფისა და ელექტროსაიზოლაციო საფარვლის დამზადებისას. მისი მნიშვნელოვანი თვისებებია – აფსკის სწრაფი გაშრობა.

ლაკოლითი (ბერძ. lákkos ორმო, ჩაღრმავება და líthos ქვა) – ინტრუზიული მასივი (ამოფრქვეული ქანების უზარმაზარი მასა), რომელსაც ჭრილში აქვს სოკოსებრი ან გუმბათისებრი ფორმა (ნახ. 1). წარმოიქმნება ბუნებრივი პროცესების შედეგად, როდესაც მიწის წიაღში მიმდინარეობს მჟავე შემადგენლობის ბლანტი მაგმის დაგროვება, რომელმაც ამოფრქვევისას დედამიწის ზედაპირს ვერ მიაღწია და გაქვავდა დანალექი ქანების ფენებს შორის. ასეთ შემთხვევაში ლ. ზედა ფენა აღზევებულია გუმბათის სახით. ლ. წარმოიქმნება შედარებით არაღრმა სივრცეებში, როდესაც გროვდება ბლანტი მაგმა, რომელიც კრისტალიზაციას ახდენს დიორიტებში, გრანოდიორიტებსა და გრანიტებში. მცირე ზომის ლ. მიკროლაკოლითებს უწოდებენ.

ნახ. 1

ლალი (ბადახში) (რუს. рубин; ინგლ. ruby<ლათ. ruber წითელი) – ვარდისფერ-წითელი ფერის ქვა, მინერალ კორუნდის (ალუმინის ჟანგი) ნაირსახეობა. წითელ ფერს ანიჭებს ქრომის მინარევი. ქიმიური ფორმულა – Al_2O_3 ; სიმკვრივე – 3970-4050 კგ/მ³; სიმაგრე მოოსის სკალით – 9. ხასიათდება ოპტიკური ანიზოტროპიით. მუქი ფერის ლალს ძოწის ლალი ეწოდება. ლალის ხარისხი და ღირებულება დამოკიდებულია მის ფერზე, ზომებსა და გამჭვირვალობაზე. გამოიყენება, როგორც ძვირფასი სანახელავო ქვა.

ლალი სინთეზური – ხელოვნური ძვირფასი ქვა, ნატურალური ლალის ანალოგი, რომელიც მიიღება კორუნდის ნადნობიდან მონოკრისტალების გამოზრდით (გამოყვანით). პირველი სინთეზური ლალი მიღებული იქნა XX საუკუნის დასაწყისში ფრანგი ოგიუსტ ვერნიელის მიერ.

ლამასუ – 1. მითიური არსების – ადამიანის თავის მქონე ფრთოსანი ხარის ან ლომის ტანიანი სკულპტურული გამოსახულება ასირიულ ხელოვნებაში; 2. ღვთაება შუმერულ-აქადურ მითოლოგიაში. აქადურ ენაზე ლამასუ მცველ ღვთაებას ნიშნავს.

ნახ. 1

ლამბრეკენი (ფრანგ. lambrequin<lamper ფარდა) – 1. ხის ჩუქურთმა სახურავის შვერილებზე, კარ-ფანჯრის თავზე (ნახ. 1. ისტორიული "ფირუზა", ქ. ბორჯომი); 2. კარის ან ფანჯრის ღიობის ზედა ნაწილის მორთულობა მტკიცე მძიმე ქსოვილის ფარდებით, რომელიც გაწყობილია არშიებით, ნაოჭებითა და ფოჩებით (ნახ. 2).

ნახ. 1

ნახ. 2

ლამელი (მასალა) (ლათ. lamella ფირფიტა, ქერცლი, ქიცვი) – 1. მერქნის, ხის შპონის, მემბრანის, ქსოვილის, ძვლის ან სხვა ნივთიერების თხელი ფენა; 2. ტერმინი, რომელიც აღწერს ზიგიერთ ფირფიტას ან მცირე ზომის ფირფიტოვანი სტრუქტურის ელემენტს; 3. წვრილი ღარი მანქანის საბურავის პროტექტორზე; 4. ფირფიტა ფოტოაპარატის ჩამკეტში; 5. ელექტროტექნიკაში – ბრტყელი (უძრავი) კონტაქტი.

ლამი – წვრილმარცვლოვანი რბილი მთის ქანი, შედგენილი ძალიან წვრილი ფრაქციის მინერალური და ორგანული ნივთიერებების ნარევისაგან, რომელიც დალექილია წყალსატევებისა და წყალსაცავების ფსკერზე. ლ. ბუნებრივ პირობებში ბლანტი, დენადი მასალაა, მშრალ მდგომარეობაში კი – მყარი. ხშირად ლამი გაჯერებულია ვულკანური ფერფლით (ვულკანური ლამი) ან ორგანული ნივთიერებებით (საპროპელი). გამოიყენება მშენებლობაში (სარდაფების, ტერიტორიის მოსაზვინად), სოფლის მეურნეობაში (სასუქი) და სხვ.

ლამინარული დინება – ბლანტი სითხის (ან აირის) მოწესრიგებული დინება, როდესაც სითხის მეზობელი შრეები ერთმანეთს არ ერევა.

ლამინატი (ინგლ. laminate ფენოვანი პლასტიკი) – 1. ფართოდ გავრცელებული იატაკის ფენოვანი საფარველი მაღალი სიმკვრივის მერქანბოჭკოვანი ფილების საფუძველზე, რომლის ზედა ფენა წარმოადგენს დამცავ-დეკორატიულ ცვეთამდეგ აფსკს (ნახ. 1).

ნახ. 1

წარმოადგენს კონსტრუქციას, რომელიც შედგება ოთხი ფენისაგან: ა) ქვედა, მასტაბილიზებული ფენის დანიშნულებაა დაიცვას ფიცარი დეფორმაციისაგან და გაზარდოს სიხისტე; ბ) მზიდი ფენა, რომელიც ლ. ფიცრის საფუძველია, მზადდება მაღალი სიმკვრივის მერქანბოჭკოვანი ფილებისაგან, რომელიც პარალელურად ასრულებს თბო- და ბგერასაიზოლაციო ფუნქციას. ფიცრის ნაპირებზე, ერთ მხარეზე ამოღებულია ღარი, ხოლო მეორე მხარეზე –

კოტა, რომელთა საშუალებით ხდება ლამინანტების ერთმანეთთან შეერთება. ლ. ტენმედგობა უშუალოდაა დამოკიდებული მზიდი ფენის ხარისხზე; გ) დეკორატიული ფენა, რომელიც ასრულებს გაფორმების ფუნქციას – ესაა ქაღალდის ფენა, რომელზეც დატანილია მერქნის, ქვის, ფილის და სხვა ტექსტურა; დ) ზედა ფენა, რომელიც წარმოადგენს მელამინის ან აკრილის ფისს, უზრუნველყოფს ფიცრის დაცვას ცვეთისა და დარტყმითი დატვირთვებისაგან; 2. კონსტრუქციის გარე დაარმირებისათვის გამოსაყენებელი კომპოზიტური მრავალფენიანი, ერთმიმართულებიანი, სხვადასხვა სისქისა და სიგანის მასალა, დამზადებული საქარხნო პირობებში გაჟღენთვისა და ცხელი დაწნევის გზით. მომხმარებელს მიეწოდება ლენტის ან ფირფიტის სახით.

ლამინირება – რაიმე დეტალის, ნაკეთობის ზედაპირის დაფანერება-მოპირკეთების მეთოდი. გამოიყენება ხის შპონი, ბუნებრივი და ორგანული ფისები, პოლიმერული აფსკები და სხვ. ლ. შესანიშნავი მასალაა მერქნის, პლასტმასის, მერქანბოჭკოვანი ფილების, მეტალოპლასტმასის პროფილების (ნახ. 1. ლამინირებული მეტალოპლასტმასის პროფილი) და მისთ. გარეგნული სახის გასალამაზებლად.

ნახ. 1

ლამპა (ბერძ. lampas ლამპარი, სანათი, ბრწყინვა, ელვარება) – გასანათებელი (ან გასახურებელი) ხელსაწყო სხვადასხვა მოწყობილობისა.

ლამპა აირგანმუხტავი – განმუხტავი ლამპა, რომელშიც ელექტრული განმუხტვა აირში ხდება. აირის სახეობის მიხედვით არსებობს ნეონური, ქსენონური, ჰელიუმისა და სხვ. ლამპები.

ლამპა ბაქტერიოციდული – ვერცხლისწყლიანი ლამპა დაბალი წნევის, რომლის კოლბა გამჭვირვალეა ბაქტერიოციდული ულტრაიისფერი გამოსხივებისათვის.

ლამპა გალოგენური – აირსავსე ლამპა, რომლის შიგა ჩაკეტილი სივრცე შევსებულია აირით, გალოგენებით ან მათი შენაერთით.

ლამპა განმუხტავი – ელექტროლამპა, რომელშიც შუქი მიიღება აირის, ლითონის ორთქლის ან აირისა და ორთქლის ნარევის ელექტრული განმუხტვით.

ლამპა ელექტროლუმინესცენციური – ელექტროლამპა, რომელშიც შუქი მიიღება ელექტროლუმინესცენციის შედეგად.

ლამპა ვერცხლისწყლიანი – განმუხტავი ლამპა, სადაც სინათლის წყარო ძირითადად ვერცხლისწყლის ორთქლია. ლ. ვ., რომელშიც ორთქლის პარციალური წნევა დამყარებულ რეჟიმში აღწევს 1 000 000 პა-ს და მეტს, უწოდებენ ზემოდალი წნევის ვერცხლისწყლიან ლამპას; 100 000-დან 1 000 000 პა-მდე – მაღალი წნევისას; ნაკლები 100 პა-ზე – დაბალი წნევისას.

ლამპა სოფიტური – ელექტროლამპა კოლბის მილისებრი ფორმით, რომლის დენის შემყვანები განლაგებულია ერთ ღერძზე და მიმართულია სხვადასხვა მხარეს.

ლამპა სპექტრალური – განმუხტავი ლამპა, რომელშიც სინათლე მიიღება ნატრიუმის ორთქლის გამოსხივებით. თუ ლამპაში პარციალური წნევა დამყარებულ რეჟიმში უტოლდება 10 000 პა, მაშინ მას ეწოდება მაღალი წნევის ნატრიუმის ლამპა; თუ წნევა არ აღემატება 100 პა-ს – დაბალი წნევის ნატრიუმის ლამპა.

ლამპა ულტრაიისფერი – ვერცხლისწყლის ლამპა ულტრაიისფერი გამოსხივების დაბალი წნევით, რომლის სინათლის ხარისხს დიდი მნიშვნელობა არა აქვს.

ლამპა შუქმიმართველი – ელექტროლამპა კოლბის განსაკუთრებული ფორმით ან ნაწილობრივ დაფარული ამრეკლავი ფენით სინათლის გადანაწილების ან კონცენტრაციისათვის.

ლამპარი – სანათი არმატურა.

ლამპიონი – ფერადი ქალაქის ან მიწის სანათი ილუმინაციისათვის.

ლამფა – ჭერის გარანდული თხელი ფიცარი პროფილიანი წახნაგებითა და ზედაპირით, სისქით 20 მმ-მდე.

ლანგარი (სინი) – დიდი ბრტყელი თევში, მრგვალი ან ოვალური ფორმის, რომელიც გამოიყენება სუფრაზე საკვები პროდუქტების მისატანად.

ლანდა (კუთხ. მეგრ.) – ჭერისა და იატაკის დასაჭედი ძელები.

ლანდშაფტი (გერმ. landschaft<land მიწა, ხმელეთი და schaft სახე, იერი) – 1. ტერიტორიის სივრცითი მოცულობითი ორგანიზება, ბუნებრივი, სამშენებლო და არქიტექტურული

ნახ. 1

კომპონენტების გაერთიანება ერთიან კომპოზიციაში, სადაც კომფორტული და ესთეტიკურად სრულყოფილი გარემოს ფორმირება ხორციელდება ბუნებრივი მასალებით (რელიეფი, წყალი, მწვანე ნარგავები) და არქიტექტურული ნაგებობების დახმარებით; 3. რაიმე ადგილის (სოფელი, ტყე, მინდორი და სხვ.) საერთო ხედი; ასეთი ადგილის ამსახველი ნახატი, სურათი, პეიზაჟი (ნახ. 1); 2. დასავლეთ ევროპის ზოგ ქვეყანაში: სახალხო ლაშქრის ერთ-ერთი სახეობა.

იქმნებოდა განსაკუთრებული საჭიროებისამებრ ომიანობის დროს.

ლანდშაფტის დიზაინი – ბაღებისა და სკვერების შექმნის ხელოვნება (ნახ. 1). მისი მთავარი მიზანია შექმნას ჰარმონია სილამაზესა და საცხოვრებელი ინფრასტრუქტურის მოხერხებული გამოყენებით.

ნახ. 1

ლანდშაფტის პოტენციალი (ლანდშაფტის ტევადობა) – განსახილველი ტერიტორიის რესურსები გამოხატული რაოდენობრივ მაჩვენებლებში, რომელიც ლანდშაფტის

თვითრეგულაციის ზიანის გარეშე, შეიძლება გამოყენებული იქნეს ადამიანების რეკრეაციული, სასოფლო-სამეურნეო, სამრეწველო და ა.შ. მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად.

ლანდშაფტის რღვევა – ლანდშაფტური კომპონენტების სისტემაში ბუნებრივი ეკოლოგიური კავშირებისა და მთლიანობის რღვევის პროცესი. უმეტესად მიმდინარეობს სამრეწველო და სხვა ანთროპოგენური ზემოქმედების შედეგად.

ლანდშაფტური მშენებლობა – პარკის, ბაღის, ბულვარის, სკვერის მშენებლობა და სამშენებლო მიწის ნაკვეთებზე ლანდშაფტის კეთილმოწყობა, აგრეთვე ნარგავების, გაზონებისა და სხვა მცენარეული საფარის მოწყობა.

ლანდშაფტური პარკი – პეიზაჟური პარკი; არარეგულარული დაგეგმარების მქონე პარკი, რომელიც მეტად წააგავს ბუნებრივ ადგილს და ხშირად მოიცავს ტყეს პატარა მინდვრებით, ხევებს და ა.შ.

ლანონი – იხ. ლავსანი.

ლანძვი – 1. ძვ. ვიწრო და მაღალი სარკმელი; 2. კერა, ყვერბი, საცეცხლური; შუაცეცხლის ადგილი სახლში; 3. გისოსი, კანკელი, ცხაური; ლითონის ან ხის ზოლებით შექმნილი ზადე.

ლაპიდარული (ლათ. lapidarius ქვის) – 1. ქვაზე ამოკაწრული ლაკონური აზრის შემცველი წარწერა (ნახ. 1); 2. რაიმესთან მიმართებით: მოკლე, მკაფიო და აღსაქმელი (ლაპიდარული გამონათქვამი); 3. სტილი, რომელიც მოკლედ, სხარტად და ამავე დროს მკაფიოდ გამოხატავს აზრს, გრძნობას (ასეთი სტილი ახასიათებს ძველი რომაული ძეგლების წარწერებს).

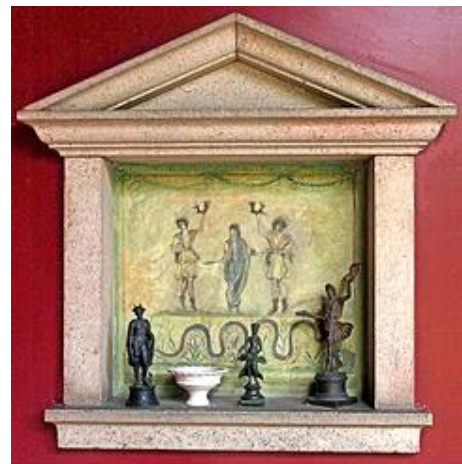

ნახ. 1

ლაპიტელი – სვეტის ან ბოძის ზედა დამაგვირგვინებელი ნაწილი განვითარებული საყრდენით ანტაბლემენტის ან კოჭისათვის.

ლაჟი – იხ. აჟიო.

ლარარიუმი (ლათ. lararium<Larēs ოჯახის ღმერთები) – ოჯახის ღმერთებისადმი მიძღვნილი მცირე სალოცავი ადგილი ძველ რომაულ საცხოვრებელ სახლში (ნახ. 1). ლარარიუმებში ათავსებდნენ ოჯახის მფარველ საგვარეულო ნივთებსა და გამოსახულებებს.

ნახ. 1

ლართხი – წოლანა; მიწაზე გადებული ხის ძელი, რომელზეც ლაგდება იატაკის ფიცარფენილი.

ლარი (ინგლ. GEL, lari) – 1. კუთხ. ფაცხა, ჩოდოლი, ლაჭყორი; წნულის ქობი იმერეთში; 2. კუთხ. გრძელი და განიერი სკამი, რომელიც საწოლადაც გამოიყენება; 3. საქართველოს ეროვნული ფულის ერთეული; 4. საქონლის ნაწლავის ან მყესისაგან დამზადებული სიმი (მაგ., ჩონგურისათვის, ფანდურისათვის); 5. ძვ. ძვირფასი ნივთიულობა, განძი, საუნჯე.

ლარინგოფონი [ბერძ. larynx (laryngos) ხორხი და phonē ბგერა] – სპეციალური კონსტრუქციის ტელეფონის აპარატი, რომელიც უშუალოდ ედება ხორხს. როგორც წესი, 2 ცალი ლ. განთავსდება ხორხის ორ მხარეზე მუზარადის ღვედის საშუალებით, რომელიც აღჭურვილია აგრეთვე თავზე დასამაგრებელი (ყურებზე მისადები) ტელეფონებით (ნახ. 1). გამოიყენება სატელეფონო საუბრებისათვის ხმაურის პირობებში (მშენებლობა, თვითმფრინავი, ტანკი, ძრავების საცდელი პოლიგონი, ჰიდროელექტროსადგური და ა.შ.).

ნახ. 1

ლარიქსი (ფოთლოვანა) (ლათ. Larix) – წიწვოვანთა ოჯახის წარმომადგენელი (ნახ. 1. ციმბირული ლარიქსი). თვისებებით ჩამოჰგავს ფიჭვს, თუმცა აქვს უფრო მუქი ნაცრისფერ-წითელი ჩამქრალი ფერი. გული ვიწროზოლოვან ნაქურთენთან შედარებით მუქი ფერისაა. გაცილებით მდიდარია ფისებით, ვიდრე ფიჭვი და მშვენიერ საშენ მასალას წარმოადგენს იმ კონსტრუქციებისათვის, რომლებიც შეხებაში არიან წყალთან და გრუნტთან. რუსეთისა და ევროპის ჩრდილოეთ რაიონებში დღესაც მრავლადაა საცხოვრებელი სახლები თუ საკულტო ნაგებობები, რომლებიც ლარიქსის მორებისაგან დამზადებულ ხიმინჯოვან საძირკვლებს ეყრდნობა. მისი სიმტკიცე, სიმკვრივე და სიმაგრე დაახლოებით 30 %-ით მეტია ფიჭვისაზე.

სიმკვრივე 700-1100 კგ/მ³. როკები უფრო მცირე ზომის აქვს და ამავე დროს ისინი მთელ ტანზე განლაგებულია თანაბრად. ლ. 20-მდე სახეობა გავრცელებულია ევრაზიასა და ჩრდილოეთ ამერიკაში. საქართველოში ის ბუნებრივად არ იზრდება. ინტროდუცირებულია აქა-იქ მცირე რაოდენობით, მაგრამ ტენის ნაკლებობისას მალევე იღუპება. ყველაზე ხშიერი ეგზემპლარები (22-30 მ სიმაღლისა და 55-70 წლისა) გვხვდება შავი ზღვის სანაპიროზე, წინანდლის პარკში და ბაკურიანში, ბორჯომში, ზემო სვანეთში. ყველაზე მრავლადაა გაშენებული ახალქალაქში. ძალიან ყინვაგამძლე და სინათლის მოყვარული მცენარეა. კარგად ხარობს ზომიერად ტენიან და ფხვიერ ნიადაგებზე.

ნახ. 1

ზაფხულის სიცხისა და გვალვისადმი მგრძობიარეა და სამხრეთ ქვეყნებში მისი კულტივირება მხოლოდ გრილ ადგილებშია შესაძლებელი. ძლიერ სწრაფლმზარდია. მტკიცე და მაგარი მერქანი აქვს, რომელიც გამოიყენება მშენებლობაში, წყალქვეშა ნაგებობებში, გემთმშენებლობაში და სხვ. მერქნის გამძლეობითა და სიმძიმით, უთხოვართან ერთად, პირველი ადგილი უკავია წიწვოვანთა შორის. იძლევა ძვირფას ფისს, რომლისაგანაც მზადდება სკიპიდარი და კანიფოლი. ლ. ძალიან გავრცელებული ჯიშია რუსეთში (ტყეების 41 %), მაგრამ მისი დამზადება უმნიშვნელოა,

რადგან დიდი სიმკვრივის გამო მორების მდინარით დაცურება რთულია და ძნელდება მისი მიტანა გადამამუშავებელ ქარხნებამდე. გარდა ამისა, ტანში ასებულ ფისებს ადვილად გამოყავს წყობიდან ხის საჭრელი ინსტრუმენტები. პირიქითაა საქმე ჩრდილოეთ ამერიკაში, სადაც ლ. წარმოადგენს უპირველეს მერქანს მშენებლობაში დუგლასის ნამდვთან ერთად, რასაც განაპირობებს ხის გადამამუშავებელი საწარმოო ბაზის მაღალი დონე. მსოფლიოში ლ. გავრცელებული ჯიშებია: ციმბირული, დაურიის, იაპონური, გმელინის, კაიანდერასი, კამჩატკის, კურილიის, სუკაჩოვის, დრიფიტცის, დასავლეთის, ამერიკული და სხვ.

ლარიქსი ამერიკული – 12-24 მ სიმაღლის და 30-60 სმ დიამეტრის წიწვოვანი ჯიშის ხე, კონუსური ვარჯით და დაკლავნილი ტოტებით (ნახ. 1). ხარობს ჩრდილოეთ ამერიკაში. ძირითადად გამოიყენება როგორც სამელიორაციო ნარგაობა.

ნახ. 1

ნახ. 1

ლარიქსი ევროპული – 30 მ-მდე სიმაღლის წიწვოვანი ჯიშის ხე. აქვს მძიმე, მკვრივი, მაგარი მერქანი, რომელიც წითელი გულით და თეთრი ნაქურთენით გამოირჩევა. გავრცელებულია ევროპის მთიან რეგიონებში. შესანიშნავი საშენი მასალაა. გამოირჩევა ლამაზი ტექსტურითა და

ტენმედვეობით. ფართოდ იყენებენ, როგორც დეკორატიულ მცენარეს (ნახ. 1. მტირალა ლარიქსი).

ლარნაკი (ვაზა) – სხვადასხვა დანიშნულებისა და ფორმის დეკორატიული ჭურჭელი.

ლარტყა – 1. სანიველირე გეოდეზიური ლ. – გამოიყენება ნიველირთან ერთად 2 წერტილის სიმაღლის (ნიშნულის) დასადგენად. არსებობს ჭადრაკული ან დაშტრიხული სკალით. მაღალი სიზუსტის ნიველირებისათვის გამოიყენება 3 მ სიგრძის, ხოლო ტექნიკური ნიველირებისათვის – 4 მ-იანი დასაკეცი ლარტყა; 2. მანძილსაზომი გეოდეზიური ლ. (კიდური, დაშტრიხული, სკალური) – გამოიყენება ოპტიკურ-მექანიკური მანძილზომი ხელსაწყოთა ცვლად და მუდმივ ბაზისად; 3. დახერხილი მასალის სახესხვაობა, რომელიც მიიღება ჩამოუგანავი ფიცრების ნაწიბურების ჩამოხურვისას; 4. ლარტყის კბილა მოდების დეტალი. წარმოადგენს პრიზმულ ან ცილინდრულ ღეროს, რომლის ერთ გერდზე ამოჭრილია კბილები. გამოიყენება ჩარხების, ამწეების, დასარტვით-განსარტვითი და სხვ. მანქანების მექანიზმებში; 5. დეკორატიული პლასტმასის ღერო მინაპაკეტის დასამაგრებლად ჩარჩოში. ლ. სიგრძეზე გასდევს ღარი, რომელშიც ისმება დამატებითი შემამჭიდროებელი სპეციალური რეზინის სახით. ცნობილია ლარტყის სახეები: გარანდული, გეოდეზიური, თოვლსაზომი, კბილა, მიმმართველი, ნიველირის, პლასტმასის, რადიუსის, საბათქაშე, საზომი, სამონტაჟო, სანიველირე, საშუასადებო, ყინულსაზომი, წყალსაზომი, ჭიახრახნული, ხისა და სხვ.

ლარტყა საბათქაშე – მერქნის წვრილი ლარტყები, განივკვეთით 3×15 მმ-ზე. მზადდება ყავრის ახდის წესით ან ჩარხზე დახერხვით. გამოიყენება კედლის ან ჭერის ბათქაშით გალესვის დროს.

ლარტყულა – მოლარტყვის ელემენტი, რომელიც მზადდება ხის ძელების, ლარტყის ან თამასისგან. წარმოადგენს II სორტის წიწვოვანი ჯიშის მერქნისგან დამზადებულ ძელს როკების გარეშე, რომელზეც მაგრდება კრამიტი. ძელის მინიმალური განივკვეთია 30×50 მმ.

ლატანი – 1. ხის ტანის ნაწილი დიამეტრით 3-7 სმ და სიგრძით 3-9 მ; 2. ძვ. წვრილი და გრძელი ძელი.

ლატანმორი – მცირე დიამეტრის სამშენებლო მორი დამხმარე და დროებითი ნაგებობებისათვის: D = 6-13 სმ წიწვოვანი და D = 8-11 სმ ფოთლოვანი ხის ჯიშისათვის. სიგრძე 3-9 მ.

ლატენტური [ლათ. latens (latentis) ფარული, მალული, უხილავი] – 1. ობიექტის ან პროცესის თვისება იმყოფებოდეს მალულ მდგომარეობაში და არ ამჟღავნებდეს თავს ცხადად; 2. დაყოვნება სტიმულსა და რეაქციას შორის; 3. დრო, აღზნების მოქმედების დაწყებიდან საპასუხო რეაქციის დადგომამდე (ე.წ. საინკუბაციო პერიოდი); 4. კომპიუტერულ ქსელებში, პერიოდი, რომელიც აჩვენებს, რა დრო სჭირდება მონაცემთა პაკეტს ერთი მონიშნული წერტილიდან მეორემდე მისასვლელად; 5. გამოუმჟღავნებელი, დაფარული, უჩინარი (მაგ., ავადმყოფობა, სითბო, მანკი და სხვ.).

ლატერიტი (ლათ. later აგური) – 1. მზეზე გამომწვარი, გამომშრალი აგური; 2. ნოტიო ტროპიკული და სუბტროპიკული ჰავის პირობებში ლატერიტიზაციის შედეგად

ნახ. 1

წარმოქმნილი ალუმინსილიკატების გამოფიტვის ელუვიური პროდუქტი (ნახ. 1). ლ. გამოფიტვის ქერქის გათბობის, ორგანული ნივთიერების სწრაფი დაჟანგვისა და Fe-ის ძნელად გატანის გამო წითელი ფერისაა. იგი ძირითადად შედგება კოლინიტის, რკინის ჟანგის, ტიტანის ორჟანგის, ჯიბსიტის, მაგნეტიტისა და ჰალუაზიტისაგან. Fe-ის შემცველ ულტრაფიქსურ ქანებზე განვითარებულ ლატერიტებთანაა დაკავშირებული რკინის მადნები, Ni-საზე – ნიკელის სილიკატური მადნები (ზოგჯერ Cr-ისა და Co-ის მნიშვნელოვანი შემცველობით),

ტუტე ქანების გამოფიტვასთან კი – ბოქსიტის ელუვიური საბადოები.

ლატექსი (ლათ. latex სითხე, წვენი) – კაუჩუკისმაგვარი პოლიმერის წყლის კოლოიდური დისპერსია, სხვადასხვა ელასტიკურობის მქონე რეზინის ნაკეთობების დასამზადებლად. ნატურალური ლ. – სითხე, რომელიც გარეგნულად რძეს ჩამოჰგავს. მისი გამოყენების არეალი ძალიან ფართოა. მშენებლობაში ლატექსისგან ამზადებენ: საღებავებს, ტრანსპორტიორის ლენტებს, ამპრავი მექანიზმის ქამრებს, ცემენტ-ლატექსის ნარევს (პოლიმერბეტონის ელასტიკური ზედაპირის მისაღებად), ჰიდროტექნიკური ნაგებობის გასამაგრებელ დეტალებს და ელემენტებს, ლატექსის წებოებს, რომელიც ერთმანეთთან აწებებს მინას, ფაიფურს, ქვას, აგურს, ლითონს, მერქანსა და სხვ. საგზაო მშენებლობაში ის გამოიყენება ბიტუმის დანამატად, სამთო საქმეში – შახტებში ხანძრის ჩასაქრობად და სხვ.

ლატექსი სინთეზური – სინთეზური კაუჩუკის წყლიანი დისპერსია, რომელიც მიიღება ემულსიური პოლიმერიზაციით. ფართოდ გამოიყენება ტექნიკაში თხელკედლიანი უნაკერო ნაკეთობების დასამზადებლად, აგრეთვე სამშენებლო ხსნარებში დანამატის სახით.

ლატრინა (ლათ. latrina<lavatrina<lavare ბანაობა, დაბანა) – 1. ტუალეტი ანტიკურ ან შუა საუკუნეების სახლში; 2. წყალსატევი, პატარა ავზი.

ლაფანი (ლათ. pterocarya) – 1. ხის ტანში კამბიუმის მოსაზღვრე ფენა, რომელიც შედგება ცოცხალი უჯრედებისგან და წარმოადგენს ბარჯისგან საკვები ნივთიერებების გადამტანს ტანსა და ფესვებში. ლაფანში გროვდება აგრეთვე საკვები ნივთიერებების მარაგი; 2. კაკლისებრთა ოჯახის ზაფხულმწვანე მცენარე. სიმაღლეში იზრდება 35 მ-მდე. არსებობს 11-მდე სახეობა. გავრცელებულია ევრაზიის სუბტროპიკულ და ზომიერად თბილ ქვეყნებში. უმრავლესობა თავმოყრილია აღმოსავლეთ აზიაში. იზრდება მთის ხეობებში და ზოგან ზღვის დონიდან 3500 მ აღწევს. საქართველოში ბუნებრივად ხარობს მხოლოდ ერთი სახეობა – კავკასიური ლაფანი. ჩვეულებრივ შერეულია ფოთლოვან ტყეში მურყანთან, თელადუმასთან, წიფელთან, რცხილასთან, იფანთან და სხვ. ლაფანის წმინდა კორომები – ლაფნიანები იშვიათია. სწრაფმზარდია, ცოცხლობს 250 წლამდე. რგავენ ხეივნებად, ეულად, ტენიან ადგილებში ტყის გასაშენებლად, მდინარისა და წყალსატევეების ნაპირების გასამაგრებლად. თეთრი რბილი მერქნისაგან ამზადებენ საყოფაცხოვრებო ნივთებს. ლ. მშენებლობაში პრაქტიკულად არ გამოიყენება.

ლაფანკამია – მწერების კლასის, ხოჭოების რიგის წარმომადგენელი, წიწვიან მცენარეთა, განსაკუთრებით ნაძვის, მავნებელი. ბინადრობს ქერქის ქვეშ, იკვებება ლაფნით, ძლიერ აზიანებს კამბიალურ ზონას და ხელს უშლის ხის ზრდა-განვითარებას.

ლაფარო – ლაფარე; ადგილი შენობის ირგვლივ, რომელსაც სახურავის გამოშვერილი ნაწილი ფარავს.

ლაფეტი (რუს. лафет<ფრანგ. l'affût<fût ღერო<ლათ. fustis ხელჯობი, ხელკეტი, კვერთხი) – 1. სპეციალური მოწყობილობა, საყრდენი, რომელზეც მაგრდება ქვემეხის ლულა საკეტი (ნახ. 1. ქვემეხის ლაფეტი). არსებობს მოძრავი, სტაციონალური და ნახევრადსტაციონალური; 2. სატვირთო ავტომობილის მისაბმელი ღია პლატფორმა კონტეინერების, მსუბუქი ავტომობილებისა და სხვა ტვირთის გადასაზიდად (ნახ. 2. საავტომობილო ლაფეტი); 3. დახერხილი ხე-ტყის ჩამოუგანავი მასალა, ფიცრის სახეობა, რომლის სისქე 50 მმ-ს აღემატება.

ნახ. 1

ნახ. 2

ლაქა – 1. ადგილი რაიმე ზედაპირზე, რომელიც განსხვავდება დანარჩენისაგან მხოლოდ ფერით; 2. დასვრილი ადგილი რაიმე ზედაპირზე; 3. გადატ. თეთრი ლაქა – გამოუკვლევი, შეუსწავლელი ადგილი; ყვითელი ლაქა – თვალის ბადურას განსაკუთრებული მგრძობელობა სინათლის მიმართ; მზის ლაქა – დროებითი წარმონაქმნი მზის ზედაპირზე, რომელიც დედამიწიდან ჩამოჰგავს ლაქას.

ლაქი – სინთეზური ან ბუნებრივი ნივთიერების (ძირითადად ფისის) თხევადი ან ბლანტი ხსნარი სხვადასხვა გამხსნელში (ნახშირწყალბადი, აცეტონი, წყალი, ეთანოლი, ოლიფა, ეთერის ზეტი და სხვ.), რომელიც წასმული რაიმე ნაკეთობის ზედაპირზე თხელ ფენად, შრობის პროცესში წარმოქმნის მკვრივ აფსკს (როგორც წესი, გამჭვირვალეს). აფსკის გამყარება ხდება გამხსნელის აორთქლებით ან ჟანგვითი პოლიმერიზაციის გზით (რეაქციით). თანამედროვე ლაქები არ შეიცავენ გამხსნელებს, რადგან მათ როლს წარმატებით ასრულებენ გამამყარებლები და კატალიზატორები. ლ. გამოიყენება დამცავი ან დეკორატიული დაფარვისათვის, მასალის ელექტროსაიზოლაციო გაჟღენთისათვის, ემალის საღებავის დასამზადებლად და სხვ. არსებებს ლაქის სახეობები: ალკიდური, ალკიდურ-კარბამიდული, ასფალტის, აქროლადი, ბაკელიტის, ბიტუმიოვანი, დამქრქალეული, დამცავი, ეთერცელულოზის, ემალის, ეპოქსიდური, ზეთოვანი, თერმოპლასტიკური, თერმორეაქტიული, კალიფონის, ლუქის, მოსაპირკეთებელი, მფარავი, ნიტროცელულოზური, პერქლორვინილის, პოლიაკრილური, პოლიეთერის, პოლიურეტანული, საავტომობილო, საგრუნტავი, სამშენებლო, სამხოლოებელი, საფითხნი, საღებავი, სკიპიდარის, სპირტის, ფისის, შელაქის, ცელულოზის, ფერადი და სხვ.

ლაქი ბაკელიტის – ბაკელიტისაგან დამზადებული ლაქი, რომელიც ტექსტოლიტისა და ელექტროსაიზოლაციო ფურცლოვანი მასალის დასამზადებლად გამოიყენება.

ლაქი გარპიუსის – იხ. ლაქი კანიფოლის.

ლაქი ეთერცელულოზის – ცელულოზის ეთერის ფუძეზე დამზადებული ლაქი, რომელიც შედგება ცელულოზის ნიტრატის (კილოქსილინი აზოტის შემცველობით 10-12,5%), პლასტიფიკატორის (კასტორის ზეთი, დიბუთილფთალატი), ფისისა (შარდოვანა-ფორმალდეჰიდის, გლიფტალის) და აქროლადი ნაწილისაგან (გამხსნელები და განმზავებლები). გამოიყენება ავეჯის წარმოებაში.

ლაქი კანიფოლის (გარპიუსის ლაქი) – ბუნებრივი ფისის საფუძველზე მიღებული ღია ყვითელი ან მოყავისფრო ფერის ლაქი. კარგად იხსნება სპირტში, აცეტონში, სკიპიდარში, ბენზოლში, ბენზინში. მიიღება წიწვოვანი ჯიშის ხის გამონადენიდან. ძირითადად ავეჯის წარმოებაში გამოიყენება.

ლაქიანობა – მერქნის მანკი, ფოთლოვანი ჯიშის მერქნის ნაქურთენის შეფერილობა ლაქების

ნახ. 1

ან ზოლების სახით. ის არ ამცირებს მერქნის სიმკვრივეს. ძირითადად თავსდება გულისა და ნაქურთენის საზღვარზე. განასხვავებენ ლაქიანობის ორ სახეობას: ტანგენციალური – წრიული რგოლების გასწვრივ, მიჰყვება ხის ტანს ფესვებიდან წვეროსაკენ რამდენიმე მეტრის სიგრძეზე, ზოგჯერ წვერომდეც, და რადიალური – მერქნის შეფერილობის მკვეთრი ცვლა როკების და ჭრილობების სიახლოვეს. განივკვეთზე მიმართულია ზედაპირისაკენ

რადიუსის გასწვრივ. გვხვდება ყველა ფოთლოვანი ჯიშის მერქანში. აქვს წაგრძელებული, სოლისებრი ბოლოებიანი ზოლის სახე და ხშირად უწოდებენ "მაქოს" (ნახ. 1).

ლაქსალევაი – თხევადი ან პასტისმაგვარი შენაერთი, რომელიც მკვრივ ზედაპირზე თხელი ფენის დატანით წარმოშობს აფსკს და ზედაპირს ეკვრის ადჰეზიური ძალების საშუალებით. ლ. მიეკუთვნება ლაქები, საღებავები, დაგრუნტვა, შეფითხნა და სხვ.

ლადმი – იხ. ფუგასი.

ლაშარის წმინდა გიორგი (ინგლ. Lashari St. George) – ლაშარის ჯვარი. შუა საუკუნეების ქართული ხუროთმოძღვრების ძეგლი, ფშავის მთავარი სალოცავი. მდებარეობს უკანა ფშავში, ფშავის არაგვის ხეობის ზედა ნაწილში, სოფელ ხოშარის მომიჯნავე მაღალ მთა "ხმელგორზე".

ნახ. 1

გორის თავზე ლაშარის ხატია დაბრძანებული, რომელიც ყორის გალავნით არის შემოსაზღვრული. ხატი დაჩრდილულია მუხისა და იფნის ხეებით. ხატის გალავანი წმინდა და შეუვალია, სადაც ხევისბრებისა და მოწმინდარების გარდა შესვლა არავის შეუძლია. ხატის გალავნის გარეთ ხატის სასანთლეა აშენებული, სადაც ასვენია წმინდა გიორგის ხატები და ჯვრები (ნახ. 1. ლაშარის ჯვარი). ხატის გალავანში მოთავსებულია თუნუქის გუმბათიანი საზარე (ნახ. 2. ლაშარის საზარე). გალავნის სამხრეთით ქვის სახლია დეკანოზების დროშებისათვის, იქვეა ქვევრები ზედაშე ღვინით. ცალკე დგას ლუდის გამოსახდელი სახლი. გალავანში 2 სამრეკლოა: ერთი ქვისაა, მეორე კი – ხის. გალავნის შესასვლელთან ასვენია ხატები, იქვეა სამსხვერპლო.

ლაშარის ჯვარი ითვლებოდა მოლაშქრე ღვთაებად, რომელიც "გიშრის ფაფარიანი ნისლა ცხენით" წინ მიუძღოდა საყმოს ლაშქრობებს, როგორც ფშავის თორმეტივე თემის მფარველს, მასვე შესთხოვდნენ სახნავ-ნათესის ბარაქიანობას, ადამიანთა კეთილდღეობას, ავადმყოფობისა და ზიანისაგან დაცვას. ლაშარის ჯვრის კულტი, გარდა ფშავისა, გავრცელებული იყო თუშეთში, ხევსურეთში, მოსაზღვრე ბარის რაიონებში, მეზობელ ჩრდილოეთ კავკასიის მთიელებში. ლაშარის ჯვარი ითვლებოდა ერთ-ერთ ყველაზე მდიდარ ღვთაებად, რომელიც ფლობდა მრავალ შემოწირულ განძეულობას (მათ შორის საქართველოს მეფეებისგანაც), ადგილ-მამულს, ზვრებს კახეთში და სხვ. არსებობს შეხედულება (ვახუშტი ბატონიშვილი), რომ ლაშარის ჯვარი აგებულია საქართველოს მეფის ლაშა გიორგის მიერ (1210-1223 წწ.).

ნახ. 2

ლაქყორი – ლერწმით ან წკეპლით წნული ქოხი დასავლეთ საქართველოში; ფაცხა, ჩოდოლი.

ლაჰარი (იავ. lahar) – ღვარცოფული ნაკადის ადგილობრივი დასახელება (ინდონეზია). ჩნდება მოქმედი ვულკანების რაიონებში. განასხვავებენ ცხელ ლაჰარებს, რომლებიც დაკავშირებულია ვულკანის ამოფრქვევასთან და ცივს, რომელიც არ არის დაკავშირებული

ვულკანის ამოფრქვევასთან. ასეთი ტიპის ლ. წარმოქმნის მიზეზი არის კოკისპირული წვიმები ან კრატერული ტბების გარღვევა (ნახ. 1). თანამედროვე ვულკანიზმის რაიონებში აქტიური ღვარცოფული მოვლენების მთავარ მიზეზს ფხვიერნატეხიანი მასალის გარეცხვადი ფენების სიუხვე წარმოადგენს.

ნახ. 1

ლეგირება (გერმ. legierung შედნობა<ლათ. ligo ვაკავშირებ) – მასალის შემადგენლობაზე მინარევების დამატება ძირითადი მასალის ფიზიკური და ქიმიური თვისებების შეცვლის (უმეტესად გაუმჯობესების) მიზნით. განასხვავებენ მოცულობით (მეტალურგიაში) და ზედაპირულ (იონური, დიფუზური) ლეგირებას. მეტალურგიაში ლ. ძირითადად მიმდინარეობს ნადნობში ან კაზმში დამატებითი ნივთიერებების (ქრომი, ნიკელი, მოლიბდენი, მარგანეცი, ვოლფრამი, ვანადიუმი, ნიობიუმი, ტიტანი, სპილენძი, თუთია, ალუმინი და სხვ.) შეყვანით, რითაც უმჯობესდება შენადნობის მექანიკური, ფიზიკური და ქიმიური თვისებები. მაგ., სპილენძში კადმიუმის დამატება ზრდის სპილენძის გამტარის ცვეთამდეგობას; თუთიასი ბრონზეში – ზრდის სიმტკიცეს, პლასტიკურობას, კოროზიამდეგობას; ტიტანის მოლიბდენით ლეგირება ორჯერ და მეტად ზრდის ტიტანის შენადნობის ექსპლუატაციის ტემპერატურულ ზღვარს და ა.შ. ლეგირებული ლითონი შეიძლება შეიცავდეს ერთ ან მეტ მალეგირებელ ელემენტს. ლითონებისა და შენადნობების ზედაპირისპირა შრის თვისებების (სიმაგრე, ცვეთამდეგობა, კოროზიამდეგობა და სხვ.) შესაცვლელად, აგრეთვე სპეციალური ტიპის მინისა და კერამიკის დასამზადებლად გამოიყენება ზედაპირული ლეგირება, რომელიც წარმოებს დამატებითი ნივთიერებების დიფუნდირებით ლეგირებად მასალაში, ანუ მალეგირებელი ნივთიერება ხდება ძირითადი მასალის სტრუქტურის ნაწილი. ფოლადის გამოდნობის პროცესში, ფერიტში შერეული მალეგირებელი ელემენტები უზრუნველყოფენ მის განმტკიცებას. ფერიტის სისალეს (სიმაგრეს) ძლიერ ზრდის სილიციუმი, მარგანეცი და ნიკელი, შედარებით ნაკლებად – მოლიბდენი, ვოლფრამი და ქრომი. ლეგირების მთავარი დანიშნულებაა: ფოლადის სიმტკიცის ამაღლება თერმული დამუშავების გარეშე; სიმტკიცის, სიმაგრისა და დარტყმითი სიბლანტის გაზრდა და ფოლადისათვის სპეციალური თვისებების მინიჭება (მხურვალ- და კოროზიამდეგობა). რუსული ნორმების თანახმად მალეგირებელ ელემენტებს აქვთ შემდეგი აღნიშვნები: ქრომი (X), ნიკელი (H), მარგანეცი (Γ), სილიციუმი (C), მოლიბდენი (M), ვოლფრამი (B), ტიტანი (T), ტანტალი (Ta), ალუმინი (Ю), ვანადიუმი (Ф), სპილენძი (Д), ბორი (P), კობალტი (K), ნიობიუმი (B), ცირკონიუმი (Ц), სელენი (E), იშვიათმიწა ლითონები (У). თუ ასობგერებს მიწერილი აქვთ ციფრები, მაშინ ეს ციფრები მიუთითებენ მალეგირებელი ელემენტების პროცენტულ რაოდენობას; თუ არ აქვს მიწერილი, მაშინ, მალეგირებელი ელემენტის რაოდენობაა 0,8-1,5% (მოლიბდენისა და ვანადიუმის გამოკლებით, რომელთა რაოდენობა ფოლადში 0,2-0,3%-ია; ასევე ბორის – 0,01%-მდე). მაღალი ხარისხის კონსტრუქციულ ლეგირებულ ფოლადებში, ასობგერის წინ დასმული ორნიშნა ციფრი მიუთითებს ნახშირბადის შემცველობას მესამე პროცენტებში. მაგ., 03X16H15M3B – იშიფრება შემდეგნაირად: 0,03% ნახშირბადი (C), ქრომი (Cr) 16%, ნიკელი (Ni) 15%, მოლიბდენი (Mo) 3%-

მდე, ნიობიუმი (Nb) 1%-მდე. ყველა ტიპის ფოლადში მარგანეცის შემცველობა თითქმის ერთნაირია. ლეგირებული ფოლადებისაგან მზადდება ექსკავატორის ციცხვის კბილები, სამსხვრევ-სახარისხებელი მანქანებისა და ბეტონშემრეველის სამუშაო ორგანოების ზედაპირები, ბურთულებიანი წისქვილების ჯავშანფილები, ბურთულსაკისრები, მანქანა-დანადგარების საპასუხისმგებლო დეტალები და სხვ.

ლედებურიტი (გერმ. ledeburit<გერმანელი მეტალურგის ა. ლედებურის სახელის მიხედვით) – რკინანახშირბადოვანი შენადნობების (თუჯი) ერთ-ერთი ძირითადი სტრუქტურული შემადგენელი – ევტექტიკური (ელექტრული) აუსტენიტისა და ცემენტიტის ნარევი, რომელიც წარმოიქმნება 1145°C-ზე დაბალ ტემპერატურაზე (სუფთა რკინანახშირბადოვანი შენადნობები).

ლევკასი – ცარცის გრუნტი შუა საუკუნეების რუსულ ფერწერაში.

ლევკალო – 1. სახაზავი ინსტრუმენტი, რომელიც გამოიყენება ნახაზზე მრუდი ხაზების გასავლებად ან გავლებული მრუდი ხაზების შესამოწმებლად (ნახ. 1. პლასტმასის ლევკალოები). არსებობს მუდმივი და ცვლადი სიმრუდის ლ.; 2. საზომი ლევკალო – უსკალო საზომი ინსტრუმენტი ან დასაკვალავი მოწყობილობა (შაბლონი), რომელიც ძირითადად გამოიყენება მანქანათმშენებლობასა და გემთმშენებლობაში ფასონური დეტალების მრუდი კონტურების შესამოწმებლად. ლ. დასამზადებელი მასალებია: ფოლადი, მერქანი, პლასტმასა, მინა.

ნახ. 1

ლევკაჟი (გერმ. leakage<ძვ. ისლანდ. leka ამოთხრა, გაჟონვა) – სითხის გაჟონვა, საქონლის გაშრობა ტრანსპორტირების დროს.

ლელქაში – ისლისებრთა ოჯახის ჭაობის მცენარე. გამოიყენება ჭილობებისა და კალათების მოსაქსოვად, შესაფუთ და საშენ მასალად, საიზოლაციო მასალის დასამზადებლად და სხვ.

ლემა (ბერძ. lemma<lambano ფიქრი, დარწმუნება) – დამხმარე თეორემა, რომელიც აუცილებელია სხვა თეორემის დასამტკიცებლად.

ლემექსი (რუს. лемех სახსნისი) – 1. საბურთულე მასალა მცირე ზომის ხის ფირფიტების სახით. გამოიყენებოდა ძველ რუსეთში მართლმადიდებლური ტაძრის გუმბათების (ნახ. 1), წყლის კასრების, ქანობიანი სახურავების, ფარდულებისა და მისთ. მოსაპირკეთებლად. ამზადებდნენ ვერხვის ხის ფიცრებისაგან სიგრძით 50 სმ-მდე. ლ. ერთი ბოლო სწორად იყო წაჭრილი, მეორეს კი ჰქონდა მრგვალი, სამკუთხა ან საფეხურებიანი ფორმა.

ნახ. 1

ლენტი – 1. სხვადასხვა მოქნილი მასალისგან (ქსოვილი, რეზინი, რეზინ-ქსოვილი და სხვ.) დამზადებული გრძელი ვიწრო ზოლი, რომელიც გამოიყენება კონვეიერის, მუხლუხას,

მკვებავის, ტრანსპორტიორის, ჩამტვირთავის და მისთ. სამუშაო მექანიზმების მოსაწყობად; 2. რაიმე მასალის (ქაღალდი, ქსოვილი, პოლიმერი) გრძელი ვიწრო ზოლი, რომელსაც იყენებენ ტექნიკური და სამეცნიერო სამუშაოებისათვის (მაგ., საზომი ლენტის); 3. მკერდზე გადაკიდებული აბრეშუმის (ატლასის, ხავერდის) ქსოვილის გრძელი ვიწრო ზოლი ორდენებისა და მედლების სატარებლად. არსებობს ლენტის მრავალი სახეობა: აბრეშუმქარსის, აზბესტის, არტახის, ასფალტის, აცეტატური, ბიმეტალური, ბრტყელი, დაზეთილი, დარეზინიანებული, ელექტრონული, ზესადები, თერმოპლასტიკური, თითბრის, კაბელის, კონვეიერის, ლითონის, მაგნიტური, მადანსარჩევი, მამჭიდროებელი, მიკანიტის, მინამიკანიტის, მინაქარსის, მინაქაღალდექარსის, მინის, მუხლუხას, მუხრუჭის, მწებვარე, ონდულატორული, პერფორატორული, რეზინის, რეზინ-ქსოვილის, რესივერის, საზომი, სამაგრი, სამხოლოებელი, სინთეზური, ტრანსპორტიორის, უსასრულო, უჯრედული, ფერომაგნიტური, ფოლადის, ფრიქციული, ქანგამოსარჩევი, ქარსის, ქაღალდ-ქარსის, ღარიანი, შემამჭიდროებელი, ჩამტვირთავი, ნაგლინი, ცივგლინული, ცხლადგლინული, ხერხისებრი, ჯაჭვური და სხვ.

ლენტი რანტური – აფუებული პოლიეთილენის ზოლი (ნახ. 1) სისქით არანაკლები 5 მმ და სიგანით – 120-180 მმ, ცემენტის მოჭიმვის ან ბეტონის თბილი იატაკის (ნახ. 2) ტემპერატურული გაფართოების საკომპენსაციოდ.

ნახ. 1

ნახ. 2

ლენტური მკვებავი – ტრანსპორტიორი ბუნკერებიდან ფხვიერი მასალისა და ბეტონის მისაწოდებლად ტექნოლოგიურ მანქანებში. არის მცირე სიგრძის ლენტური ტრანსპორტიორი გვერდულებით (ნახ. 1). ლენტის სამუშაო ტოტი ეყრდნობა გორგოლაჭებს და მოძრობაში მოდის წამყვანი დოლით ამძრავისაგან. ლენტი იჭიმება ხრახნული დამჭიმი მოწყობილობით.

ნახ. 1

ლენტური ტრანსპორტიორი – უწყვეტი მოქმედების სატრანსპორტო დანადგარი, რომლის ტვირთმზიდ ელემენტს წარმოადგენს ლენტა. ლ. ტ. ფართოდ იყენებენ შემავსებლების მისაწოდებლად ბეტონშემრევ დანადგარში, ინერტული მასალების ღია ტიპის საწყობების მოსაწყობად სამსხვრევ-სახარისხებელ ქარხნებში, მრავალციცხვიანი ექსკავატორების მიერ დამუშავებულ გრუნტის გასატანად ნაყარში და სხვ.

ლეპიდოკროკიტი – ლალის ქარსაკი, ჰიდროქსიდის კლასის მინერალი, ფენოვანი აგებულების რკინის ჟანგის ერთ-ერთი ძირითადი სახეობა.

ლეპიდოლიტი (ბერძ. lepis ქერცლი და lithos ქვა) – ქარსის სტრუქტურული ფურცლოვანი მინერალი. უფერო, მოვარდისფრო კრისტალი. არის ძირითადი ქანი ტუტე მეტალების რუბიდიუმისა და ცეზიუმის მისაღებად.

ლერწამი – მარცვლოვანი ოჯახის ტანმაღალი მცენარე, რომელიც მდინარეებისა და ტბების ნაპირებზე, ტროპიკულ და სუბტროპიკულ ქვეყნებში იზრდება. გამოიყენება საწვავად და საშენ მასალად, ჭიგობად და ღობედ, ჭილობის (ნახ. 1), კალათებისა და მისთ. საქსოვად, ცელულოზა-ქაღალდის მრეწველობაში. აშენებენ სარწყავი არხების ნაპირებისა და ქვიშიანი ადგილების გასამაგრებლად. ლ. ზოგი სახეობიდან იღებენ შაქარს. საქართველოში ლერწამისგან ამზადებენ ნაციონალურ მუსიკალურ ინსტრუმენტს სალამურს (ნახ. 2).

ნახ. 1

ნახ. 2

ლესვა – 1. ლითონის საჭრისების გალესვის პროცესი გარკვეული ზომის, ფორმისა და მჭრელი კუთხეების მისაღებად. სრულდება ხელით ან მექანიკურ დაზგებზე აბრაზიული, ალმასის ან ელბორის რგოლების გამოყენებით; 2. ბათქაშით კედლის დაფარვის პროცესი.

ლექსიკოგრაფი (ახ. ლათ. lexicon < ბერძ. lexikón სიტყვის კონა, სიტყვების წიგნი < lexikós სიტყვებთან დაკავშირებული < léxis სიტყვა, მეტყველება, გამოთქმა; ანდაზა, გამონათქვამი < légein თქმა, ლაპარაკი, გამოცხადება, მოყოლა, არჩევა, შეგროვება; თავდაპირველად, ჰომეროსის მიხედვით: შერჩევა, არჩევა, შეგროვება, ჩამოთვლა და gráphein წერა, ხატვა, კაწვრა) – ლექსიკონის შემდგენი, ლექსიკოგრაფიის სპეციალისტი. დამატებით იხ. ლექსიკოგრაფია.

ლექსიკოგრაფია (ახ. ლათ. lexicon < ბერძ. lexikón სიტყვის კონა, სიტყვების წიგნი < lexikós სიტყვებთან დაკავშირებული < léxis სიტყვა, მეტყველება, გამოთქმა; ანდაზა, გამონათქვამი < légein თქმა, ლაპარაკი, გამოცხადება, მოყოლა, არჩევა, შეგროვება; თავდაპირველად, ჰომეროსის მიხედვით: შერჩევა, არჩევა, შეგროვება, ჩამოთვლა და gráphein წერა, ხატვა, კაწვრა) – ენათმეცნიერების დარგი, რომელიც შეისწავლის სიტყვარების, ლექსიკონების შედგენისა და მათი დამუშავების საკითხებს, ლექსიკის ძირითადი ერთეულის – სიტყვის აზრობრივ აგებულებას, მის თავისებურებებსა და განმარტებებს. ლექსიკოგრაფია იყოფა ორ უმნიშვნელოვანეს ჯგუფად: პრაქტიკული და თეორიული ლექსიკოგრაფია (იხ. ლექსიკოგრაფია პრაქტიკული და ლექსიკოგრაფია თეორიული). ლექსიკოგრაფიის სპეციალისტს ლექსიკოგრაფი ეწოდება.

ლექსიკოგრაფია თეორიული – თეორიული ლექსიკოგრაფია მე-20 საუკუნეში ჩამოყალიბდა და ის მეცნიერულად შეისწავლის კონკრეტულ ენას, მის სიტყვათა მარაგს, ამ ენის კულტურის თავისებურებს, ადგენს სიტყვარებისა და ლექსიკონების შედგენის პრინციპებსა და საუკეთესო მეთოდებს. თეორიული ლექსიკოგრაფია იკვლევს, სწავლობს და შეიმუშავებს ლექსიკონის ელემენტების – მაკრო-, მიკრო და ჯვარედინი გადამისამართების – სტრუქტურას, კლასიფიკაციას უკეთეს ლექსიკონის სხვადასხვა ტიპს: განმარტებითს (ერთენოვანი), თარგმნითს (ორენოვანი), ენციკლოპედიურს და სხვ., რაც საბოლოო ჯამში ზრდის ლექსიკონის ხარისხს, განსაკუთრებით, მონაცემებთან წვდომისა და ლექსიკოგრაფიული ინფორმაციის ღირებულების კუთხით. ლექსიკოგრაფიის სპეციალისტს ლექსიკოგრაფი ეწოდება. დამატებით იხ. ლექსიკოგრაფია.

ლექსიკოგრაფია პრაქტიკული – სიტყვარებისა და ლექსიკონების შედგენის, ჩაწერისა და რედაქტირების ხელოვნება. დამატებით იხ. ლექსიკოგრაფია.

ლექსიკოლოგი (ახ. ლათ. lexicon<ბერძ. lexikón სიტყვის კონა, სიტყვების წიგნი<lexikós სიტყვებთან დაკავშირებული<léxis სიტყვა, მეტყველება, გამოთქმა; ანდაზა, გამონათქვამი<légein თქმა, ლაპარაკი, გამოცხადება, მოყოლა, არჩევა, შეგროვება; თავდაპირველად, ჰომეროსის მიხედვით: შერჩევა, არჩევა, შეგროვება, ჩამოთვლა და lógos სიტყვა, გამონათქვამი, თანაფარდობა) – მეცნიერი, ლექსიკოლოგიის სპეციალისტი. დამატებით იხ. ლექსიკოლოგია.

ლექსიკოლოგია (ახ. ლათ. lexicon<ბერძ. lexikón სიტყვის კონა, სიტყვების წიგნი<lexikós სიტყვებთან დაკავშირებული<léxis სიტყვა, მეტყველება, გამოთქმა; ანდაზა, გამონათქვამი<légein თქმა, ლაპარაკი, გამოცხადება, მოყოლა, არჩევა, შეგროვება; თავდაპირველად, ჰომეროსის მიხედვით: შერჩევა, არჩევა, შეგროვება, ჩამოთვლა და lógos სიტყვა, გამონათქვამი, თანაფარდობა) – ენათმეცნიერების დარგი, რომელიც შეისწავლის სიტყვების ფორმას, მნიშვნელობებს, გამოყენებას და სიტყვების იდიომატურ (მოცემული ენისთვის დამახასიათებელი, თავისებური) შეერთებებს. ლექსიკოლოგიის სპეციალისტს ლექსიკოლოგი ეწოდება.

ლექსიკონი (ახ. ლათ. lexicon<ბერძ. lexikón სიტყვის კონა, სიტყვების წიგნი<lexikós სიტყვებთან დაკავშირებული<léxis სიტყვა, მეტყველება, გამოთქმა; ანდაზა, გამონათქვამი<légein თქმა, ლაპარაკი, გამოცხადება, მოყოლა, არჩევა, შეგროვება; თავდაპირველად, ჰომეროსის მიხედვით: შერჩევა, არჩევა, შეგროვება, ჩამოთვლა) – 1. წიგნი, ცნობარი, ოპტიკური დისკო, მობილური მოწყობილობა ან ონლაინ-ლექსიკური რესურსი, რომელშიც მოცემულია ანბანურად დალაგებული ტერმინები, მათი განმარტებანი, შესაბამისი სიტყვები სხვა ენაზე და ხშირად იძლევა ინფორმაციას ტერმინების გამოთქმის, ეტიმოლოგიისა და გამოყენების შესახებ; 2. წიგნი, ცნობარი, რომელიც იძლევა ინფორმაციას ცალკეული საგნების ან განსაზღვრული კლასის სიტყვების, სახელების, ფაქტების შესახებ; 3. კომპ. კოდების, ტერმინების, გასაღებების და ა.შ. ჩამონათვალი და მათი მნიშვნელობები, რომელიც გამოიყენება კომპიუტერულ პროგრამებში ან სისტემებში; აგრეთვე, სიტყვების ჩამონათვალი, რომელიც გამოიყენება როგორც სტანდარტი ტექსტების პროგრამული დამუშავებისას, რომლის დახმარებით შესაძლებელია შემოწმდეს პროგრამაში შეყვანილი ტექსტის მართლწერა.

ლედი – თოვლის დნობა.

ლეღმა – 1. ტემპერატურის აწევა 0°C-ზე და უფრო მაღლა ზამთრის ყინვიან პერიოდში; 2. ყინული ან შეყინული თოვლი, რომელიც დნობას იწყებს.

ლიანა (ფრანგ. liane კატაბარდა, ლიანა<წარმომავლობა გაურკვეველია) – ნებისმიერი გრძელდეროიანი მცენარე, რომელსაც ფესვები ნიადაგში, მიწის ზედაპირზე აქვს და იყენებს ხეებსა და სხვა შესაბამის საშუალებებს შვეულად დგომისთვის და ზემოთ აცოცებისთვის, რათა მიწვდეს კარგად განათებულ სივრცეს. მცენარეები, რომლებსაც რაიმე საყრდენის გარეშე დგომა არ შეუძლიათ. ლიანების უმეტესობა ყვავილოვანი მცენარეებია. საყრდენზე მიმაგრების ხასიათის მიხედვით განასხვავებენ ხვიარა და მცოცავ ლიანებს. ხვიარა ლიანები საყრდენს გარს ეხვევიან; მცოცავი ლიანები კი საყრდენს ემაგრებიან უღვაშებით, განსაკუთრებული ფესვებით, ეკლებით, ქაცვებით და სხვ. ლიანები გავრცელებულია უმთავრესად ტროპიკულ (200-ზე მეტი სახეობა) [ნახ. 1. ხის საყრდენი ფესვები (იხ. ფესვი საყრდენი) და ლიანები მდინარე ტამბოპატას მახლობელ ტროპიკულ ტყეში, პერუ] და სუბტროპიკულ სარტყლებში; ზომიერ სარტყელში შედარებით ცოტაა (200-მდე სახეობა). საქართველოში ლიანები (ეკალიჟი, სურო, კატაბარდა, მაცვალი და სხვ.) ბევრია კოლხეთის ტყეებში, სადაც ხშირად გაუვალ ბარდებს ქმნიან. კულტურული მცენარეებიდან ლიანებს განეკუთვნება

ნახ. 1

ვაზი, ლობიო, ბარდა, სვია, ვანილი და სხვ. ტროპიკულ ქვეყნებში ლიანებისაგან წნავენ კალათებს და ამზადებენ სხვადასხვა ავეჯს. ლ. ფართოდ იყენებენ მწვანე მშენებლობაში [მაგ., ამერიკული უსურვაზი, სურო, ცის ვაზი, პურარია (კუმუ)], ბაღების, სკვერების, ხეივნების, ეზოების, სახლის აივნებისა და მისთ. გასაფორმებლად. ზოგიერთს (მაგ., სატაცურის რამდენიმე სახეობას) ბინებშიც აშენებენ.

ლიანდაგი (ქართ.) – ნაგებობებისა და მოწყობილობების კომპლექსი, რომელიც ქმნის გზას მიმმართველი სარელსო ლიანდით. იგი შეიძლება იყოს: ამწისქვეშა, ასაქცევი, გადასასწრები, დეკოს, კარიერის, მთავარი, მისადგომი, მისასვლელი, მოსამზადებელი, რკინიგზის, საერთო სარგებლობის, სათადარიგო, საპარკო, სასადგურე, სატვირთავი, სახარისხებელი, ჩიხის, შევიდებული ტრანსპორტის, შემაერთებელი და სხვ. ტერმინი "ლიანდაგი", გადმოცემით, დაკავშირებულია დიდი ნიკო ნიკოლაძის სახელთან. იყო დრო, როცა ხანგრძლივი დისკუსიების შემდეგ, გადაწყდა ქართული ტექნიკური ლექსიკონის შექმნა. ბუნებრივია, რომ იყო სერიოზული სიძნელეები, განსაკუთრებით XIX-XX საუკუნეების გასაყარზე მომხდარი სამეცნიერო-ტექნიკური რევოლუციის შედეგად. გაჩნდა ახალი ტერმინები, რომელთა შესატყვისის მოძებნა ძველ ქართულში შეუძლებელი იყო. ქართველი მეცნიერები ცდილობდნენ შეერჩიათ ისეთი ტერმინი, რომელიც ორგანული იქნებოდა ქართული სიტყვიერებისათვის და თავისი შინაარსით ასახავდა საგნის თუ მოვლენის არსს. ვერ იქნა და ვერ მოიძებნა რკინიგზის "რელსის" (рельс) რუსული სახელის შესატყვისი. ერთხელ ნიკო ნიკოლაძე თავის დეიდას ესტუმრა, რომელიც იმ დროს საბნის შეკერვით იყო

ნახ. 1

დაკავებული. ნიკოს უკითხავს რას აკეთებო; დეიდას უპასუხია – საბანს ვალიანდაგებო (მაღალი ბიჯით საბნის შალითასთან მიმაგრებისას გაჩენილი ნაკერის ხაზი). სწორედ ეს გამხდარა საფუძველი, რომ რუსული სიტყვა "რელსი"-სათვის მშვენიერი ქართული ტერმინი – ლიანდაგი (ნახ. 1. რკინიგზის ლიანდაგი) ეწოდებინათ.

ლიანდაგი რკინიგზის – მატარებლისა და სარკინიგზო შემადგენლობის მოძრაობისათვის განკუთვნილი მოწყობილობების კომპლექსი სარელსო ლიანდით (იხ. ლიანდაგი), რომელიც შედგება ზედა ნაშენის (რელსები, შპალები, ისრული გადამყვანები, ბალასტის შრე), მიწის ვაკისის (ყრილები, თხრილები) სადრენაჟე მოწყობილობის, ხელოვნური ნაგებობებისა (ხიდები, გვირაბები) და სასიგნალო აპარატურისაგან.

ლიანდაგის ზედა ნაშენი – რკინიგზის ლიანდაგის ნაწილი, რომელშიც შედის რელსი, შპალი, ბალასტის შრე, ისრული გადამყვანი და ყრუ გადაკვეთები.

ლიანდაგსაგები – ამწეებით აღჭურვილი მანქანებისა და მექანიზმების კომპლექტი, რკინიგზის გამზადებული რელსებისა და შპალების სამონტაჟო ერთეულის ტრანსპორტირებისა და დაგებისათვის მექანიზებული წესით. გამოიყენება ახალი რკინიგზის მშენებლობისა (ნახ. 1. ლიანდაგსაგები Desec TL70VR) და ძველის შეკეთების დროს.

ნახ. 1

ლიანდი – ავტომობილის, ტრაქტორის ან სხვა სახმელეთო სატრანსპორტო საშუალების თვლებს შორის მანძილი თითოეულ ღერძზე, რომელიც ახასიათებს მის მდგრადობას (გვერდითი გადაყირავების საწინააღმდეგოდ) სიმძიმის ცენტრის განსაზღვრული მდებარეობისას. ხშირად წინა და უკანა ღერძებს სხვადასხვა ლიანდი აქვთ.

ლიბრიფორმი [ლათ. liber (libri) ლაფანი, ხრალი და forma ფორმა] – ფოთლოვანი ჯიშის ხეების მექანიკური ქსოვილის ძირითადი ნაწილი, რომელიც ხის ტანის 35-75%-ს მოიცავს. ლ. ბოჭკო ტიპური პროზენქიმული უჯრედია, წაგრძელებული, წამახვილებული ბოლოებით, ვიწრო სიღრუეებითა და ძლიერი კედლებით.

ლიგნამონი – ქიმიურ-მექანიკური მეთოდით და ამიაკით მოდიფიცირებული მერქანი, რომელიც გამოიყენება პარკეტის წარმოებაში, ვაგონთმშენებლობაში, გემთმშენებლობასა და სხვ.

ლიგნინი (ლათ. lignum ხე, მერქანი) – 1. ნახშირბადით მდიდარი, არომატული ბუნების მაღალმოლეკულური ნივთიერება, რომელიც მერქნისა და ქერქის უჯრედის შემადგენლობაში შედის. წიწვოვანი და ფოთლოვანი ჯიშის მერქნის შემცველი ლ. ქიმიური აღნაგობით ერთი და იგივეა. ცელულოზასთან შედარებით ლ. ნაკლებ ქიმიურად მედეგია, ადვილად იჟანგება, ურთიერთქმედებს ქლორთან, გათბობისას ადვილად იხსნება ტუტეებში, გოგირდმჟავას

წყალხსნარებსა და მათ მჟავა მარილებში; 2. ჭრილობის შესახვევი მასალა სიფრიფანა ფურცლების სახით, რომელსაც იღებენ წიწვოვანი მცენარეების მერქნისაგან; "ხის ბამბა".

ლიგნიტი (ლათ. lignum ხე, მერქანი) – წვადი სასარგებლო წიაღისეული, მცირედდანახშირებული მურა ფერის მერქანი (ძირითადად წიწვოვანი ჯიშის), რომელსაც გარეგნულად შენარჩუნებული აქვს მცენარეული ქსოვილების ანატომიური აგებულება; დაბალი ხარისხის მურა ნახშირი. სიმკვრივე – 500-1500 კგ/მ³. შეიცავს 50-77% ნახშირბადს, 20-30% ტენსა და დიდი რაოდენობით (50%-მდე) აქროლად (მფრინავ) ნივთიერებებს. გამოიყენება საწვავად მცირე წარმადობის საქვაბეებში, აგრეთვე როგორც ქიმიური ნედლეული.

ლიგნოსტონი (ლათ. lignum ხე, მერქანი და ინგლ. stone ქვა) – წნეხილი ხის მასალა მაღალი მექანიკური მახასიათებლებით. იწარმოება მერქნის ან მისი ნარჩენების (ნაფოტი, ბურბუმელა, ნახერხი, ბოჭკო) გადამუშავებით. დამზადების მეთოდების მიხედვით ლ. შეიძლება მივიღოთ: მერქან-ცემენტის, მერქან-ბოჭკოვანი მასის, მთლიან-დაწნეხილი მერქნისაგან და მერქნის პიეზოთერმული დამუშავებით.

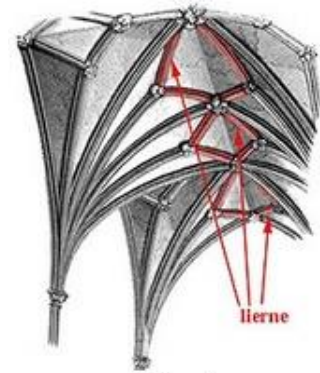
ლიგნოფონი – იხ. დელტა-მერქანი.

ლიგრონი – ნავთობის გამოხდის ერთ-ერთი პრიდუქტი; ე.წ. "მძიმე ბენზინი".

ლიდერი (ინგლ. leader წამყვანი, ხელმძღვანელი) – 1. პირი, რომელიც კოლექტივში სარგებლობს სოლიდური ავტორიტეტითა და გავლენით (ჯგუფის წევრი, რომელსაც წამყვანი პოზიცია უკავია) და რომელსაც მოცემული ჯგუფის ინტერესების დასაკმაყოფილებლად ერთობლივი მოქმედებებისათვის, ინტეგრაციის მიზნით, ძალუმს სხვაზე ზემოქმედების მოხდენა; 2. პოლიტიკური პარტიის, საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ორგანიზაციის, სახელმწიფოს ხელმძღვანელი; 3. სპორტულ შეჯიბრებაში დაწინაურებული სპორტსმენი. ლიდერობა ფსიქოლოგიაში სოციალური გავლენის პროცესია, რომლის თანახმად ლ. იღებს მხარდაჭერას საზოგადოების (ჯგუფის, ბრიგადის, კოლექტივის) წევრებისაგან რაიმე მიზნის მისაღწევად. ლიდერობამ ასახვა პოვა მრავალ თეორიაში, მაგ., სიტუაციურ, ფუნქციურ, ქცევით და სხვ., აგრეთვე ლიდერობის ინტეგრალურ თეორიაში. კითხვები, თუ რით განსხვავდება ლ. ჩვეულებრივი ადამიანებისაგან, შეისწავლებოდა ჯერ კიდევ პლუტარქესა და პლატონის დროიდან და დღემდე მიმდინარეობს მეცნიერული ძიებები მისი რაობის დასადგენად. ლიდერობას ახასიათებს სხვადასხვა სტილი: ავტოკრატიული (გადაწყვეტილებებს იღებს მხოლოდ ლიდერი), დემოკრატიული (გადაწყვეტილებები მიიღება ერთობლივად), ლიბერალური (ლიდერი უფლებამოსილებას თავისუფლად უნაწილებს ხელქვეითებს), ნარგიზისებრი (ლიდერი უარყოფს ჯგუფის ინტერესებს პირადი ინტერესების გამო), ტოქსიკური (ლიდერობის გამოყენება ჯგუფის მდგომარეობის საზიანოდ), ორიენტირებული შედეგზე (ლიდერისათვის მთავარია შედეგია მიღწევა) და ორიენტირებული ურთიერთობებზე (ლიდერი შედეგის მიღწევაზე წინ აყენებს ურთიერთობებს ჯგუფის წევრებთან). არსებობს აგრეთვე ფორმალური და არაფორმალური ლ. ლიდერობის სტილი დამოკიდებულია ლიდერის პირად თვისებებზე, ხასიათზე, მსოფლმხედველობასა და გამოცდილებაზე. სამშენებლო ორგანიზაციებში ლიდერის როლს ძირითადად ითავსებს ყველაზე გამოცდილი და მცოდნე მუშაკი, ხოლო პოლიტიკური ლ. შეიძლება გახდეს ახალგაზრდა, გამოუცდელი, მაგრამ განათლებული და ამბიციური პიროვნება. ნამდვილი ლ. დამახასიათებელი თვისებებია: ყოველდღიური სამუშაოს დაკავშირება საბოლოო მიზანთან, თანამშრომლების აღქმა პიროვნებად, პატივისცემა,

საკუთარი გუნდის წევრების წარმატების რეალური სიხარული, პატიოსნებისა და გამჭვირვალედ მუშაობის წახალისება, საკუთარი პასუხისმგებლობის გააზრებულობა, საბოლოო შედეგებზე ორიენტირებულება და სხვ. ლიდერობა ადამიანის ინდივიდუალური თავისებურებაა, რომელიც თავს იჩენს მხოლოდ გარკვეულ სიტუაციებში. ასეთებია: ისტორიული აუცილებლობა, პოლიტიკური სიტუაცია, საზოგადოებრივი მოვლენა, შემთხვევითობა, მოულოდნელი სამსახურებრივი დაწინაურება, სოციალურ-ფსიქოლოგიური კლიმატი, განსწავლულობა, ეპოქალური სამეცნიერო აღმოჩენები და სხვ. მსოფლიოში ცნობილი ქარიზმატული ლიდერები იყვნენ: ბუდა, ქრისტე, ჩინგიზ ხანი, ნაპოლეონი, სტალინი, ჰიტლერი, მაო ძე დუნი, ჩერჩილი, თეტჩერი, რეიგანი და სხვ.

ლიერნა (ფრანგ. lierne<lier შეკვრა) – დამატებითი განივი ნერვიურა ჯვრისებრ კამარაში, რომელიც აერთებს მის კლიტეს გვერდითა თაღის წვერთან (ნახ. 1).

ნახ. 1

ნახ. 1

ლივლივი – ტალღისებრი რიტმული მოძრაობა რხევა, ქანაობა.

ლიზენა – კედლიდან ოდნავ გამოშვერილი ვიწრო შვეული ზოლურა კედლის მთელ სიმაღლეზე, რომელსაც არ აქვს ბაზისი (ბაზა) და კაპიტელი (ნახ. 1).

ლიზიმეტრი (ბერძ. lysis გახსნა და ბერძ. métron გაზომვა) – მოწყობილობა, რომლითაც ზომავენ სითხის გაყოფის სიღრმეს.

ლიზინგი (ინგლ. lease ქირით გაცემა) – საფინანსო იჯარა. საწარმოო გამოყენების მიზნით გრძელვადიანი იჯარით გაცემა – მექანიზმებისა და მოწყობილობების, სატრანსპორტო საშუალებებისა და საწარმოო დანიშნულების სხვადასხვა ნაგებობის, რომლებიც შესყიდულია ან დამზადებულია ლ. გამცემის მიერ ლ. მიმღებისათვის. ლ. გამცემი ინარჩუნებს მათზე საკუთრების უფლებას ხელშეკრულების მოქმედების განმავლობაში. სალიზინგო კონტრაქტის ვადის გასვლის შემდეგ არენდატორს შეუძლია შეიძინოს მოწყობილობები დარჩენილი ღირებულების გადახდის კვალობაზე, დადოს ახალი შეთანხმება ან მატერიალური ფასეულობები დაუბრუნოს სალიზინგო კომპანიას.

ლიზინგი ოპერატიული – მანქანებისა და მოწყობილობების არენდა 3-დან 5 წლამდე ვადით, არენდის პერიოდში მათი ნაწილობრივი ამორტიზაციით.

ლიზინგი საექსორტო – მანქანების, მოწყობილობების და სხვა ქონების არენდა, გაცემული უცხოელ იურიდიულ ან ფიზიკურ პირზე.

ლიზინგი ფინანსური – მანქანებისა და მოწყობილობების არენდა 10-დან 15 წლამდე ვადით, არენდის პერიოდში მათი სრული ამორტიზაციით.

ლიზინგის საგანი – ლიზინგით მიღებული ძირითადი საშუალებები. ლიზინგის ხელშეკრულების მოქმედების პერიოდში აღნიშნული ძირითადი საშუალებები აისახება იჯარის მიმღების ბალანსზე.

ლიზოლი (ბერძ. lysis გახსნა და ლათ. oleum ზეთი) – გამჭვირვალე ზეთოვანი სითხე შავ-წითელი ფერისა. სადეზინფექციო საშუალება.

ლიზოფორმი [ბერძ. lysis გახსნა და ფორმ(ალინი)] – სადეზინფექციო საშუალება – კალიუმის საპნისა და ფორმალინის სპირტის ხსნარი.

ლითოგლიფიკა [ბერძ. lithos ქვა და glyphē ამოჭრა, ამოკვეთა] – ქვაზე ამოჭრის საქმე.

ლითოგრაფია (ბერძ. lithos ქვა და gráphein წერა, ხატვა, კაწვრა) – 1. ბრტყელი ბეჭდვის ნაირსახეობა, რომლის დროსაც გამოსახულება და ტექსტი ფოტომექანიკური წესით ან ხელით გადააქვთ ლითოგრაფიულ ქვაზე, ალუმინის ან თუთიის თხელ ფირფიტაზე, საიდანაც იგი უშუალოდ აღიბეჭდება ქაღალდზე; 2. აღნიშნული წესით დაბეჭდილი გამოსახულება; 3. პოლიგრაფიული დაწესებულება, რომელიც მხოლოდ ლითოგრაფიული წესით ახდენს ბეჭდვას.

ლითოლოგია (ბერძ. lithos ქვა და lógos სიტყვა, გამონათქვამი, თანაფარდობა) – მეცნიერება, რომელიც სწავლობს დაჯდომად მთის ქანებს: შემადგენლობას, სტრუქტურას, ტექსტურას, ფიზიკურ და ქიმიურ თვისებებს, განლაგების პირობებს, წარმოშობასა და ცვალებადობის პროცესებს. ინგლისურ-ამერიკულ ლიტერატურაში ტერმინი "ლითოლოგია" ხშირად აღნიშნავს ნებისმიერი წარმოშობის სამთო ქანების შემადგენლობის შესწავლას.

ლითონების გამოწვა – ლითონების თერმული დამუშავების სახე, რომელიც ითვალისწინებს წინა დამუშავების შედეგად არამდგრად მდგომარეობაში მყოფი ლითონების ან მისი შენადნობების გაცხელებას მაღალ ტემპერატურაზე და შემდეგ თანდათანობით გაგრილებას წონასწორული მდგომარეობის მიღწევის მიზნით. ლ. გ. აუმჯობესებს დამუშავებადობას, პლასტიკურობას და ამცირებს კონსტრუქციებში ნარჩენი ძაბვების გაჩენის ალბათობას.

ლითონების დაცვა – ლითონის ზედაპირის ხელოვნური კათოდური პოლარიზაციით ელექტროქიმიური დაცვა კოროზიისაგან. გამოიყენება მიწისქვეშა და წყალქვეშა მილსადენების, ძალური კაბელებისა და კავშირგაბმულობის კაბელების, რეზერვუარებისა და ქიმიური აპარატების შიგა ზედაპირების, აგრეთვე გემის კორპუსების, ხიმინჯების, ესტაკადების კოროზიისაგან დასაცავად.

ლითონების შედუღებადობა – ლითონის თვისება ან თვისებათა შეხამება შედუღების ტექნოლოგიის დადგენისას, წარმოქმნას დაუშლადი შეერთება, რომელიც პასუხობს საექსპლუატაციო მოთხოვნებს.

ლითონების წნევით დამუშავება – ტექნოლოგიური პროცესების ერთობლიობა, რომლის შედეგად იცვლება ნაკეთობის ფორმა მთლიანობის დარღვევის გარეშე, ანუ პლასტიკური

დეფორმაცია გარეგანი ძალის გავლენით. ლ. წ. დ. ძირითადი მეთოდებია: გლინვა, წნეხა, ადიდვა, ჭედვა, შტამპვა. როგორც წესი, მეტალების წნევით დამუშავების შედეგად მათი ფიზიკურ-ქიმიური თვისებები უმჯობესდება.

ლითონთერმია (მეტალოთერმია) (ძვ. ფრანგ. metal ლითონი; მასალა, მატერია, ნივთიერება<ლათ. metallum კარიერი, ქვის სამტეხლო, ლითონი<ბერძ. métallon მადარო, საბადო, ქვის სამტეხლო; ლითონი, მადანი და ბერძ. thérme სითბო, სიცხე) – ლითონების აღდგენა მათი ნაერთებიდან ქიმიურად უფრო აქტიური ლითონებით მაღალ ტემპერატურაზე. აღმდგენის სახეობის მიხედვით განასხვავებენ ალუმინთერმიას, სილიკოთერმიას, მაგნიუმთერმიას, კალციუმთერმიასა და სხვ. ლ. გამოიყენება ზოგი ფერადი და იშვიათი ლითონების წარმოებისათვის.

ლითონი (მეტალი) (ძვ. ფრანგ. metal ლითონი; მასალა, მატერია, ნივთიერება<ლათ. metallum კარიერი, ქვის სამტეხლო, ლითონი<ბერძ. métallon მადარო, საბადო, ქვის სამტეხლო; ლითონი, მადანი) – ნებისმიერი ელემენტარული კლასის კრისტალური ნივთიერება, რომელსაც მაღალი თბო- და ელექტროგამტარობა, ჭედვადობა, პლასტიკურობა, ბზინვა ახასიათებთ, რაც განპირობებულია მათ კრისტალურ მესერში თავისუფლად გადაადგილებადი ელექტრონების დიდი რაოდენობით. ამ თვისებებს ატარებს 80-ზე მეტი მარტივი ნივთიერება (ელემენტი) და ლითონის ბევრი შენადნობი. ქიმიური ელემენტების სამ-მეოთხედზე მეტი ლითონებია. ჩვეულებრივ პირობებში თითქმის ყველა ლ. მყარია, მხოლოდ ვერცხლისწყალი გვხვდება თხევად მდგომარეობაში. მსგავსების გარდა ლ. შორის განსხვავებაც არსებობს. მაგ., კალა, ტყვია და ალუმინი, რკინისა და სპილენძისაგან განსხვავებით უფრო რბილი, სუსტი და შედარებით დაბალ ტემპერატურაზე დნობადი ლითონებია. ზოგი ლ., როგორცაა კალიუმი და ნატრიუმი, აქტიური ნივთიერებებია და კარგად შედის რეაქციაში, ზოგი კი, მაგ., ოქრო და პლატინა, არააქტიურია. ოქრო ბუნებაში სუფთა სახითაა აღმოჩენილი, დანარჩენი ლ. კი ქანებში მინერალების სახით მოიპოვება, სადაც ისინი არალითონებთანაა ნაერთში. მაგ., რკინის ძირითადი მინერალები რკინისა და ჟანგბადის ნაერთებია. ლ. გამყარება შესაძლებელია მათი გადნობითა და შენადნობების დამზადებით. ქიმიური აქტივობის მიხედვით დალაგებულ მწკრივს აქტივობის მწკრივი ეწოდება: Li, K, Ca, Na, Mg, Al, Zn, Cr, Ni, Fe, Sn, Pb, [H], Cu, Ag, Hg, Pt, Au. შუა საუკუნეებამდე ცნობილი იყო მხოლოდ 7 ლითონი: ოქრო, ვერცხლი, სპილენძი, კალა, ტყვია, რკინა, ვერცხლისწყალი. 1789 წელს ცნობილმა მეცნიერმა ლაუაზიემ, ლითონებს მიაკუთვნა იმ დროისათვის ცნობილი 17 მარტივი ნივთიერება – Sb, Ag, As, Bi, Co, Cu, Sn, Fe, Mn, Hg, Mo, Ni, Au, Pt, Pb, W. Zn. ლ. საერთო ქიმიური თვისებაა ის, რომ მათი ატომები ადვილად გასცემენ ელექტრონებს და გარდაიქმნება დადებითად დამუხტულ იონებად. რაც ადვილად გასცემს ლითონის ატომი ელექტრონს, მით მეტი აქტიურია იგი. ლ. რეაქციაში შედიან არალითონებთან: ჟანგბადთან, გოგირდთან, ჰალოგენებთან, აზოტთან, ფოსფორთან, მჟავებთან და წყალთან. ლ. და მისი შენადნობები იყოფა ორ ჯგუფად: შავი (რკინა და რკინის შენადნობები, რომელთა წილად მოდის მსოფლიოში წარმოებული ლითონპროდუქციის 95%) და ფერადი (იხ. ფერადი ლითონები). პრაქტიკაში ლ. გამოიყენება ძირითადად შენადნობების სახით (10 ათასზე მეტი). განსაკუთრებულად სუფთა ლითონები კი (99,999% და მეტი) გამოიყენება ატომურ ტექნიკაში. თანამედროვე მშენებლობა წარმოუდგენილია ლ. და მისი შენადნობების (ფოლადი, დურალუმინი, ბრონზა, თითბერი და ა.შ.) გარეშე, რომლისგან დამზადებული ელემენტები და კონსტრუქციები (წამწები, კოჭები, კამარები, კოლონები, ჩარჩოები, სტრუქტურები, გარსები, ფურცლები, პროფილები და სხვ.) ფართოდ გამოიყენება სამოქალაქო და სამრეწველო დანიშნულების ნაგებობებისათვის.

არსებობს ლითონის მრავალი სახეობა: ადვილდნობადი, ამორფული, ანტიკოროზიული, ანტიფრიქციული, არალეგირებული, გადამეტხურებული, გაზრდილი სისუფთავის, გამდნარი, გამყარებული, განსაკუთრებული სისუფთავის, გარდამავალი, გაქრული, გოგირდიანი, დარიშხანიანი, დაქვეითებული სისუფთავის, დიამაგნიტური, დორეს, ელექტროლიტური, თეთრი, თვითნაბადი, თხევადი, იშვიათი, იშვიათ მიწათა, კაჟბადოვანი, კეთილშობილი, კოროზიამედეგი, კოროზიებადი, ლეგირებული, მაგნიტური, ლეგირებული, მალეგირებელი, მაღალი სიმტკიცის, მაღალი სისუფთავის, მეორეული, მისადული, მრავალგოგირდოვანი, მსუბუქი, მსხვილკერისტალური, მსხვილმარცვლოვანი, მფარავი, მძიმე, მხურვალგამძლე, მხურვალმედეგი, ნახშირბადმცირე, ნადნობი, პირველადი, პლატინის ჯგუფის, რადიოაქტიური, რბილი, საზარე, სალი, სამონეტო, სასტამბო, საშუალო სისუფთავის, სტიბიუმიანი, სქელდნობადი, სწრაფმჭრელი, ტუტე, ტუტემიწოვანი, უბრალო, უკმარხურებული, უხეშმარცვლოვანი, ფერადი, ფურცლოვანი, ღრუბლოვანი, შავი, შესადუღებელი, შეუკლები, შოთისებრი, ცვეთამდგრადი, ცივმსხვრევადი, ცივნაჭედი, ძვირფასი, ძირითადი, ძნელდნობადი, წითელმსხვრევადი, ჭედადი, ხალასი და სხვ.

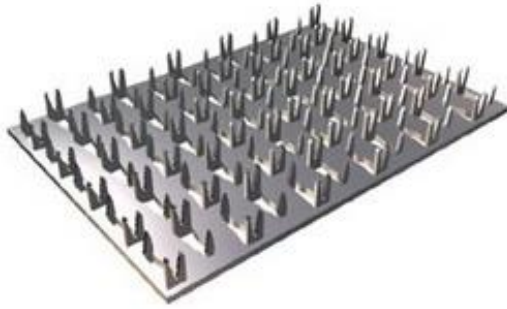
ლითონი პიროფორული – ლითონი, რომელსაც წვრილმარცვლოვან მდგომარეობაში ჰაერზე თვითაღებადობის უნარი აქვს. გამოიყენება გაზის პატარა სანთებლებში, როგორც კაჟბადი, საარტილერიო ჭურვების საცმად და სხვ.

ლითონით დაფარვა – ლითონით ან ლითონის შენადნობით ლითონური (სხვა ქიმიური შედგენილობის) ან არალითონური ნაკეთობის ზედაპირის დაფარვა ნაკეთობის დასაცავად კოროზიის, ცვეთა- და მხურვალმედეგობის ასამაღლებლად, აგრეთვე დეკორატიული მიზნით.

ლითონის განმტკიცება აფეთქებით – ლითონის მექანიკური თვისებების ცვლილება დეფორმაციით, რომელსაც იწვევს დარტყმითი ტალღა. დარტყმითი ტალღა ლითონში ჩნდება ასაფეთქებელი ნივთიერების კონტაქტური მუხტის აფეთქებით ან აჩქარებული თანადარტყმით. ლ. გ. ა. წარმოებს ლითონის შტამპვა ან შედუღება აფეთქებით. ლ. გ. ა. დროს ლითონის სიმაგრე და სიმტკიცე იზრდება, პლასტიკურობა და დარტყმითი სიბლანტე კი მცირდება. განმტკიცება გამოიყენება ისეთი დეტალების დასამზადებლად, როგორებიცაა: ექსკავატორის ჩამჩის კბილები, სამსხვრევი ჩაქუჩის სამუშაო კბილი, რკინიგზის ელმავლისა და ვაგონის ჯვარედის გულანა და სხვ.

ლითონის გორგალი – უნივერსალური სავენტილაციო თვითწებვადი რულონური ელემენტი სახურავის კეხსა და ქედზე დასამაგრებლად. გამოიყენება ნებისმიერი პროფილის კრამიტთან.

ლითონის დაკბილული ფირფიტა (ლდფ) – ფოლადის ფურცლისაგან დამზადებული 1,2-2 მმ სისქის ფირფიტა, რომელშიც ამოშტამპულია ლურსმნისმაგვარი კბილები ამოღუნული 90°-ით (ნახ. 1). ხის ელემენტების ლდფ-ზე განხორციელებული შეერთების უპირატესობაა მაღალი ინდუსტრიულობა და ნაკეთობის დაბალი ფასი. შეერთების აწყობა ხდება ერთდოულად ორივე მხრიდან წნეხის საშუალებით (წნევა 5 მპა), სპეციალიზებულ საწარმოში ან ხის გადამამუშავებელ საამქროში. ლდფ ძირითადად გამოიყენება ფიცრული წამწეების (ნახ. 2), ჩარჩოების, კარკასების, გადახურვის ფილების, საკედლე პანელების და სხვა კონსტრუქციების კვანძებისა და პირაპირების შეერთებისას. კონსტრუქციის წინასწარაწყობილი და შემადგენელ ელემენტებს აერთებენ სპეციალურ მაგიდაზე დასაწნეხი მექანიზებული მოწყობილობების საშუალებით და არ მოითხოვს რაიმე რთულ ტექნოლოგიას.

ნახ. 1

ნახ. 2

ლითონის დუღილი – გამდნარი ლითონიდან გაზის ბუშტულების გამოყოფა. გამოიყენება ლითონსადნობ პროცესში ფოლადის დეგაზაციისათვის.

ლითონის კომპოზიტური მასალა – ქარხნული წარმოების პანელი, რომლის პლასტმასის გული ორივე მხრიდან ლითონითაა დაფარული.

ლითონის კომპოზიტური მასალის სისტემა – ლითონშემცველი მასალის გამოყენებით წარმოებული საფარი ექსტერიერის კედლისათვის სპეციფიკურ ანაწყობებში გამოსაყენებლად, მათ შორის: გადაბმებში, ნაკერებში, მიმაგრებებში, საყრდენებზე, კარკასსა და სხვა დეტალებზე, როგორც მოითხოვს ცალკეული პროექტი (დიზაინი).

ლითონის კონსტრუქციების ცხელი დამცავი საფარველი – დამცავი საფარველი, მიღებული დასაცავი ლითონის კონსტრუქციების ან მისი ელემენტების ჩაძირვით დამცავი ლითონის ნაღწობში.

ლითონის კოროზია ადგილობრივი – კოროზიის სახეობა, რომელიც მიმდინარეობს ლითონის ზედაპირის შემოსაზღვრულ ფართობზე. იგი შეიძლება იყოს: კრისტალთშორისი, შიგაკრისტალური, ლოკალიზებული, ლაქოვანი, ნაკენკი, წყლულისებრი, გამჭოლი და დანისებრი.

ლითონის კოროზია აირული – ლითონის კოროზიული დაშლა აირების ზემოქმედებით მაღალი ტემპერატურის პირობებში.

ლითონის კოროზია ელექტროქიმიური – ლითონის კოროზიულ გარემოსთან ურთიერთქმედების პროცესი, რომლის დროსაც კოროზიული გარემოს დამქანგველი კომპონენტის აღდგენა მიმდინარეობს არაერთდროულად ლითონის ატომების იონიზაციის მიმართ და კოროზიის სიჩქარე დამოკიდებულია ლითონის ელექტროდულ პოტენციალზე.

ლითონის კოროზია კავიტაციური – ლითონის კოროზიული რღვევა გარემოს დარტყმითი და კოროზიის ერთობლივი ზემოქმედებით.

ლითონის კოროზია კონტაქტური – ელექტროქიმიური კოროზია, გამოწვეული ლითონების კონტაქტით, რომლებსაც აქვთ სხვადასხვა სტაციონალური პოტენციალი მოცემულ ელექტროლიტში. ორი ასეთი ლითონი ელექტროლიტში ჰქმნის გაღვანურ ელემენტს, რაც გავლენას ახდენს თითოეული ამ ლითონის კოროზიის სიჩქარეზე. კათოდური (ელექტროლუარყოფითი) კონტაქტი აჩქარებს, ხოლო ანოდური (ელექტროდადებითი) ანელებს (ზოგჯერ მთლიანად აჩერებს) ლითონების კოროზიას.

ლითონის კოროზია მოხეტიალე დენების – ლითონის კონსტრუქციების კოროზია, გამოწვეული ელექტრობის გამტარ გარემოში (ნიადაგი, ზღვის წყალი) არსებული მოხეტიალე დენების მათზე მოხვედრით. მოხეტიალე დენების წყაროა: ელექტროფიცირებული რკინიგზა, დენის ელექტროგენერატორები, შედუღების აპარატები და სხვ., რომლებიც ჩამიწებულია გრუნტში.

ლითონის კოროზია ნიადაგიმდებრი – ლითონის კოროზია, რომელიც მიმდინარეობს გრუნტში ან ნიადაგში.

ლითონის კოროზია სითხისმიერი – ლითონის კოროზია თხევად გარემოში (ელექტროლიტებში და არაელექტროლიტებში).

ლითონის კოროზია სტრუქტურული – კოროზია, რომელიც დაკავშირებულია ლითონის სტრუქტურულ არაერთგვაროვნებასთან (მაგ., კოროზიის პროცესის დაჩქარება მარილ- ან გოგირდმჟავაში ლითონებში კათოდური ჩანართებით: კარბიდი ფოლადში, გრაფიტი თუჯში და სხვ.).

ლითონის კოროზია უწყვეტი – კოროზიის სახეობა, რომელიც მიმდინარეობს ლითონის ზედაპირის მთელ ფართობზე. იგი შეიძლება იყოს: თანაბარი, არათანაბარი და არჩევითი.

ლითონის კოროზია ფრეტინგული – კოროზია, რომელსაც ადგილი აქვს ლითონის ორი ელემენტის შეერთების სიბრტყეში ხახუნის ძალების ზემოქმედებისას (წნეხები, მოქლონური და ჭანჭიკოვანი შეერთებები, ბურთულსაკისრები, სარქველები და სხვ.).

ლითონის კოროზია ღრეჩოსმიერი – კოროზიის პროცესის დაჩქარება ღრეჩოებისა და ჭვრიტეების გავლენით, რომლებიც რჩება ორი ლითონის შეერთების ზედაპირებს შორის, ან ლითონის არალითონურ, კოროზიულად ინერტულ მასალებთან, არამჭიდრო კონტაქტისას. მას შეიძლება ადგილი ჰქონდეს არა მარტო ატმოსფეროში, არამედ სითხეებშიც. ღრეჩოსმიერი კოროზიისადმი მეტი მგრძობიანობა აქვს პასიურ ლითონებს (უჟანგავი ფოლადი, ალუმინის შენადნობები).

ლითონის მემკვიდრეობითობა – ფორმისა და კრისტალოგრაფიული ორიენტაციის შენარჩუნება ლითონის ელემენტის სტრუქტურაში პირდაპირი (გაცივება) და საპირისპირო (გაცხელება) პოლიმორფული გარდაქმნებისას.

ლითონის ნაწარმი – სხვადასხვა დანიშნულების ნაკეთობანი, დამზადებული ფოლადის მავთულის, გლინულასა და ლენტისაგან (შედუღების ელექტროდები, ბადეები, ჭიმები, სამაგრი ელემენტები და სხვ.).

ლითონის პროფილები – სხვადასხვა განივკვეთის ლითონის გრძელი პროფილები ფოლადისა (გაგლინული, შენადული, ცივნაჭედი) და ალუმინის შენადნობებისაგან (გაგლინული და დაწნეხილი). ფოლადის პროფილები გამოდის კუთხოვნების, შველერების, ორტესებრების, ტესებრების, ფურცლების, ზოლურების, რულონების, ლენტების, კვადრატების, მილების, რელსების და ა.შ., ხოლო ალუმინის შენადნობების – კუთხოვანების, შველერების, ორტესებრების, ტესებრების, ფურცლების,

ნახ. 1

წნელების, მავთულებისა და ა.შ. სახით. მშენებლობაში ძირითადად გამოიყენება ფოლადის პროფილები (ნახ. 1).

რბილი მავთული – მავთული, გამოყენებული ფანჯრის საწვიმრის, გვირგვინის, პარაპეტის, საკვამურის ხუფის საფარვლის სარტყლის გასამაგრებლად.

ლითონის ფული – 1. მონეტა, ლითონის ზოდი, რომელსაც კანონით დადგენილი წონითი შემცველობა და ფორმა აქვს. იგი წარმოადგენს მიმოქცევისა და გადახდის საშუალებას, არის მრგვალი, დისკური ფორმის. გამოიყენება უძველესი დროიდან, რადგან მიმოქცევაში უფრო მოსახერხებელია, ვიდრე ქალაქის ფული. თითოეულ მონეტაზე არსებობს განსაზღვრული გამოსახულება (გერბი, სახელი, ტიტული და წარწერა); 2. ფულის ლითონურ-ჭედური ფორმა, ლითონის მონეტებისგან შემდგარი ნაღდი ფულის ნაწილი, რომელიც, თავის მხრივ, იყოფა სრულფასოვან ოქროსა და ვერცხლის მონეტებად. ეს უკანასკნელი ქალაქის ფულის ნაირსახეობაა, რომლის ნომინალური ღირებულება აღემატება მის შინაგან ღირებულებას (ლითონის ღირებულება და მისი მოჭრის ხარჯები).

ლითონკერამიკა – ფხვნილთა მეტალურგიის მეთოდით (შეცხობით) ლითონთა, შენადნობთა და მათ ნარევეთა ფხვნილებისაგან არალითონური დანამატებით დამზადებული მასალა.

ლითონკერამიკული მასალები – ლითონური და კერამიკული ფხვნილების შეცხობით მიღებული ხელოვნური მასალები. მათში შერწყმულია კერამიკულ ნივთიერებებისა და ლითონების ძვირფასი თვისებები. გამოიყენება ტურბინებისა და საავიაციო ძრავების, მჭრელი ინსტრუმენტებისა და სხვა დეტალების დასამზადებლად.

ლითონკრამიტი – დაპროფილებული მოთუთიებული ფოლადის ფურცელი ორივე ზედაპირზე დაფარული პოლიმერული დეკორატიული ნივთიერებით. გარეგნულად ჩამოკავს ტრადიციულ კერამიკულ კრამიტს (ნახ. 1).

ნახ. 1

ნახ. 1

ლითონმზიდი – სპეციალიზებული ნახევარმისაბმელი დიდგანზომილებიანი ლითონის კონსტრუქციების გადასაზიდად. აქვს ღია პლატფორმა (ძარა) და ავტონომიური ამწე-მოწყობილობა ტვირთის ასაწევად, დასატვირთად და გადასატვირთად (ნახ. 1). გადასატანი ნაკეთობის სიგრძე შეიძლება იყოს 14 მ-მდე.

ლითონმცოდნეობა – მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის კავშირს ლითონებისა და შენადნობების შემადგენლობას, აგებულებასა და თვისებებს შორის, აგრეთვე მათი ცვალებადობის კანონზომიერებებს თბური, მექანიკური და სხვა ზემოქმედებათა შედეგად. ლ. სხვადასხვა მექანიკური, ფიზიკური და ქიმიური თვისებების მქონე მასალის შემადგენლობის, დამზადებისა და დამუშავების ხერხების შერჩვის მეცნიერული საფუძველია. ლ.

განვითარებაში განსაკუთრებული როლი შეასრულა რენტგენოსტრუქტურულმა ანალიზმა, რომელმაც შესაძლებელი გახადა სხვადასხვა ფაზის კრისტალური სტრუქტურის დადგენა, მათი ცვლილებების აღწერა ფაზური გადასვლების, თერმული დამუშავებისა და დეფორმაციის შედეგად. ლ. ისტორიაში მნიშვნელოვანი სიახლე იყო ფაზური გარდაქმნების თეორიის შექმნა, ლითონებისა და შენადნობების ატომურ-კრისტალური და ელექტრონული აგებულების, მექანიკური, თბური, ელექტრული და მაგნიტური თვისებების შესწავლა. ლითონების ატომურკრისტალური აგებულების შესასწავლად რენტგენოსტრუქტურული ანალიზის გარდა იყენებენ ნეიტრონოგრაფიის, მიკრორენტგენოსპექტრული ანალიზის, კალორიმეტრიის, მაგნიტომეტრიისა და სხვა მეთოდებს, აგრეთვე ელექტრონულ მიკროსკოპს. განასხვავებენ თეორიულ და გამოყენებით (ტექნიკურ) ლ. თეორიული ლ. ლითონთა და შენადნობთა აგებულებისა და სხვადასხვა ზემოქმედების შედეგად მიმდინარე პროცესების ზოგად კანონზომიერებებს იხილავს. გამოყენებითი კი შეისწავლის ლითონური მასალის კონკრეტულ კლასებს და დამუშავების ტექნოლოგიური პროცესების საფუძვლებს.

ლითონსაჭრელი ინსტრუმენტი – ლითონის ნამზადის დასამუშავებელი ინსტრუმენტი ბურბუმელას მოხსნით. აქვს საჭირო სიმტკიცე და გეომეტრიული ფორმა. საჩარხო ლ. ი. ძირითადი სახეები: საჭრისი, ბურღი, საწელავი, საღარავი; აბრაზიული, საკუთხვილე და კბილსაჭრელი ინსტრუმენტები, ხოლო ხელის ინსტრუმენტებია: ლოჯი, ქლიბი, ხერხუნა, სახეწი და სხვ., აგრეთვე სხვადასხვა ხელის მანქანა.

ლითონტევადობა – წარმოებაში დაყენებული მოწყობილობის ლითონის მასა. ეს მასა მოსული პროდუქციის ერთეულზე იწოდება ლითონტევადობის კოეფიციენტად.

ლითონური მადნები – მთის ქანები, რომლებიც შეიცავს ერთ ან რამდენიმე სასარგებლო ლითონს ისეთ ნაერთში, ისეთი კონცენტრაციითა და რაოდენობით, რომ ტექნიკის თანამედროვე დონის პირობებში შესაძლებელია და ეკონომიურად მასაღებია მათი ამოწველა.

ლითონშემცველი მასალის სისტემა – ლითონშემცველი მასალის საფარი, რომელიც გარე კედლის სპეციფიკურ ანაწყობებში (გადაბმები, ნაკერები, მიმაგრებები, საყრდენები, ჩარჩოები და სხვ.) გამოიყენება.

ლითოსფერო (ბერძ. lithos ქვა და sphaira გარსი, სფერო) – დედამიწის ყველაზე განაპირა, მაგარი გარსი. შედგება დანალექი, გრანიტული და ბაზალტური შრეებისაგან. მაქსიმალური სისქეა 70 კმ.

ლითოფონი (ბერძ. lithos ქვა და poros შრომა, მუშაობა) – თეთრი მინერალური პიგმენტი (ბარიუმის სულფატისა და თუთიის სულფიდის ნარევი), რომელიც გამოიყენება ლაქსაღებავების მასალების პიგმენტაციისათვის, მუშაობის, დერმატინის, რეზინის საფუძველზე დამზადებული საყოფაცხოვრებო ნაკეთობების წარმოებაში და სხვ.

ლიკვაცია (ლათ. liquatio ლღობა, დნობა, გათხვევადება) – 1. ლითონთა შენადნობების კრისტალიზაციის პროცესში წარმოქმნილი ქიმიური არაერთგვაროვნება; 2. მაგმურ კერაში მდნარების სრული დიფერენციაცია და მადნიანი ხსნარების წარმოქმნა; მაგმის ორ შეურევად მდნარად გაყოფის პროცესი ტემპერატურის დაწვეის დროს.

ლიკვიდაცია (ლათ. liquidatio საქმის დამთავრება) – 1. იურიდიული პირის (საწარმოს) არსებობის შეწყვეტა, რომლის შედეგად მისი უფლებები და მოვალეობები არ გადადის

სამართალმემკვიდრეობის წესით სხვა პირებზე; 2. სასამართლოს ან იურიდიული პირის დამფუძნებელთა მიერ ლიკვიდაციის პირობების საფუძველზე რისამე (საწარმოს, დაწესებულების და მისთ.) საქმიანობის შეწყვეტა, დახურვა, გაუქმება; 3. რისამე (ვინმეს) მოსპობა, რამესთვის (ან ვინმესთვის) ბოლოს მოღება.

ლიკვიდობა – ფასიანი ქაღალდების უნარი, სწრაფად გაიყიდოს და გადაიქცეს ფულად სახსრებად ნაღდი და უნაღდო ფორმით, მფლობელისთვის არსებითი დანაკარგების გარეშე.

ლიკვიდური სახსრები – ნაღდი ფულადი სახსრები, ბანკში მიმდინარე ანგარიშზე არსებული ნაშთი, ადვილად რეალიზებადი ფასიანი ქაღალდები, საბრუნავი კაპიტალის ელემენტები და სხვ., რომელთა გამოყენება შეიძლება სესხის აღებისას ნაკისრი ვალდებულებების შესასრულებლად.

ლიკვიდურობა – 1. ეკონომიკური მაჩვენებელი, რომელიც გამოხატავს სხვადასხვა აქტივის ფულად გარდაქმნის შესაძლებლობას; აქტივის გადახდის საშუალებად გამოყენების შესაძლებლობა მათი ნომინალური ღირებულების შეუცვლელად; 2. ფირმის შესაძლებლობა, დროულად შეასრულოს თავისი ვალდებულებები. ლიკვიდურობის დონეს განსაზღვრავს ადვილად რეალიზებადი აქტივების ხვედრითი წილი, კრედიტების ოპერატიული მობილიზების შესაძლებლობები, დავალიანების ოდენობისა და კონკრეტულ მომენტში ფირმის განკარგულებაში არსებული ლიკვიდური სახსრების თანაფარდობა და სხვ. გასაღების სირთულეები და წარმოების დაუტვირთობა ფირმას აიძულებს აიღოს მეტისმეტად დიდი კრედიტები, რაც აუარესებს მის ლიკვიდურობას.

ლილა – 1. ლურჯი საღებავი, რომელიც გამოიყენება თეთრეულის სითეთრის შესანარჩუნებლად რეცხვისას; 2. ლითონის ზედაპირის ნაცრისფერ-ლურჯი შემოსვა გაცხელებისას.

ლილაქვა – იხ. ლაზურიტი.

ლილვაკი – სამსხვრევი და საფქვაკი მანქანების გლუვი ან დაღარული ზედაპირის მქონე სამუშაო ორგანო. ლილვაკის ფორმა ცილინდრულია და ის ბრუნავს ჰორიზონტალური ღერძის გარშემო. არსებობს ლილვაკის სახეები: ანჯამის, გამანაწილებელი, გამთანაბრებელი, დამწოლი, დამხმარე, მიმწოლი, მკვებაკი, მღებავი, სავალი, საზომი, სექციური, საჩერებელი, საწმენდი, ხერხისა და სხვ.

ლილვაკი საღებავი – ინსტრუმენტი, რომელიც გამოიყენება ლაქსაღებავის დასატანად და თანაბარ გასანაწილებლად ნაკეთობის ზედაპირზე (ნახ. 1). კორპუსი მზადდება მაღალი სიმტკიცის პოლიეთილენის ან ალუმინის შენადნობებისაგან; საკისრები – პოლიეთილენის, ფოლადის ან ალუმინის შენადნობებისაგან; საგორავი გორგოლაჭების ზედაპირზე გადასაკრავად იყენებენ ბეწვიან ქსოვილებს (ლაქსაღებავებისათვის) ან ქაფპოლიურეთანს (წყალზე დამზადებული საღებავებისათვის). პრაქტიკაში ფართოდ გამოიყენება ლილვაკ-საცმები (გორგოლაჭები) დამზადებული პოლიამიდის (პერლონი, ნეილონი), პოლიაკრილის (კანეკარონი, მოდაკრილი, მერილი), პოლიესთერის, ველიურის (შალი და პოლიაკრილი), პოროლონის

ნახ. 1

(მოლტოპრენი) და სხვ. მასალებისაგან. სტრუქტურული საღებავებისა და ბათქაშის ზედაპირისათვის წვრილმარცვლოვანი ფაქტურის მისაცემად გამოიყენება სტრუქტურული ლილვაკები; დეკორატიული ეფექტის მისაღებად – რელიეფური ლილვაკები; თაბაშირმუყაოს პერფორაციისთვის და ძველი შპალერის მოსაცილებლად – ნემსისებრზედაპირიანი ლილვაკები; იატაკის გაუმყარებელი ზედა ფენისგან ჰაერის მოსაცილებლად (დეაერაციისათვის) – ლილვაკები სხმული იატაკებისთვის.

ლილვი (ლილვაკი) [ინგლ. round (bowtell)<შუაინგლ. rond მრგვალი<ძვ. ფრანგ. ront ღერო<ლათ. rotundus მრგვალი, წრიული) – 1. ნახევარწრიული მოხაზულობის არქიტექტურული ნატეხი, წრიული განივკვეთის ცილინდრის, ზოგჯერ უსწორო გეომეტრიული ფორმის, რომელიც გამოიყენება კლასიკური ანტაბლემენტის არქიტრავის, ფრიზის, კარნიზისა და ფრონტონის, აგრეთვე სვეტის (კოლონის) დეკორატიულ ელემენტად; 2. მღებავების სამუშაო ინსტრუმენტი, რომლითაც საღებავი დაიტანება რაიმეს ზედაპირზე (ნახ. 1); 3. ცილინდრული ფორმის მკვრივად დატენილი მუთაქა დივანის (ტახტის) განივი კიდეების (იდაყვის საყრდენების) მოსაწყობად; 4. მანქანის ნაწილი, რომელიც განკუთვნილია მბრუნის (მგრეხის) მომენტის გადასაცემად და მასზე დასმული დეტალის შესაკავებლად (საყრდენად), ზოგი ლ. გამოკლებით (მაგ., კარდანული, დრეკადი, ტორსული). მარტივი კონსტრუქციის სწორ ლ. აქვს მბრუნავი სხეულის ფორმა. ცნობილია ე.წ. სიმძლავრის ამრთმევი ლ., რომლის

ნახ. 1

მეშვეობითაც მანქანის (ტრაქტორის) ძრავის სიმძლავრის ნაწილი გადაეცემა მისაბმელი ან საკიდი მოწყობილობის სამუშაო ორგანოებს; 5. რაიმე ნივთიერების წრიული ფორმის ნაჭერი. დანიშნულებისა და კონსტრუქციის მიხედვით არსებობს ლილვის სახეები: ამძრავი, გამანაწილებელი, განივი, გრძივი, დამხმარე, დანებიანი, კარდანის, მიმყოლი, მუშა, მუშტა, მუხლა, საგლუვი, სავალი, საზომი, სახსრიანი, სოგმანიანი, სატრანსმისიო, საუთოებელი, რევერსიულ-სელექციური, ტელესკოპური, ღარობიანი, შუალედური, წამყვანი, ჭიახრახნული, ხრახნული და სხვ.

ნახ. 2

ლილვი ნაოთხალი (ინგლ. oval<იტალ. uovolo<uovo პატარა კვერცხი) – არქიტექტურული ნატეხი, მრგვალი ამობურცული სხმული, რომელსაც განივკვეთში წრის ან ელიფსის მეოთხედის ფორმა აქვს (ნახ. 1).

ნახ. 1

ლილვი ღეროვანი – არქიტექტურული ნატეხი, რომელსაც გრძელი ღეროს სახე აქვს.

ლილითი – წნეხილი ლელქაშის, ლერწმის ფარი. გამოიყენება შენობის სახურავის სხვენში ტიხრების მოსაწყობად.

ლილო – 1. ალაგ-ალაგ გამდნარი თოვლი; 2. აჭრელებული მინდორი, ადგილი (ჩრდილებით, ნაირნაირი ყვავილით); 3. ქ. თბილისის გარეუბანი.

ლიმანი (ბერძ. limēn ყურე, ნავსადგური) – 1. ზღვის დაბალ ნაპირზე გაჩენილი უბე, რომელიც მდიდარია სამკურნალო ტალახით; 2. დაბლობი, რომელიც გაზაფხულზე იფარება მდნარი თოვლის წყლით, ხოლო ზაფხულში შრება; გამოიყენება სახნავ-სათესად და სათიბად.

ლიმნოგენური ღვარცოფი – ღვარცოფის ერთ-ერთი გენეტიკური ტიპი, რომელიც დაკავშირებულია ტბის ბუნებრივი კაშხლების გარღვევასთან და მთის ტბის სრულ ან ნაწილობრივ დაცლასთან. გარღვევადსაშიში ტბები შეტბორილი ტიპისაა. ისინი წარმოიქმნება მდინარის შეტბორვის, მეწყერის ჩამოწოლის, ვულკანური ლავის დინების, ძველი მყინვარების მორენების გარღვევისა და გვერდითი შენაკადების გამოტანის კონუსის წარმოქმნის ხარჯზე.

ლიმონარიუმი – ნაგებობა, სადაც სათანადო პირობების შექმნით ხარობს ლიმონი და სხვა ციტრუსოვნები (ნახ. 1).

ნახ. 1

ლიმონითი (გერმ. limonit<ბერძ. მდელობი, სველი ადგილი) – რკინის მადანი, მურა ან მოყვითალო შეფერილობის რკინაქვა (ნახ. 1), ბუნებრივად წვრილ- ან ფარულკრისტალური, ზოგჯერ ამორფულ მინერალთა აგრეგატები, რომლებიც სამვალენტიანი რკინის ჰიდროქსიდების გოეთიტის, ჰიდროგოეთიტის, ლეპიდოკროკიტის, ჰიდროლექსიდოკროკიტისა და ჰიდროჰემატიტის

ნახ. 1

ნარევს წარმოადგენს. ქიმიური – $FeO(OH) \cdot nH_2O$; სიმკვრივე – 2700-4300 კგ/მ³. ლ. ჩვეულებრივ წარმოიქმნება რკინის სულფიდებისა და სხვა რკინიანი მინერალების დაჟანგვის დროს. ცნობილია აგრეთვე, რომ ლ. წარმოიქმნება ვულკანური აირებიდან ან მინერალური წყაროებიდან. ქმნის მთლიან მასებს, ფოროვან, წიდისებრ ან მიწისებრ აგრეგატებს, ოლითებს და კონკრეციებს. ლიმონითი რკინის მნიშვნელოვან მადანს წარმოადგენს. კალიფორნიაში (აშშ)

ოქროსშემცველი ლიმონითის მასივებისაგან მოიპოვებდნენ ოქროს, ხოლო საქართველოში ოქროს იღებდნენ ლიმონოთებით მდიდარი ლატერიტული და საპროპიტული მიწისაგან.

ლიმუზინი (ფრანგ. limousine<საფრანგეთის ისტორიული პროვინციის ლიმუზენის სახელის მიხედვით) – 1. უმაღლესი კლასის დახურულმარიაანი ავტომობილი წინა და უკანა სავარძლებს შორის შემინული ტიხრით; 2. უხეში მატყლისაგან დამზადებული გაცვეთილი ტანსაცმლის სახეობა.

ლინგი – ძვ. ფიცრის კიდე.

ლინგოფონი – იხ. დელტა-მერქანი.

ლინეამენტი (ლათ. lineamentum ხაზი, კონტური) – რელიეფისა და ლანდშაფტის სწორხაზოვანი ელემენტები, რომლებიც, ჩვეულებრივ, დაკავშირებულია დედამიწის ქერქის ნაპრალებსა და რღვევებთან.

ლინეკრომი – რუსული წარმოების ბიტუმის რულონური საბურულე მიმართული მასალა სახურავის ორთქლ- და ჰიდროიზოლაციისათვის, აგრეთვე ბეტონისა და რკ.ბ.-ის კონსტრუქციების ჰიდროიზოლაციისათვის (ნახ. 1). გამოიყენება ბურულის ხალიჩის ზედა ფენის მოსაწყობად.

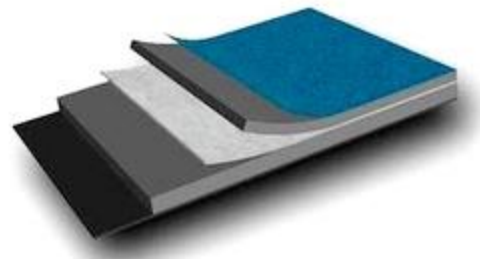

ნახ. 1

პირის ზედაპირზე მსხვილმარცვლოვანი ქვიშის მოყრა (ან პოლიმერული აფსკი) იცავს მასალას მზის სხივების ზემოქმედებისაგან. მიიღება მინაბოჭკოს (მინაქსოვილი, მინატილო, პოლიესტერი) ან პოლიეთერული საფუძვლის ორ მხარეზე ბიტუმის შემკვრელის (ბიტუმი და შემავსებელი) დატანითა და შემდეგ ორივე ზედაპირზე დამცავი შრის (მსხვილმარცვლოვანი და წვრილმარცვლოვანი ქვიშის მოყრა, პოლიმერული აფსკი და სხვ.) მოწყობით (ნახ. 2. ლინეკრომის მასალის სტრუქტურა: ზევიდან ქვევით – ზედა დამცავი შრე; ბიტუმ-პოლიმერული შემკვრელი; საფუძველი; ბიტუმ-პოლიმერული შემკვრელი; ქვედა დამცავი შრე).

მინაქსოვილი (მინატილო, პოლიესტერი) უზრუნველყოფს ლ. ექსპლუატაციის ხანგრძლივ დროს (10 წლამდე), რადგან არ ექვემდებარება ლპობას, თუმცა სიმციფის გამო მოითხოვს ხისტ ზედაპირს (რკ.ბ.-ის ფილები, ცემენტის მოჭიმვა სისქით 4 მმ და მეტი). ლ. შიგა ზედაპირზე (რომელიც დაგებისას ღვება) მიკრულია პოლიმერული აფსკი ლოგოტიპით, რომელიც გამოიყენება დამატებით ინდიკატორად ზედაპირის ღვობის ხარისხის შესაფასებლად და მუშაობის დასაწყებად. გამოყენების არესა და პირის ზედაპირის დამცავი ფენის მიხედვით არსებობს ლ. ორი ტიპი: 1) ლინეკრომი II – პირის ზედაპირი დაფარულია დამცავი პოლიმერული აფსკით, რომელიც ხელს უშლის რულონში მასალის შეწებებას. გამოდის სამი სახის: ლინეკრომი XIII, TIII და ЭIII; 2) ლინეკრომი K – პირის ზედაპირი დაფარულია დამცავი მსხვილმარცვლოვანი ქვიშის მოყრით. იწარმოება სამი სახის: ლინეკრომი XKI, TKI და ЭKI.

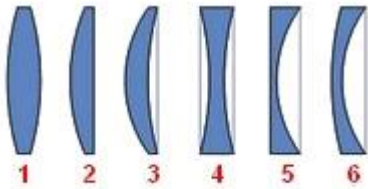
ლ. მასალის ძირითადი ტექნიკური მახასიათებლებია: მასა 3,6-4,6 კგ/მ²; რემონტებს შორის დრო – 8 წელიწადი; თბომდგრადობა – +80°C-მდე; წყალშთანთქმა 24 სთ-ში – 1%-მდე; რულონის სიგანე – 1 მ, სიგრძე 10 და 15 მ. ლ. დაგება ხორციელდება წინასწარ მომზადებულ ბრტყელ ზედაპირზე გაზის სანთურის მეშვეობით, როდესაც გარემოს ტემპერატურა მეტია +5°C-ზე. ლ. გამოყენების ძირითადი სფეროებია: სარდაფების, სამშენებლო კონსტრუქციების, საძირკვლების, ბეტონის ფუძეების, ორფენიანი ბურულის ხალიჩის ქვედა შრის ჰიდროიზოლაცია; ბურულის მიმდინარე ან კაპიტალური რემონტი (ლინეკრომი XIII, TIII და ЭIII); ორფენიანი ბურულის ხალიჩის ზედა შრის ჰიდროიზოლაცია ახალი ჰიდროსაზოლაციო ხალიჩის მოწყობის ან რემონტის

ნახ. 2

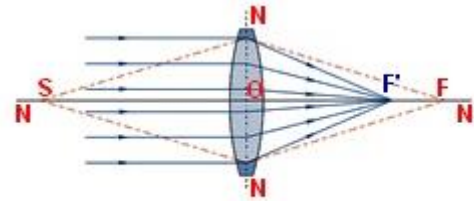
დროს (ლინეკრომი ХКП, ТКП და ЭКП). ლ. მიეკუთვნება იაფიან ჰიდროსაიზოლაციო საშენ მასალას. მისი ძირითადი მწარმოებელია რუსული კომპანია "ტექნონიკოლი".

ლინზა (გერმ. linse<ლათ. lens ორმხრივამოხნეილი ლინზა, ოსპი) – ერთგვაროვანი შუქგამტარი მასალის (მინა, ოპტიკური მინა, კვარცი, ოპტიკური გამჭვირვალე პლასტმასა და სხვ.) სხეული შემოსაზღვრული ორი ბრუნვითი ზედაპირით (მაგ., სფერული ზედაპირებით ან

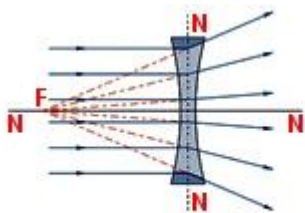
ნახ. 1

სფერული და ბრტყელი ზედაპირებით). ლ. უწოდებენ აგრეთვე სხვა ოპტიკურ ხელსაწყოებს და მოვლენებს, რომლებიც ქმნის ლინზისმაგვარ ოპტიკურ ეფექტს (მაგ., ბრტყელი ლინზა, ფრენელის ლინზა, ფრენელის ზონური ფირფიტა, გრავიტაციული ლინზა, მაგნიტური ლინზა და სხვ.). ლ. სფერული ზედაპირების ცენტრების შემაერთებელ სწორ ხაზს ოპტიკური ღერძი ეწოდება. ლ. ეწოდება თხელი, თუ ოპტიკურ ღერძზე მდებარე მრუდწირული ზედაპირების ორ წერტილს შორის მანძილი ნაკლებია, ვიდრე ამ ზედაპირების სიმრუდის რადიუსებია. შეიძლება ჩავთვალოთ, რომ ეს წერტილები შერწყმულია ერთმანეთთან ერთ წერტილში, რომელიც წარმოადგენს ლ. ოპტიკურ ცენტრს. ოპტიკურ ცენტრში გამავალ ყველა სწორ ხაზს, რომელიც არ ემთხვევა ოპტიკურ ღერძს, ეწოდება თანაღერძი. ოპტიკურ ცენტრში გამავალი სინათლის სხივი არ გადატყდება და ინარჩუნებს მიმართულებას. ფორმის მიხედვით განასხვავებენ შემკრებ (დადებითი, ამოხნეილი ზედაპირებით) და გამბნევ (უარყოფითი, ჩაზნეილი ზედაპირებით) ლ. (ნახ. 1. ლინზის სახეობები: 1; 2; 3 – შემკრები; 4; 5; 6 – გამბნევი).

ნახ. 2

თუ შემკრები ლ. რაღაც მანძილზე მოვათავსებთ მანათებელ S წერტილს, რომელიც მდებარეობს ოპტიკურ ღერძზე, მაშინ სინათლის სხივი, რომელიც გაივლის ოპტიკურ ცენტრში, არ გადატყდება, ხოლო დანარჩენი სხივები გადატყდება ოპტიკური ღერძის მხარეს და გადაიკვეთება ერთ F წერტილში, რომელიც წარმოადგენს S წერტილის გამოსახულებას, და რომელსაც შეთავსებული ფოკუსი ეწოდება (ნახ. 2. ლინზის ძირითადი ელემენტები: NN – ოპტიკური ღერძი; O – ოპტიკური ცენტრი; F – შეთავსებული ფოკუსი; F' – მთავარი ფოკუსი; OF' – ფოკუსური

ნახ. 3

მანძილი), ხოლო F' წერტილს მთავარი (ნამდვილი) ფოკუსი. ოპტიკური ღერძის პარალელური სინათლის სხივები გამბნევი ლ. გავლის შემდეგ გაიშლება (ნახ. 3. გამბნევი ლინზის წარმოსახვითი ფოკუსი) ისე, რომ მიმართულების საწინააღმდეგოდ გაგრძელების შემდეგ თავს იყრის F' წერტილში, რომელსაც მთავარი (წარმოსახვითი) ფოკუსი ეწოდება. მანძილს ლ. ცენტრიდან ფოკუსამდე კი – ფოკუსური მანძილი. არსებობს ლინზის სახეები: ამოხნეილი, აპლანატური, აქრომატული, ბრტყელ-ამოხნეილი, ბრტყელ-ჩაზნეილი, გამბნევი, გრავიტაციული, დიელექტრიკული, დიფუზიური, ეკვივალენტური, ელექტრომაგნიტური, ელექტრონული, ელექტროსტატიკური, კათოდური, კაჟბადის, კომუტატორის, კონდენსორის, კონტაქტური, ლუნბერგის, მაგნიტური, მინის, ოპტიკური, პოლიმერული, საკორექციო, სარკული, ფაზური, ფრენელის, შემკრები, ჩაზნეილ-ამოხნეილი, ჩაზნეილი, ცილინდრული და სხვ.

ლინზა ბიფოკალური – ლინზა, რომელსაც ორი ოპტიკური ზონა აქვს: დიდი და კომფორტული ზედა ზონა შორსმხედველობისა და პატარა ქვედა სეგმენტი – კითხვისათვის. ლ. ბ. პირველად გამოიგონა და დაამზადა ამერიკელმა მეცნიერმა ბენჯამინ ფრანკლინმა 1784 წელს. ამჟამად ასეთი ლინზები შეცვალა უფრო კომფორტულმა მულტიფოკალურმა ლინზებმა.

ლინზა ლუნბერგის – სფერული ლინზა რადიოგამჭვირვალე მასალისაგან, ცვლადი გარდატეხის კოეფიციენტით რადიალური მიმართულებით. გამოიყენება ლინზურ ანტენებში მიმართულების დიაგრამის მაქსიმუმის მმართველი მდგომარეობით.

ლინზა ჩამოსაცმელი – ლინზა, რომელიც ამცირებს ფოტო- ან კინოაპარატის ობიექტივის ფოკუსურ მანძილს. დადებითი ლ. ჩ. ამცირებს ამ მანძილს, უარყოფითი კი – ადიდებს.

ლინკრუსტი (ლათ. linum ტილო და crusta ქერქი) – კედლის შესამოსი რელიეფურნახატის მუყაო (ნახ. 1). უმთავრესად იყენებენ ადმინისტრაციული შენობებისა და სატრანსპორტო საშუალებების (ვაგონი, კაიუტა) კედლების შიგა მოპირკეთებისათვის.

ნახ. 1

ნახ. 1

ლინოლეუმი (ლათ. linum ტილო და oleum ზეთი) – ჯვალოს ტილო დაფარული ერთი მხრიდან ფისის, სელის ზეთის, კანიფოლის, კორპის ფქვილისა და მინერალური საღებავების მინარევებით, ხოლო მეორე მხარეს ლპობის საწინააღმდეგო შემადგენლობით. გამოიყენება იატაკის საფენად. ძირითადი საწყისი ნედლეულის (შემკვრელის) მიხედვით არსებობს: პოლივინილქლორიდის, გლიფთალის (ალკიდის),

კოლოქსილინის (ნიტროლინოლეუმი), რეზინის (რელინი) და სხვ. მზადდება რულონების სახით (ნახ. 1), რომელთა სიგრძეა 6-20 მ, სიგანე – 2 მ-მდე, სისქე – 1,5-4 მმ.

ლიოსი (გერმ. löss<losch თავისუფალი, ფხვიერი) – თიხოვანი გრუნტის განსაკუთრებული სახე. მშრალ გარემოში ინარჩუნებს შვეულ მდგომარეობას დიდ სიმაღლეზე (400 მ-მდე) და უძლებს საგრძნობ დატვირთვას (2-4 ნ/სმ²), ხოლო დასველების შემთხვევაში სწრაფად იცვლის ფიზიკურ თვისებებს და იძლევა დიდ ჩაჯდომებს, რაც ხშირად ხდება შენობა-ნაგებობის ნგრევის მიზეზი. ლ. გარეგნულად კირქოვანი, ღია-მოყვითალო ფერის, მაკროფოროვანი ქანია, ძირითადად ფენოვანი სტრუქტურისაა და არ შეიცავს კენჭნარისა და ქვიშის შუა შრეებს. ხასიათდება დაბალი ტენიანობით, დიდი ფორიანობით, წყალში ადვილად ხსნადი მარილებით, კარბონატებით და თაბაშირის ჭარბი შემცველობით. ქ. თბილისში ლიოსისებრი გრუნტის განლაგების რაიონებია ღრმაღელე, ავჭალა, დიდუბე, საბურთალო. საქართველოში გავრცელებული ლიოსისებრი გრუნტების ძირითადი ფიზიკური მახასიათებლებია: სიმკვრივე – 2600-2690 კგ/მ³; მოცულობითი წონა – 1330-2090 კგ/მ³; ფორიანობა – 38-59%; საწყისი ფილტრაციის კოეფიციენტი შვეული მიმართულებით – 0,3·10⁻⁵-0,15·10⁻⁵ სმ/წმ, იგივე

ჰორიზონტალური მიმართულებით – $0,1 \cdot 10^{-5}$ – $0,8 \cdot 10^{-6}$ სმ/წმ, დარღვეული გრუნტებისათვის კი – $0,4 \cdot 10^{-6}$ – $0,6 \cdot 10^{-6}$ სმ/წმ.

ლიპარიტი (რიოლითი) (იტალ. lipari<იტალიის კუნძულ ლიპარის სახელის მიხედვით) – მაგმატური ვულკანური მთის ქანი, რომელიც ქიმიური შედგენილობით გრანიტს ჩამოჰგავს. შეიცავს კვარცის, პლაგიოკლაზისა და სანიდინის ჩანართებს. მდიდარია მინით, ხშირად აქვს პორფირისებრი წინწკლები. სიმკვრივე – 2300-2500 კგ/მ³. საშუალო ქიმიური შედგენილობა: SiO₂ – 73-78 % TiO₂ – 0,1-0,3 %, Al₂O₃ – 12-15 %, Fe₂O₃ – 0,1-2 %, FeO – 0,5-2 %, MgO – 0,1-1 %, CaO – 0,3-3 %, Na₂O – 2-4 %, K₂O – 1-6 %. გამოიყენება გზების მოსაკირწყლავად და სამშენებლო საქმეში.

ლიპი – გაყინული ადგილი.

ლიპლენტი – რუსული წარმოების მემბრანული ტიპის ცალმხრივ ან ორმხრივ წებვადი საიზოლაციო ლენტი (ნახ. 1).

ნახ. 1

ლიპყინული – მეტეოროლოგიური ტერმინია და ნიშნავს დაბალი ტემპერატურის პირობებში საავტომობილო გზების საფარის მოყინვას. გზის საფარზე ლიპყინული წარმოიქმნება დათბობისა და შემდეგ უეცრად ატმოსფერული ნალექის მოსვლის შედეგად. ლ. ჩნდება აგრეთვე მაღალი ძაბვის ელექტროგადამცემი ხაზების სადენებზე ლოლუების სახით (ნახ. 1).

ნახ. 1

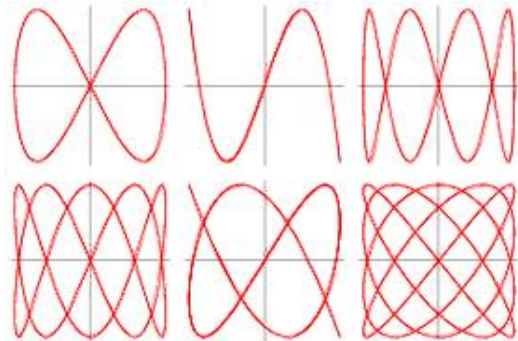
ლირსი – 1. ირიბად პირწაჭრილი ფიცარი; 2. კედლის სხვადასხვაფრად შეღებილი ნაწილების გამყოფი ვიწრო ფერადი ზოლი; 3. არქიტ. კედლის, პილასტრის ან კარის ზედაპირის მოჩარჩოებული ან ჩაღრმავებული დეკორატიული ნაწილი; კარის, ტიხრის ან კარადის და სხვა სახის ავეჯის კარის სიბრტყის ნაწილში ჩასმული მოჩარჩოებული შემავსებელი თხელი ფიცარი, ფანერი (ფირფიცარი) ან სხვა სახის მასალა; თხელი ფიცრის, ფანერის ან სხვა სახის მასალისაგან დამზადებული პატარა დაფა, რომელიც ავსებს კარის, კარადის და სხვ. ჩონჩხედის (კარკასის) ღრეჩოს (ნახ. 1. კლასიკური კარი ლირსებით); დეკორატიული ლირსი – მომცრო ზომის ხის ჩარჩო მასში ჩამაგრებული სელის ქსოვილის ნაჭრით. დამატებით იხ. ორნამენტული მოტივი "სელის ქსოვილის ნაოჭი".

ნახ. 1

ლირსული აჟური – ფანჯრის აჟურული დეკორის ტიპი.

ლისაჟუს ფიგურა – (ლისაჟუს მრუდი, ლისაჟუს ფიგურები, ბაუდიჩის მრუდი) – ჩაკეტილი ტრაექტორია, შემოწერილი იმ წერტილის მიერ, რომელიც ერთდროულად ასრულებს ორ მარტივ ჰარმონიულ რხევით (სინუსოიდალურ) მოძრაობას ორი ურთიერთმართობული მიმართულებით (ნახ. 1). ლისაჟუს ფიგურების სახე დამოკიდებულია ორივე რხევის პერიოდის (სიხშირეების), ფაზისა და ამპლიტუდის თანაფარდობაზე. ეს მრუდები 1815 წელს შეისწავლა ამერიკელმა მათემატიკოსმა ნათანიელ ბოდიჩმა (1773-1838 წწ.), 1857 წელს კი უფრო დეტალურად განიხილა ფრანგმა ფიზიკოსმა ჟიულ-ანტუან ლისაჟუმ (1822-1880 წწ.).

ნახ. 1

ლისტელი (იტალ. listello<lista ზოლი) – არქიტექტურული ნატეხი, დაპროფილებულ ელემენტზე გაყოლებული ზოლის სახით.

ლისტელი პირდაპირი – არქიტექტურული ნატეხი, დაპროფილებულ ელემენტზე გაყოლებული ზოლის სახით, რომელსაც გარე პირზე აქვს ნაშვერი.

ლისტელი შექცეული – არქიტექტურული ნატეხი, დაპროფილებულ ელემენტზე გაყოლებული ზოლის სახით, რომელსაც გარე პირზე აქვს ღარი.

ლისტინგი (ინგლ. listing სიის შედგენა) – საფონდო ბირჟაზე ფასიანი ქაღალდების დაშვების (კოტირებადი ფასიანი ქაღალდების სიაში შეტანის) პროცედურა, რომელიც მოიცავს ემიტენტის სამეურნეო და საფინანსო მდგომარეობის, ფასიანი ქაღალდის ექსპერტიზას, საფონდო ბირჟის მოთხოვნების დაცვის გარანტირებას ემიტენტის მიერ. ლ. მემვეობით საბირჟო ვაჭრობაზე დაიშვება მხოლოდ ის ფასიანი ქაღალდი, რომელიც გაივლის ექსპერტიზას ხარისხსა და საიმედოობაზე.

ლიტონი – 1. სპილენძის, კერამიკის ჭურჭელი ან მცირე ზომის კამერა, ჩატანებული კედლის წყობაში ან კამარაში და მიმართული შენობის შიგა სივრცისაკენ. ემსახურება ბგერის გაძლიერებას; ლ. იყენებდნენ ბიზანტიურ ხუროთმოძღვრებაში და დასავლეთ ევროპის შუა საუკუნეების მშენებლობაში ეკლესიის დახურული სივრცის აკუსტიკური თვისებების გასაუმჯობესებლად (ნახ. 1); 2. რეზონატორი.

ნახ. 1

ლიტრი (ფრანგ. litre<ბერძ. lítra გირვანქა) – მოცულობის საზომი ერთეული: 1 ლ = 10^{-3} მ³ = 1 დმ³ (კუბური დეციმეტრი) = 10^3 სმ³ (კუბური სანტიმეტრი). ლიტრიდან წარმოებული ერთეულებია: სანტილიტრი (სლ), მილილიტრი (მლ), მიკროლიტრი (მკლ), დეკალიტრი (დალ) და ჰექტალიტრი (ჰლ). 1 მლ = 10^{-3} ლ = 10^{-6} მ³ = 1 სმ³; 1 დალ = 10 ლ = 10^{-2} მ³; 1 ჰექტალიტრი = 100 ლ.

ლიუსტრი (ფრანგ. lustre პეწი, ბზინვა<ლათ. lustro ვანათებ) – თხელი გამჭვირვალე აპკი, რომელიც დაიტანება ჭიქურაზე მისთვის ცისარტყელასებრი ელვარების მისანიჭებლად. ლ. მისაღებად ლითონების ჟანგს ამატებენ ტუტოვან სილიკატებს. ლიუსტრისათვის ოქროს ელფერის მისანიჭებლად გამოიყენება: გოგირდიანი სპილენძი, გოგირდიანი ვერცხლი და რკინის ჟანგი, ხოლო წითელი ელფერისათვის – კალის ჟანგი და ჭვარტლი.

ლიფტების ერთრიგა განლაგება – ლიფტების ცალმხრივი განლაგება ლიფტების ჰოლში.

ლიფტების ორრიგა განლაგება – ლიფტების ურთიერთსაპირისპირო განლაგება ლიფტების ჰოლში.

ლიფტების ჯგუფი – ორი ან მეტი ლიფტი ერთნაირი დანიშნულების, რომლებიც ჩართულია ჯგუფური მართვის სისტემაში და აქვთ საერთო ექსპლუატაციისა და მომსახურების ჰოლი.

ლიფტი (ინგლ. lift აწევა) – წყვეტილი მოქმედების სტაციონალური საწვევლა ადამიანებისა და ტვირთის შვეული ტრანსპორტირებისათვის შენობის, ნაგებობის, გემის ან სხვა სტრუქტურის სართულებს შორის, კაბინის ან პლატფორმის გადაადგილებით ხისტი მიმმართველების მეშვეობით. ლიფტი, როგორც წესი, იკვებება ელექტროძრავებისაგან, რომლებსაც მოძრაობაში მოჰყავთ ბაგირები, საპირწონე სისტემები ან ჰიდრავლიკური დომკრატები. არქიტექტორ ვიტრუვის მიხედვით პირველი შვეულად გადაადგილებადი საწვევლა შექმნა ძვ. წ. 236 წელს არქიმედემ; უფრო მოგვიანებით ლიფტის ხსენება თარიღდება VI საუკუნით (წმინდა

ნახ. 1

ეკატერინეს მონასტერი, ეგვიპტის არაბული რესპუბლიკა). პირველი სამგზავრო ლიფტი დამონტაჟებული იქნა ლითონის კარკასის მქონე ცათამბჯენში ნიუ იორკში (აშშ), რომელიც აღჭურვილი იყო ე. ოტისის გამოგონებული უსაფრთხოების სისტემით (საავარიო დამჭერებით); ენერჯის წყაროდ გამოყენებული იყო ორთქლის მანქანა. 1867 წელს პარიზის (საფრანგეთის რესპუბლიკა) გამოფენაზე წარადგინეს ჰიდრავლიკურ ლიფტს, რომელიც მალევე დამონტაჟებული იქნა ეიფელის კოშკზე. პირველი ელექტრული ("ოტისის" ფირმის) ლიფტი კი 1889 წელს

ამუშავდა ერთ-ერთ ცათამბჯენზე ნიუ იორკში. დანიშნულების მიხედვით არსებობს ლიფტის სახეები: სამგზავრო, სატვირთო, სატვირთო-სამგზავრო, საავადმყოფოს, სამრეწველო და სატვირთო პლატფორმა; კონსტრუქციის მიხედვით: სატვირთო მონორელსით, პნევმოლიფტი, ჰიდრავლიკური, საინვალიდო, სამშენებლო, მაკრატელისებრი, ავტომატური პარკირების სისტემის, პანორამული, საოჯახო, გემისა და სხვ.; მდებარეობის მიხედვით: შენობის შიგა და გარეთა (ნახ. 1); ამძრავის კონსტრუქციის მიხედვით (რედუქტორით ან რედუქტორის გარეშე): ელექტრული, ჰიდრავლიკური და პნევმატიკური. ელექტროამძრავიანი ლიფტის ძირითადი შემადგენელი ნაწილებია: კაბინა, ბაგირი, ელექტროძრავა, საპირწონე, ხისტი მიმმართველები, შახტი, საავარიო დამჭერები, ბუფერი, ელექტრონული მოწყობილობა (უსაფრთხოება, განათება), სამართავი პუნქტი. საშუალოდ ლიფტების სამსახურის ვადაა დაახლოებით 25 წელი. ვადის ამოწურვის შემდეგ აუცილებელია ლიფტმა გაიაროს დიგნოსტიკური ტექნიკური კონტროლი. ლიფტის სავალი ნაწილის ცვეთის დამახასიათებელი ნიშნებია: ლითონის

ნაწილების ზედაპირების ხახუნის ხმა, კაბინის გამოსვლა შვეული მდგომარეობიდან (გადახრა), კაბინის გადაადგილების (მოდრაობის) უთანაბრობა, ვიბრაცია კაბინის მოძრაობისას, სართულებზე გაჩერების საპროექტო დონის დარღვევა (არ უნდა არემატებოდეს 35 მმ-ს), კაბინის ან შახტის მთლიანობის დარღვევა და სხვ. სამგზავრო ლ. მოძრაობის სიჩქარეა დაახლოებით 0,5-5 მ/წმ, სატვირთოსი – 0,18-0,5 მ/წმ. 2017 წლისთვის ყველაზე სწრაფია Mitsubishi Electric Corporation-ის (იაპონია) წარმოების ლიფტი, რომელიც დამონტაჟებულია შანხაის მსოფლიო ფინანსური ცენტრის შენობაში (ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკა) – სიჩქარე 20,5 მ/წმ (დამონტაჟდა 2016 წლის 7 ივლისს. აღსანიშნავია, რომ მსოფლიოში ყველაზე მაღალი შენობის, ბურჯ-ხალიფას (დუბაი, არაბთა გაერთიანებული საამიროები) ლიფტების სიჩქარეა 10 მ/წმ. ლიფტების მექანიკური და ელექტრონული დაპროექტება ხდება შესაბამისი სტანდარტების მიხედვით, რომლებიც შეიძლება იყოს საერთაშორისო, ნაციონალური, სახელმწიფო, რეგიონალური ან საქალაქო. ლიფტის ვარგისიანობაზე პასუხისმგებლობა მთლიანად ეკისრება დამპროექტებელს.

ლიფტის კვანძი – შენობის მოცულობით-დაგეგმარებითი ელემენტი, რომელშიც შედის ლიფტის ჰოლი, შახტი და ერთი ლიფტის, ლიფტების ჯგუფის ან რამდენიმე ლიფტების ჯგუფის სამანქანო განყოფილება, განლაგებული ერთმანეთის უშუალო სიახლოვეს.

ლიფტის ჰოლი – სათავსი, რომელშიც გამოდის ლიფტის კარი.

ლიფტის ჰოლის სივანე – მანძილი ლიფტის შახტის წინა კედლიდან საწინააღმდეგო კედლამდე (ლიფტების ერთრიგად განლაგებისას) ან ლიფტების წინა კედლებს შორის (ლიფტების ორრიგად განლაგებისას).

ლიქენი (ინგლ. lichen<ხის ხავსი, ხავსურა, ფუთქური) – 1. ხავსი, მოდებული ცოცხალი ხის ტანზე; 2. მედიც. კანის ქრონიკული დაავადება – გამონაყარი ადამიანის ტანზე ან ლორწოვან გარსზე პაპულების (ბუშტულების) სახით.

ლიცენზია (ლათ. licentia ნებართვა) – 1. სახელმწიფოს მიერ გაცემული ოფიციალური ნებართვა სხვადასხვა სახის სამეურნეო საქმიანობის წარმოების, ექსპორტ-იმპორტის ოპერაციების განხორციელებისათვის და მისთ.; 2. ნებართვის დამადასტურებელი საბუთი; 3. პატენტით დაცული გამოგონების, ტექნოლოგიის გამოყენების უფლების გაცემა განსაზღვრული ვადით – საპატენტო ლიცენზიის სახით. სალიცენზიო შეთანხმების ვადა დამოკიდებულია პატენტის მოქმედების ვადაზე, პატენტების რაოდენობაზე, ლიცენზიის ასათვისებლად საჭირო დროზე, სალიცენზიო ობიექტის მორალურად ცვეთის ვადებზე, საგადასახადო პირობებზე და ა.შ. საერთაშორისო პრაქტიკაში გამოიყენება სალიცენზიო შეთანხმების სამი ძირითადი სახე: მარტივი, განსაკუთრებული და სრული. მარტივი სახის სალიცენზიო შეთანხმებისას ლიცენზიარი გაცემს და, ამავე დროს, თვითონაც იტოვებს გამოგონების ან "ნოუ-ჰაუს" გამოყენების უფლებას. ამასთან, მას შეუძლია, ეს უფლება სხვა დაინტერესებულ პირებსაც გადასცეს ანალოგიური პირობებით.

ლიცენზირება სამშენებლო საქმიანობის – ნებართვა, რომელსაც გაცემს პასუხისმგებელი კომპეტენტური ორგანოები საძიებო, საპროექტო, სამშენებლო-სამონტაჟო და მისთ. სამუშაოების ჩატარებაზე.

ლოზიკი – 1. ბეწვა ხერხი; 2. ხელის ინსტრუმენტი თხელი და ვიწრო (0,5-8,5 მმ) ლენტური (ფირფიტოვანი) ხერხით, რომელიც გამოიყენება მერქნისა და რბილი ლითონების მრუდწირული კონტურის მქონე დეტალის გამოსაჭრელად. არსებობს მექანიკური (ნახ. 1) და ელექტრული.

ნახ. 1

ლოგარითმი (ბერძ. λόγος სიტყვა, გამონათქვამი, თანაფარდობა და arithmos რიცხვი) – b რიცხვის ლოგარითმი a ფუძით ($a > 0, a \neq 1$) ეწოდება ხარისხის მაჩვენებელს, რომელშიც უნდა ავახარისხოთ a , რომ მივიღოთ b და აღინიშნება $\log_a b$ სიმბოლოთი.

ლოგეონი – პროსცენიუმის გადახურვა.

ლოგეუმი (ბერძ. logeion < logos სიტყვა) – თეატრალური სცენის ხარაჩო.

ლოგია (ბერძ. λόγος სიტყვა, გამონათქვამი, თანაფარდობა) – რთული სიტყვების ბოლოსართი, ნიშნავს მოძღვრებას, მეცნიერებას, ცოდნას (მაგ., ბიოლოგია, გეოლოგია და სხვ.).

ლოგისტიკა (ბერძ. logistike < λόγος სიტყვა, გამონათქვამი, თანაფარდობა) – მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის, სასაქონლო-მატერიალური მარაგების მართვის საკითხებს.

ლოგომეტრი (ბერძ. λόγος სიტყვა, გამონათქვამი, თანაფარდობა და ბერძ. μέτρον გაზომვა) – ელექტროობის საზომი ხელსაწყო, რომლის ჩვენება ორი ელექტრული სიდიდის თანაფარდობის პროპორციულია.

ლოკალიზაცია (გვიანდ. ლათ. locālis ადგილობრივი < ლათ. locus ადგილი, მდგომარეობა) – ლოკალური ხასიათის რაიმეს შექმნის პროცესი ან მისი შემოზღუდვა განსაზღვრულ ადგილზე; რაიმე ადგილის შემოფარგვლა; გარკვეული ადგილიდან რაიმეს გავრცელებისათვის ხელის შეშლა; რაიმესთვის განსაზღვრული ადგილის მიჩენა; რაიმე მოვლენის, პროცესის გავრცელების შეჩერება, შეზღუდვა; რაიმე ადგილმდებარეობის შემოსაზღვრა; რაიმე მოქმედების, მოვლენის, პროცესის შემოზღუდვა (მაგ., ხანძრის ლოკალიზაცია).

ლოკალური – ადგილობრივი; განსაზღვრული ადგილისათვის დამახასიათებელი; გარკვეულ საზღვრებს შორის მდებარე, მოქცეული, გავრცელებული.

ლოკალური ინდივიდუალური სარგებლობის საინჟინრო-კომუნალური ქსელები – კონკრეტულ მიწის ნაკვეთზე ან შენობა-ნაგებობაში არსებული ლოკალური საინჟინრო-კომუნალური ქსელები, რომლებიც გამოიყენება ინდივიდუალური სარგებლობის მიზნით.

ლოკალური რღვევა – შენობის კონსტრუქციული ელემენტების რღვევა (მზიდუნარიანობის დაკარგვა) ერთი სართულის 40 მ²-მდე ფართობზე.

ლოკალური საერთო სარგებლობის საინჟინრო-კომუნალური ქსელები – კონკრეტულ მიწის ნაკვეთზე ან შენობა-ნაგებობაში არსებული ლოკალური საინჟინრო-კომუნალური ქსელები, რომლებიც გამოიყენება საერთო სარგებლობის მიზნით.

ლოკალური საინჟინრო-კომუნალური ქსელები – კონკრეტული მიწის ნაკვეთის კომუნალური მომსახურებისათვის აუცილებელი საინჟინრო ქსელების სისტემა.

ლოკალური ქსელი (კომპ.) [ინგლ. Local Area Network (LAN)] – კომპიუტერული ქსელი, რომელიც აკავშირებს მოწყობილობებს ერთი ან მიმდებარე შენობების ფარგლებში მონაცემთა გაცვლის ან სხვადასხვა რესურსების განაწილების (მაგ., პრინტერის) მიზნით.

ლოკატორი (ლათ. locātor მოიჯარე, მენარდე, მეიჯარე<locus ადგილი, მდგომარეობა) – ხელოვნური მოწყობილობა ან ცოცხალი ორგანიზმის ორგანოთა სისტემა (ნახ. 1. ღამურის ექოლოკაციის სისტემა. სქემაზე ნაჩვენებია ღამურის მიერ გამოცემული ხმოვანი იმპულსი და ობიექტისგან არეკლილი ხმოვანი ტალღები), რომელიც კონტაქტის გარეშე ადგენს ობიექტის არსებობას, ობიექტამდე მანძილს, ობიექტის აზიმუტსა და სიჩქარეს. ლ. გამოასხივებს განსაზღვრული სახის ენერგიას (მაგ., ულტრაბგერა, ელექტრომაგნიტური ტალღა) სავარაუდო ობიექტის მიმართულებით, შემდეგ კი მიღებული არეკლილი სიგნალის (ექო) გადამუშავებით აფიქსირებს ინფორმაციას ამ ობიექტის შესახებ. რაც უფრო ძლიერია გამოსხივებული იმპულსი და მგრძნობიარეა მიმღები, მით უფრო ზუსტია შედეგი.

ნახ. 1

ლოკაცია (ბგერითი) (ლათ. locatio განთავსება) – 1. განსაზღვრა მიმართულებისა ობიექტისაკენ და ობიექტის ადგილმდებარეობისა მის მიერვე შექმნილი ბგერითი ველის მიხედვით; 2. რაიმეს ადგილმდებარეობის განსაზღვრა. განასხვავებენ ბგერით და ოპტიკურ ლოკაციებს. ადგილმდებარეობის განსაზღვრისათვის ტექნიკაში გამოიყენება ლოკატორი; მუშაობის პრინციპის მიხედვით – გამოყენებული სენსორის მიხედვით, მაგ., აკუსტიკური სენსორი იყენებს ბგერალოკაციას, რადიოტალღების დეტექტორი – რადიოლოკაციას; წყალში გამოიყენება ჰიდროლოკაცია (ძირითადი საშუალება წყალქვეშა ნაგებობების ორიენტაციისათვის); შორეული ობიექტებისათვის (ასტრონომიაში) – ოპტიკური ან ლაზერული ლოკაცია; ცხოველები გარემოში ორიენტაციისათვის იყენებენ სხვადასხვა რეცეპტორებს (ოპტიკური, აკუსტიკური, ტაქტილური და სხვ.) და ა.შ.

ლოკომოტივი (ფრანგ. locomotive<ლათ. locus ადგილი და motare ძრავა) – მანქანა, რომელიც მოძრაობს რკინიგზის ლიანდაგებზე და მიჰყავს ვაგონები. ლ. არსებობს სითბურ საწვავზე მომუშავე და ელექტრული.

ლოკომოტივი დიზელმავალი – დიზელის ძრავით აღჭურვილი ლოკომოტივი, რომლის მასა 22 ტ-მდეა და სიძლიერე – 70-150 ცხ.ძ. ის არის ჰაერმავალი ლოკომოტივის სახეობა, რომლის მამოძრავებელი ძალის წყარო ბალონებში დაწნეხილი (100-200 ატმ) შეკუმშული ჰაერის ენერგიაა.

ლოლუა – შენობის სახურავზე, ხის ტოტებზე, ელექტროსადენებზე, ბაგირებზე, ვანტებსა და მისთ. წარმოქმნილი გრძელი, წვეტიანი ყინული.

ლომბერის მაგიდა – ბანქოს სათამაშო მაგიდა, რომელზეც გადაკრულია მწვანე მაუდის ქსოვილი.

ლონდონური ფარდა – რბილი ქსოვილის ფარდა, რომელიც ქვედა ბოლო აწეული ბოლოთი ქმნის თავისუფალ გირლანდას (ნახ. 1).

ნახ. 1

ლონჯერონი (ფრანგ. longeron<longer გასწვრივ სვლა) – იხ. გრძივძელი.

ლოჯა – ტიხრებით ან მოაჯირით გამოყოფილი განცალკევებული ადგილი მაყურებელთა დარბაზში, სადაც რამდენიმე სავარძელი დგას (ნახ. 1).

ნახ. 1

ლორენცის მრუდი – გრაფიკი, რომელიც გვიჩვენებს შემოსავლის ან სიმდიდრის განაწილებაში უთანაბრობის ხარისხს.

ლორფინი – 1. ლოფინი; თხელი ქვის ფილა. "ქვის ფიცარი" (საბა); ქვის კრამიტი; 2. ღუმლის ფსკერი ამოგებული თხელი კვადრატული ფორმის ცეცხლგამძლე აგურით, ფილით ან ნატენი ცეცხლგამძლე მასით.

ლოსორიონი (ლისირისი, ბათუმის ციხე, თამარის ციხე) (ინგლ. Losorion) – ქართული ხუროთმოძღვრების ძეგლი, შუა საუკუნეების ციხის ნანგრევები ქ. ბათუმის გარეუბანში, მდინარე ყოროლისწყლის მარცხენა ნაპირას აღმართულ კონუსისებურ ბორცვზე. ბიზანტიური წყაროების მიხედვით ციხე აუგია იუსტინეს 542-562 წლებში ბიზანტია-სპარსეთის ომის დროს. თავდაპირველი ნაგებობიდან შემორჩენილია გეგმაში მართკუთხედის მოყვანილობის გალავანი და ჩრდილო-აღმოსავლეთით კუთხის კოშკი. კედლები ნაგებია შერეული წყობით – თლილი ქვისა და აგურის ჰორიზონტალური რიგებით.

ლოტი (ინგლ. lot ტყვია, საწონი) – საზომი ერთეული საბირჟო გარიგებისას. როგორც წესი, გამოიყენება მასშტაბურ გარიგებებში. საფონდო ბირჟებზე განასხვავებენ სრულ და არასრულ ლოტს.

ლოტი არასრული – სარეალიზაციო ფასიანი ქაღალდების პარტია (რაოდენობა), რომელიც არ გამოაქვთ საფონდო ბირჟებზე და ჩვეულებრივ მცირე გარიგებებში გამოიყენება.

ლოტი სრული – სარეალიზაციო ფასიანი ქალაქების ყოველი ბირჟისათვის მკაცრად განსაზღვრული რაოდენობა.

ლოტოსი (ლათ. lotus ან lotos ეგვიპტური წყლის შროშანი; ეგვიპტური ლოტოსის ყვავილი; ცისფერი ლოტოსი; ჩვეულებრივი ხურმა, კავკასიური ხურმა; მითური ლოტოსის ხე-ბერძ.

ნახ. 1

lotos მცენარე ლოტოსი; სიტყვა სხვადასხვა სახეობის მცენარეთა აღსანიშნავად გამოიყენებოდა, მოგვიანებით კი აღნიშნავდა ეგვიპტურ თეთრ ლოტოსს) – 1. მრავალწლოვან ბალახოვან მცენარეთა გვარი ლოტოსისებრთა ოჯახისა (ზოგჯერ დუმფარასებრთა ოჯახთან აერთიანებენ). აქვს გრძელყუნწიანი, წყალზე მოტივტივე და წყლის ზემოთ ამოშვერილი დიდი ფოთლები და ეული ყვითელი ან ვარდისფერი ყვავილები (ნახ. 1). გავრცელებულია ორივე ნახევარსფეროს ზომიერ სარტყელსა და ტროპიკებში; 2. ორნამენტული მოტივი (იხ.

ორნამენტული მოტივი "ლოტოსი").

ლოფტი (ინგლ. loft სხვენი) – XX-XXI საუკუნეების არქიტექტურული სტილი, რომელიც ითვალისწინებს სამრეწველო დანიშნულების შენობის ზედა ნაწილის გამოყენებას საცხოვრებლად, სახელოსნოდ ან საოფისე ფართობად. ლოფტის სტილში გამოყენებულია ცივი ფერები (ფოლადის, ლურჯი და ა.შ.). მაგ., კონტრასტისათვის ოთახის ოთხი კედლიდან სამი აგურისაა, ხოლო მეოთხე შებათქამებული და შეღებილია ფოლადისფრად. ასეთი ეფექტის საჭიროება აიხსნება ოთახში ზონების განაწილებით. ავეჯი ძირითადად უბრალოა (ხის ან ლითონის) და ხშირად გამოიყენება ოთახის გასატიხრად. არქიტექტურული თვალსაზრისით ყურადღება ექცევა დეტალებს (კიბე, სხვადასხვა მილი, ვენტილაციის სისტემა, საქარხნო მოწყობილობა და ა.შ.), აგრეთვე ფანჯრებს, რომლებიც, შეძლებისდაგვარად, უნდა იყოს ფართო და მაღალი (იწყებოდეს იატაკიდან) ფარდების გარეშე, ინტერიერის მაქსიმალურად გასანათებლად.

ლოქაუტი (ლოკაუტი) (ინგლ. lockout<lock out რაიმე ადგილისგან თავის შორს დაჭერა; კარის მიხურვა ვინმეს წინ) – 1. მოსამსახურის, მოხელის სამსახურიდან განთავისუფლება მანამდე, სანამ არ მოხდება გარკვეული პირობების შეთანხმება; საქმიანობის (ბიზნესის) დროებითი შეჩერება, ან დამქირავებლის, მეპატრონის მიერ მოხელის სამსახურში დაშვების აკრძალვა მანამდე, სანამ დაქირავებული არ მიიღებს დამქირავებლის პირობებს; 2. საწარმოს დახურვა და მუშების მასობრივი გათავისუფლება.

ლოქსოდრომი (ბერძ. lo[sodromie ირიბი, დახრილი და dromos გზა) – სფეროზე ან რომელიმე ბრუნვით ზედაპირზე მდებარე წირი, რომელიც ამ ზედაპირის ყველა მერიდიანს კვეთს მუდმივი კუთხით. ლოქსოდრომის ფორმა აქვს ოკეანეში გემის ან დედამიწის ზედაპირისადმი თვითმფრინავის გზას მათი მუდმივი კურსით მოძრაობისას.

ლოწობანი (ინგლ. Lotsobani) – ისტორიული ციხესიმაგრე აღმოსავლეთ საქართველოში, მდინარე ქსნის მარცხენა ნაპირზე, სოფელ იკოთთან (ახალგორის მუნიციპალიტეტი).

ლოჯია (იტალ. loggia პატარა სახლი<ძვ. ფრანგ. loge პატარა ნაგებობა ან ქობი; ფანჩატური<შუასაუკუნ. ლათ. lobium, lobia, laubia პორტიკი, გადახურული ბილიკი; გალერეა,

ნახ. 1

ტალანი<ტერმინი გერმანული წამრომავლობისა) – 1. სამი ან ორი მხრიდან კედლებით შემოზღუდული შენობის ღია ნაწილი; 2. ღია გალერეა შემოზღუდული სვეტებით, რომელიც გავრცელებული იყო იტალიური აღორძინების არქიტექტურაში [ნახ. 1. ლოჯია ქ. პალმ-ბიჩის ერთ-ერთ საცხოვრებელ სახლში, ფლორიდის შტატი, აშშ; ნახ. 2 და 3. "ლოჯია რუჩელაი" (იტალ. Loggia Rucellai), ქ. ფლორენცია, ტოსკანის რეგიონი, იტალიის რესპუბლიკა]; 3. გარე კედლებით შექმნილი ნიშა,

ჩართული ფასადის პერიმეტრში, რომელიც ასრულებს აივნის, ტერასის და მისთ. ფუნქციას.

ნახ. 2

ნახ. 3

ლპობა – რთული აზოტშემცველი ნივთიერების (ძირითადად ცილების) დაშლა ლპობის ბაქტერიების შემწეობით.

ლუბრიკატორი (ლათ. lubrico გლუვად გადაქცევა, გალიპვა) – მოწყობილობა, რომელიც ავტომატურად აწვდის ზეთს მანქანის მოხახუნე ნაწილებს.

ლუბრმა – 1. ჩქერებს შორის მოქცეული მდინარის უფრო ღრმა მონაკვეთი; 2. ძვ. ღრმა, მდოვრე მდინარე.

ლუგვი (კოპიტულა) – ძვ. ლითონის ზოდი; რკინაქვისაგან (რკინის ქვა) გამოწურული "სადედნე", "სახელადე" ლითონის მასალა, რომელსაც შემდგომ გადაამუშავებდნენ, მაგ., საჭედარი (გამწევი საქონლის ჩლიქის დასაცავი საშუალება) რკინის მისაღებად, ასევე სხვადასხვა იარაღ-ხელსაწყოების დასამზადებლად.

ლუვერსი – მრგვალი ნახევრეტი იალქანზე, ტენტზე, შალითაზე, ფარდასა და ა.შ. სართავის გასატარებლად. გაგლეჯის თავიდან ასაცილებლად ლ. ამოახვევენ თოკით ან ძაფით. ლუვერსის მეშვეობით ფარდას ამაგრებენ კარნიზთან (ნახ. 1).

ნახ. 1

ლუვერის მუზეუმი (ლუვერი) (ფრანგ. Musée du Louvre) – უდიდესი და ყველაზე განთქმული ხელოვნების მუზეუმი მსოფლიოში, ყოფილი სამეფო სასახლე, კლასიკური, ფრანგული აღორძინებისა და ნეოკლასიკური არქიტექტურის ბრწყივალე ნიმუში (ნახ. 1). მდებარეობს საფრანგეთში, ქალაქ პარიზის ცენტრში, მდინარე სენის მარჯვენა ნაპირას. მისი მთავარი მოედანი, რომელზეც ამჟამად მინის პირამიდაა აღმართული, ერთ ხაზზეა შანზ-ელისეს გამზირის გასწვრივ და ამგვარად ქმნის ისტორიულ მონაკვეთს, რომელზეც პარიზის მრავალი ისტორიული მონუმენტია განლაგებული. ლ. სამეფო სასახლის ნაწილი საზოგადოებისთვის პირველად გაიხსნა 1793 წლის 8 ნოემბერს, საფრანგეთის რევოლუციის დროს. ლუვერი XIII საუკუნის დასაწყისში (1200 წ.) აიგო მეფე ფილიპე ავგუსტის მითითებით, როგორც

ნახ. 1

ციხესიმაგრე. XIV საუკუნის ბოლოს რ. დეტამლემ გადააკეთა და აქედან მოყოლებული იგი მეფეთა რეზიდენციად იქცა. ლ. 1546 წელს დაინგრა და მის ადგილას ფრანგმა არქიტექტორმა პიერ ლესკომ (1510-1574) ააგო სასახლე – აღორძინების ხანის შესანიშნავი ძეგლი. სკულპტურული დეკორი შეასრულა მოქანდაკე ჟან გუჟონმა. მომდევნო საუკუნეებში (1600-1868 წწ.) დაემატა ცალკეული კორპუსები და ფასადები. XVII საუკუნის მეორე ნახევრიდან ლ. მეფეთა რეზიდენცია აღარაა. იგი ჯერ მხატვრული ტილოების საცავი იყო, ხოლო 1793 წლიდან კონვერტის დეკრეტით საფრანგეთის ეროვნულ სამხატვრო მუზეუმად იქცა (ნახ. 2. აპოლონის გალერეა დენონის ფრთის პირველ სართულზე; ნახ. 3. სურათების გალერეა დენონის ფრთის პირველ სართულზე). ლუვერში განთავსებულია ძველი ეგვიპტის, ძველი აღმოსავლეთის, არქაული, კლასიკური და ელინური საბერძნეთის, ძველი რომისა და სხვ. ცივილიზაციების ხელოვნების ნიმუშები; აქვეა დიდი მხატვრების ლეონარდო და ვინჩის,

ნახ. 2

რაფაელის, ვერონეზეს, დიურერის, მურილიოსა და სხვათა მსოფლიო დონის ფერწერული და სკულპტურული შედეგები (ნახ. 4. ქანდაკებების დარბაზი რიშელიეს ფრთის ქვედა სართულზე). ამჟამად ლუვრი მსოფლიოში საუკეთესო მუზეუმის სახელს ატარებს.

ნახ. 3

ნახ. 4

ლუკარნა (ფრანგ. lucarne<პროვანს. lucana<სავარ. ლათ. luminous მნათი, მანათობელი, ნათელი) – იხ. სამერცხული.

ლუკი (ნიდერლ. luik დარაბა, ურდული, საკვალთი) – 1. ნახვრეტი ღუმელში, დოლში, ბუნკერში, რეზერვუარში და სხვ. შეიძლება იყოს: ასახდელი, ბომბის, გამომშვები, გვერდის, სავენტილაციო, საკანალიზაციო (ნახ. 1. საკანალიზაციო ლუკი), სათვალთვრებელი, სატელეფონო, სატვირთო, შესავალი, ჩასასხმელი, ჩამტვირთავი და სხვ.; 2. ოპტ. რეალური ხვრელი (დიაფრაგმა) ან ასეთი ხვრელის ოპტიკური გამოსახულება, რომელიც უმეტეს შემთხვევაში ზღუდავს ოპტიკური სისტემის მხედველობით არეს.

ნახ. 1

ლულა – ცეცხლსასროლი იარაღის მილი, განკუთვნილი ჭურვის, მინის, ყუმბარისა და ტყვიის სროლისთვის გარკვეული საწყისი სიჩქარით და სასურველი მიმართულებით.

ლუმბა – ცხენის ჩლიქის ან ფეხსაცმლის საჭედარი. დამატებით იხ. საჭედარი.

ლუმენი (ლათ. lumen სინათლე, შუქი) – სინათლის ნაკადის საზომი ერთეული.

ლუმინესცენცია (ცივი ნათება) (ლათ. lumen სინათლე, შუქი და -escent სუსტი მოქმედების აღმნიშვნელი ბოლოსართი) – სითბურ გამოსხივებასთან შედარებით ჭარბი გამოსხივება, რომელიც გრძელდება სინათლის რხევის პერიოდზე ბევრად უფრო მეტი დროის განმავლობაში. ლუმინესცენციის ბუნებრივი მოვლენებია: პოლარული ნათება, ზოგი მწერის, მინერალის, ლპობადი ხის ნათება. ლ. კლასიფიკაცია შეიძლება აგზნების ტიპის, ენერჯის გარდაქმნის მექანიზმისა და ნათების დროითი მახასიათებლების მიხედვით. აგზნების ტიპის მიხედვით შეიძლება გავარჩიოთ ფოტოლუმინესცენცია, რადიოლუმინესცენცია, ელექტროლუმინესცენცია, ტრიბოლუმინესცენცია, ქემილუმინესცენცია,

კანდოლუმინესცენცია. გამოსხივების ხანგრძლივობის მიხედვით არჩევენ ფლუორესცენციას და ფოსფორესცენციას. ელემენტარული პროცესების მექანიზმის შესაბამისად, ლ. შეიძლება იყოს რეზონანსული, სპონტანური, იძულებითი და რეკომბინაციული. ლ. ძირითადი ფიზიკური მახასიათებლებია: აგზნების ტიპი, გამოსხივების სპექტრი, პოლარიზაცია, გამოსხივების გამოსავალი – შთანთქმული ენერჯის შეფარდება გამოსხივებულ ენერჯიასთან. ლუმინესცენციას ფართოდ იყენებენ პრაქტიკაში. მაგ., ლუმინესცენციურ ნათურებში, ელექტრონულ ხელსაწყოებში (ოსცილოგრაფი, ტელევიზორი, ლოკატორი) ეკრანების ნათებისათვის. ცნობილია აგრეთვე ლუმინესცენციური საღებავები და სხვ.

ლუმინოფორები [ლათ. lumen (luminis) სინათლე და phoros მზიდი] – ნივთიერებები, რომლებსაც აქვთ მათ მიერ შთანთქმული ენერჯის სინათლის ენერჯიად გარდაქმნის უნარი. განასხვავებენ ორგანულ და არაორგანულ ლუმინოფორებს. არაორგანული ლ. გამოიყენება ლუმინესცენციურ ნათურებში, ელექტრონულ-სხივურ მილაკებში, რენტგენის ეკრანების დასამზადებლად და სხვ. ორგანული ლ. კი – ქიმიკაში, ბიოლოგიაში, მედიცინაში, გეოლოგიასა და კრიმინალისტიკაში.

ლუნეტი [ფრანგ. lunette<lune მთვარე<ლათ. lūna მთვარე; ნამგალა მთვარე (ნახევარმთვარე)] – 1. არქ. კამარის ან თაღის სივრცეში მოქცეული კედლის სიბრტყის ნახევარმთვარისებრი (ნამგალამთვარისებრი) ან ნახევარწრიული დეკორატიული (ნახ. 1. დეკორატიული ლუნეტი პიზის ღვთისმშობლის ზეცად აღყვანების სახელობის საკათედრო ტაძრის ცენტრალური

ნახ. 1

ნახ. 2

შესასველის თაღის ქვეშ, ქ. პიზა, იტალია) ან სასინათლო (ნახ. 2) ღიობი; 2. აფრებზე ან სხვა ნაწილებზე მოთავსებული ნაძერწი ან ფერწერული სამკაული; 3. ნახევარწრიული ღიობი; 4. საფორტიფიკაციო არქიტექტურაში დამოუკიდებელი სამკუთხა სიმაგრე გლასისზე ან მის წინ, ან პატარა სიმაგრე რაველინის წინ; 5. ოდნავ ამოხნეილი მინა მაჯის საათებისთვის; 5. ორნამენტული მოტივი (იხ. ორნამენტული მოტივი "ლუნეტი").

ლურსმანი – ლითონის (რკინის, ფოლადის, პლასტმასის, ხის) თავბრტყელი და ბოლოწვეტიანი ღერო; იხმარება რისამე დასაჭედებლად, დასამაგრებლად. დამზადების მეთოდის მიხედვით არსებობს ნაჭედი და მავთულოვანი. ნაჭედი წარმოადგენს კონუსური ფორმის ღეროს ქუდით. ის, როგორც წესი, მზადდება დიდი ზომის და ძირითადად კონტეინერების, ვაგონების, ყუთების დასამზადებლად გამოიყენება, აგრეთვე მორებისაგან აშენებულ სახლებში მორების, ძელების, კოჭების, რიგელების ერთმანეთთან დასაკავშირებლად. მავთულოვანი ლ. მზადდება ქარხნული წესით მავთულისაგან. მათ

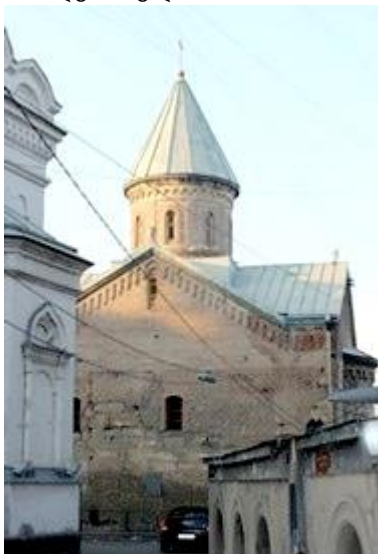
წრიული ან ოთხკუთხა განივკვეთი აქვთ ქუდით, წვერო კი წამახვილებულია. სხვადასხვა სიგრძის 0,7-9,4 მმ-მდე დიამეტრის ლ. ამზადებენ რბილი (მცირედ ნახშირბადიანი) ფოლადისაგან; ზოგჯერ დაჟანგვის საწინააღმდეგოდ ზედაპირს ფარავენ თუთიათი ან სპილენძით. არსებობს სპილენძის ლ. მისი გამოყენება კარგ ეფექტს იძლევა, როცა თხელი ელემენტებია (ფიცარი, ფანერი, ძელაკი) შესაერთებელი სქელ ელემენტებთან. ამ შემთხვევაში ლ. სიგრძე აიღება თხელი ელემენტის სისქეზე 2,5-4-ჯერ მეტი. გამოიყენება მსხვილი ($d \geq 6$ მმ) და წვრილი ($d < 6$ მმ) ლ. მერქანში ლურსმნის ჩასობა ერთი შეხედვით მარტივია, მაგრამ ეს ოპერაცია მოითხოვს გარკვეულ ცოდნასა და მოხერხებულობას. მაგ., თუ ლ. ვასობთ ადვილად მსკდომარე ფიცარში, უმჯობესია მარწუხით წავაჭრათ წაწვეტილი ბოლო ან ეს ბოლო ჩაქუჩით დავაბლაგოთ. თუ რამდენიმე ლ. ჩასასობი, მაშინ უმჯობესია ლ. განვალაგოთ ჭადრაკულად და არა ერთ რიგზე. არსებობს ლ. ბევრი სახეობა: ბურულის (დიამეტრი 3,5 მმ, სიგრძე 40 მმ), გლუვთავა, თავბურცა, თავფართო, მრგვალთავა, მოთუთიებული (დიამეტრი 4-4,5 მმ, თავის დიამეტრი 12 მმ, სიგრძე 90-120 მმ), ნატვიფრთავიანი, ნაჭედი, საავეჯო, საანჯამე, საკასრე, სამშენებლო (დიამეტრი 0,8-8 მმ, სიგრძე – 8-250 მმ), საპარკეტე, სარუბეროიდე, სატკეჩე, საყავრე, საშპალერე, სახურავის, ფასონური, ფხიანი, წვირა (ხის) და სხვ.

ლურსმანი თხევადი – წებო მაღალი ადჰეზიური თვისებებით. წებო დაიტანება შესაწებებელ მასალაზე არა უწყვეტ ფენად, არამედ წერტილოვნად იმ ადგილებზე, სადაც უნდა დაეჭედოს ლურსმანი ან დუბელი.

ლურსმნის თავი – 1. არქიტექტურული ნატეხის სახეობა; 2. იხ. ორნამენტული მოტივი "ლურსმნის თავი" (ნახ. 1, ნახ. 2).

ლურჯი – ცისარტყელას შვიდ ფერთაგან (წითელი, ნარინჯისფერი, ყვითელი, მწვანე, ცისფერი, ლურჯი, იისფერი) ერთ-ერთი.

ლურჯი მონასტერი (ინგლ. Blue Monastery) – XII საუკუნის ქართული ხუროთმოძღვრების ძეგლი, წმინდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ტაძარი (ნახ. 1. საერთო ხედი). მდებარეობს ქ. თბილისის ცენტრში, მტკვრის მარჯვენა ნაპირზე, ახლანდელი ვერის პარკის მიმდებარედ.

ნახ. 1

მონასტრის მთავარი ტაძარი აგებულია ძველი ეკლესიის ადგილზე, მისი ცალკეული ნაწილების ჩართვით, თამარ მეფის დროინდელი ეპისკოპოსის ბასილისა და მისი ძმის, ცნობილი მოღვაწის, ქართლის ამირთა-ამირის – აბულასანის ძალისხმევით (ცხრასტრიქონიანი წარწერა სამხრეთ კედელში დატანებულ კარის ტიპმანზე). თავდაპირველად ტაძარი გუმბათოვანი იყო და უახლოვდებოდა XII-XIII საუკუნეების მიჯნის ქართლის სხვა ტაძრებს (ბეთანია, ქვათახევი). ის მრავალჯერ იქნა დარბეული მომხდური მტრების მიერ. XVII საუკუნეში ტაძარი სპარსელებმა დაანგრიეს. 100 წლის შემდეგ, გაბაშვილთა საგვარეულოს მიერ, აღდგენილ იქნა გუმბათის გარეშე. XIX საუკუნის 70-იან წლებამდე აქ რუსული არმიის დენტის საწყობი იყო განთავსებული. 1873 წელს არქიტექტორ ა. ჩიჟოვის პროექტით, ხელმეორედ დაამშენეს გუმბათი (ე.წ. „ხახვისებრი გუმბათი“) ქართული საეკლესიო არქიტექტურის

ტრადიციების გაუთვალისწინებლად (სრულიად უცხო ფორმითა და პროპორციებით), რასაც საქართველოს ეკლესია ვერ ურიგდებოდა. მხოლოდ ოციოდე წლის წინ, 1997 წელს ტაძარს მოეხსნა სფერული გუმბათი და დაედგა ქართული სტილის გუმბათი ცილინდრული ყელითა და კონუსური ფორმის სახურავით.

თანამედროვე ტაძრის ინტერიერში ყურადღებას იქცევს ტექნიკურად დახვეწილი, მეტად ორიგინალური, ეკლესიის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი სიწმინდე – ტრაპეზი (ნახ. 2. ტრაპეზი), რომლის ნოვატორული შინაარსი და ფორმათმადიებლობა გამოარჩევს მას ქართულ ტაძრებში არსებული დანარჩენი ნიმუშებისგან. იგი შინაარსს მორგებული, ფორმაში გამოთქმული ღვთის სიტყვაა. ტრაპეზზე გამოსახული ქერუბიმები, სამოთხის ხეები, ყურძნის მტევნები, მდინარეები ადრეული ნიმუშებიდან არ არის გადმოღებული და ახლებურად და განსხვავებულადაა მორგებული მარადიულ შინაარსს. მოქანდაკე თავისი ქმნილებით თითქოს გვახსენებს, რომ ტრაპეზი არის „საყდარი, სადაც ქერუბიმთა ზედა მარადის განისვენებს მაცხოვარი, რომელსაც ადიდებენ ანგელოზნი“.

ნახ. 2

ძველი ნაგებობიდან შემორჩენილია წარწერები და აღმოსავლეთი შვერილი აფსიდის სარკმლის ქართული ჩუქურთმა. გუმბათის ლურჯი შორენკეცით მოპირკეთების გამო თბილისის მოსახლეობამ მას „ლურჯი მონასტერი“ შეარქვა.

ლურჯმეტეობა [ინგლ. blue (irreversible temper) brittleness] – ნახშირბადმცირე ფოლადებში პლასტიკურობისა და დარტყმითი სიბლანტის შემცირება სიმტკიცის გაზრდასთან ერთად 200-300°C ტემპერატურის ინტერვალში, რომელიც იწვევს ფოლადის სილურჯეს. პროცესი დაკავშირებულია ამ ტემპერატურაზე ფოლადის დროებითი წინაღობისა და სიმაგრის გაზრდასთან ლუმელში ფერიტის შემკვრივების გამო, ანუ ფოლადში მიმდინარეობს სუფთა რკინის მარცვლების შერევა მარცვლებთან, რომლებიც შეიცავენ რკინასა და ნახშირბადს.

ლუსტრი (ფრანგ. lustre ბრწყინვა, ბრჭყვიალი) – თხელი, გამჭვირვალე აფსკი (ან პიგმენტი), დატანილი ფაიფურისა და ქაშანური ნაკეთობის გამომწვარი ჭიქურის ზედაპირზე, რომელიც ნაწარმს სადაფისებურ ბრწყინვალეობას ანიჭებს.

ლუსკუმა – მიცვალებულის ჩასასვენებელი ქვის ყუთი.

ლუსტჰაუზი (გერმ. lüsthau<ფრანგ. lustre ბრწყინვა, ბრჭყვიალი და ინგლ. haus სახლი) – დიდი ფანჯატურის ტიპის საბაღე პავილიონი, ძვირფასი არქიტექტურული მოპირკეთებით (ნახ. 1). ფართოდ იყო გავრცელებული XVIII საუკუნის დასავლეთ ევროპის ქვეყნებსა და რუსეთში.

ნახ. 1

ლუქსი (ლათ. lux სინათლე) – 1. განათებულობის საზომი ერთეული: 1 მ² ფართობის ზედაპირის განათებულობა, რომელზეც ეცემა 1 ლუმენი სინათლის სხივების ნაკადი; 2. განსაკუთრებით მდიდრულად მოწყობილი რისამე აღნიშვნა.

ლუქსმეტრი (ლათ. lux ლუქსი და ბერძ. métron გაზომვა) – ფოტომეტრიული გადასატანი ხელსაწყო განათებულობის გასაზომად, რომელიც ჩვენებებს იძლევა ლუქსებში.

ლუწი – რიცხვი, რომელიც იყოფა ორზე ნაშთის გარეშე.

ლღობა (ლხობა) – დნობა.

ლხობა – იგივეა, რაც დნობა.